

A ROMÁNIAI ÍRÓK SZÖVETSÉGE
ÉS A MAROS MEGYEI TANÁCS
SZÉPIRODALMI FOLYÓIRATA

Főszerkesztők:

MARKÓ BÉLA

(1989. december – 2005.)

GÁLFALVI GYÖRGY

(2005. december – 2007.)

Főszerkesztő:

Szerkesztők:

KOVÁCS ANDRÁS FERENC

DEMÉNY PÉTER

LÁNG ZSOLT

SZABÓ RÓBERT CSABA

VARGA LÁSZLÓ EDGÁR

VIDA GÁBOR

Tördelőszerkesztő:

MOLNÁR ROZÁLIA

Korrektor:

SZÓCS KATALIN

Tipográfia:

BIRTALAN KÖLÖK ZSOLT

IRSAI ZSOLT

TARTALOM

- A Nibelung-ének. Tizenötödik kaland. A gyilkosság előkészítése
(Részlet; Márton László fordítása) ■ 5
- RAJNAVÖLGYI GÉZA:
Arnaut Daniel, az anyanyelv legjobb kovácsa ■ 14
- ARNAUT DANIEL:
Dalomban tiszta szép a szó; Hullnak a lombok a magas
hegyeken; Madár neszez; Másként s másról énekelek; Nem volt
enyém, s övé vagyok; Raimon úr s Malek bohóc; Tréfás, édes,
fürge dalba kezdek; Vad, süvöltő szél cibálgat ágat (Versek;
Rajnavölgyi Géza fordításai) ■ 16
- KOVÁCS ANDRÁS FERENC:
Levéltöredék Liához; Xenia – Alexander Brodynak (Versek) ■ 31
- SZABÓ RÓBERT CSABA:
Kháron gyermekei. A térképen az x (Regényrészlet) ■ 33
- VARGA LÁSZLÓ EDGÁR:
mit ér egy megtért fickó holtan? (részletek arthur rimbaud
afrikai verseiből) ■ 40
- LÁNG ZSOLT:
Jack London kutyája (Novella) ■ 43
- VERMESSER LEVENTE:
Nem az ördögé a részlet; Prológus; Nostalgia blues (Versek) ■ 49
- VIDA GÁBOR:
Gazdag nő (Elbeszélés) ■ 52
- KESZTHELYI GYÖRGY:
Utószó; Párhuzamos tüzek; Édes hazám – vészkijárat (Versek) ■ 58
- SZEKRÉNYES MIKLÓS:
Pszichopuzzle – verőfényes barlang (Novella) ■ 61
- DEMÉNY PÉTER:
Miatyánk; Angyal (Versek) ■ 66
- AYHAN GÖKHAN
Áldozatkirálynő (Drámamese) ■ 69

KORPA TAMÁS:

6 db történet a Szádelői-völgyből (Versciklus) ■ 81
Talányos süketnéma kórus (Korpa Tamás válaszol Láng Zsolt
kérdéseire) ■ 84

DANIELA DANZ:

Méhnemzetség avagy A jó állam (Vers; Székely Örs fordítása) ■ 96

NORA ZAPF:

(Kentaur éjszaka előtt) (Vers; Székely Örs fordítása) ■ 97

MARION POSCHMANN:

Jülich – Grevenbroich – Erkelenz (Vers; Székely Örs fordítása) ■ 98

MAGDA CĂRNECI:

A költő (Vers; Demény Péter fordítása) ■ 99

PROKRUSZTÉSZ MŰHELYE

MAGYARI SÁRA:

A négykezestől a kötélrancig (Beszélgetés Șerban Foartă
költővel és Gábor Ildikó műfordítóval) ■ 101

KLIKKREC

AMIK ANNAMÁRIA — GYÖRGY ANDREA:

Homunculus Hungaricus (Rakovszky Zsuzsa: *Célia*) ■ 106

TALÁLT VERS

MARIN SORESCU:

Pilátus (Kovács András Ferenc fordítása) ■ 110

NÉVJEGY

KORPA TAMÁS ■ 111

WWW.LATO.RO

archívum / szerzők / hírek / Látó Színpad – képek / linkek /
szemle / Látó-repertórium

A NIBELUNG-ÉNEK

RÉSZLET

TIZENÖTÖDIK KALAND

A gyilkosság előkészítése

874

Négy nap után kora reggel harminckét levente
érkezett vágatva Wormsba. Olyan hír lett jelentve
Gunthernek, a nagy királynak, hogy kitör a háború.
E hazugság miatt lesz Kriemhild sorsa fölöttébb szomorú.

875

Kaptak engedélyt, hogy a trónhoz járuljanak.
Azt mondták, uralkodójuk Lüdeger lovag,
akit Siegfried, a hatalmas legyőzött valaha,
és túszként idehurcolt Gunther birtokaira.

876

Ő a követeket üdvözölte. Mondta, hogy üljenek le.
Egyikük így felelt rá: „Viselkedésünk nem nyegle!
Állunk, míg tudtul nem adjuk a hírt, amelyet tisztünk mondani:
rád fognak támadni, tudd meg sok anyának fiai.

877

Neked Lüdegast és Lüdeger hadat üzen,
akiket valaha régen tönkrevertél hiszen.
De most majd új sereggel támadják ezt a földet!”
Ezt hallva, a király úr haragos arcot öltött.

878

Szállásukra kísérik az álköveteket.
Vajon Siegfried, a nagy hős védekezhetett
aljas terveik ellen, akár ő, akár más?
Később az ő fejükre hull vissza a gaz ármány.

879

Híveivel a király úr titkon tanácskozik.
Tronje szülötte, Hagen nem hagy békét nekik.
Sok híve a királynak kezdene béketárgyalást,
de Hagennek semmi sem kell, csak a harci palást.

880

Siegfried egyik nap őket sugdolózni látja.
Meggérdezi Gunther német-alföldi barátja:
„Miért van a király és az udvar búbánatba merülve?
Én szívesen segítek, ha bárki miatt bajba kerülne!”

881

Felelte erre Gunther: „Bizony, nagy baj ér!
Nekem hadat üzentek Lüdegast és Lüdegér.
Ellenséges sereggel akarnak idelovagolni.”
Felelte a vitéz hős: „Azt Siegfried meg fogja gátolni,

882

és fényesen ragyog majd hírneved csillaga.
Úgy fogom tönkreverni őket, mint régen valaha.
Míg váraikat a földdel egyenlővé nem teszem,
addig ott nem hagyom őket. Erre zálog a fejem!

883

Te és a daliáid csak maradjatok itthon!
Elindulok azokkal, akiket hozzám a hit von.
Megmutatom, milyen jól tudlak szolgálni téged:
aki honodra támad, érni fog, tudd meg, csúfos véget!”

884

„Amit mondasz, örömhír!” – ez áll a királyi szóban,
mintha Siegfried ígéretének örülne ő valóban.
Hamissággal hajolt meg az álnok férfi csakhogy.
Azt mondta erre Siegfried: „Segítek rajtad, ne aggódj!”

885

Készülődött a lovagság, hogy lesz nagy harci vágta.
Ezt Siegfried és hadi népe saját szemével látta.
A német-alföldieknek parancsol hadrakelést.
Azok már szedik össze a harci felszerelést.

886

Szólt Siegfried, a nagyerejű hős: „Siegmund, jó apám,
maradj csak itt, e helyben! Visszajövünk gyorsan ám
ide, a Rajna-vidékre, ha Isten megsegít.
Te érezd magadat jól a király házában itt!”

887

Felkötik a hadijelzést, mintha az ellenségre
indulnának. A király úr szolgáinak többsége
nem tudta, miért is történik a dolog.
Siegfried körül sok derék vitéz forog.

888

A sisakot és a páncélt a lovakra kötik.
Sok jó lovag a vidékről a harcba igyekezik.
Ekkor tronjei Hagen Kriemhildet fölkeresi,
mondván: nagy útra indul és búcsúját veszi.

889

„Örülök” – mondta Kriemhild –, „hogy enyém az a férfi,
aki védeni fogja rokonaimat és kísérni.
Siegfriedre, az uramra számíthat atyafiságom.
Ebben rejlik” – a királynő így szólt – „a boldogságom.

890

Hagen, vérrokonom vagy, és, ugye, jól tudod:
soha, egy pillanatig sem voltam rosszakaród.
Ezt kell most viszonznod férjemmel kapcsolatban.
Ne ő fizesse meg az árát, hogy én Brünhilddel összecaptam!

891

Megbántam én azt azóta” – mondta a nemes asszony. –
„Uram úgy látta jónak, hogy véres ütlegeket osszon,
amiért szórtam szidalmat Brünhildre, nem kevést.
Ezért az én drága férjem mért rám keserves büntetést.”

892

Szólt Hagen: „Békülni fogtok, ha vége a háborúnak.
Áruld el, jeles úrnóm nekem, a jóakarátúnak,
hogy pontosan mit is tehetnék Siegfriedért, férjedért.
Szívesen megcselekszem, nem kell, hogy kérve kérj.”

893

„Nem volna aggodalmam” – felelte a nő –,
„ha nem lenne ő a csatában annyira vakmerő.
Ha a túlzott merészség szavára nem hajolna,
akkor az én jó vitézem életveszélyben sose volna.”

894

„Úrnóm” – Hagen felelte –, „ha az az aggodalmad,
hogy férjed megsebesülhet, hadd tudjam, adj rá hatalmat,
hogy milyen csselfogással gátolhatom meg ezt.
Ott leszek mellette: őrzöm és védem, bármibe kezd!”

895

Szólt Kriemhild: „Rokonom vagy, és én a te rokonod,
bírom benned ezért hát. Jó, ha te is tudod
a titkát, hogy vigyázhass rá mindenkinél jobban.”
Elmondja azt, ami jobb, ha maradt volna titokban.

896

Így szól: „Férjem merész, és kiállt veszélyt akárhányt.
Amikor a hegy tövében megölte a sárkányt,
akkor annak kiömlő vérében megfürdőzött.
Ezért nem fogja fegyver, és ellene még senki se győzött.

897

Mégis aggódom érte: ha csatának van ideje,
és röpdös körülötte ellenség gerelye,
félek, hogy elveszítem drága jó férjemet.
Hej, Siegfried miatt az aggodalmak súlya eltemet!

898

Elmondom bizalommal neked, kedves barátom,
úgysem élsz ezzel te vissza, ezt szívesen belátom,
hogyan az én férjemen hol lehet sebet ejteni.
Elmondom, mert irántad vagyok bizalommal teli.

899

Amikor a sárkány sebéből kifolyt a vér, a forró,
és megfürdött benne a nagy hős, a szörny vérében forgó,
a lapockái közé hullt egy hársfa jó széles levele:
ez a sebezhető hely! Ezért vagyok gonddal tele!”

900

Tronjei Hagen így szól: „Varrj fel egy jelet
a köntösére: azáltal látható lehet,
hogyan hol kell rá vigyázni, ha majd a csata dül.”
Kriemhild azt hitte, jót tesz, pedig rosszat tett oktanul.

901

Szól: „Selyemmel kivarva rögzíték köntösére
egy aprócska keresztet, téged arra kérve,
hogyan a férjemre vigyázz jól, ha veszélyes a csata,
és ott áll túlerőben az ellenség hada.”

902

„Így teszek” – mondta Hagen –, „úrnőm, te szívemnek kedves.”
Azt hitte az úrnő, hogy ezzel Siegfriednek fölötte kedvez,
pedig Kriemhild a férjét ezzel épp elárulta.
Elköszön tőle Hagen, elégedetten elvonulva.

903

A király lovagjai telve jókedvű lendülettel.
Azt hiszem, vitéz még sohasem követett el
olyan aljas hitszegést, mint Hagen, amikor
Kriemhild bizalmával visszaélve, hűséget lábbal tipor.

904

Másnap reggel indul Siegfried, aki sose retten,
ezer nibelungi vitézzel vidáman, elégedetten.
Azt hitte, megsegíti bajba jutott barátait.
Hagen olyan közel lovagolt, hogy látta Siegfried köntöse ráncait.

905

Meglátta a keresztet. Elküldte nagy titokban
két emberét, hogy jelentsék: jönnek hírvíjvekben
követekként Lüdeger királytól. Gunthernek üzenet:
mégsem lesz háború, közöttük ezután is béke lehet.

906

Igen kényszeredett volt Siegfried visszalovagolta
anélkül, hogy a worms-i udvar sérelmét megbosszulta volna.
Alig tudták rábeszélni a visszafordulásra.
A királyhoz lovagolt hát. Az kezdett hálálkodásba.

907

„Jutalmazza meg Isten, Siegfried, te jóbarát,
hogy ilyen híven segíted barátod akaratát!
Ezért megillet a sírig tartó köszönetem.
Barátaim közt a legtöbb bizalmat beléd vetem.

908

Most, hogy füstbe ment ez a háborús kaland,
szeretnék vadászni medvét és vadkant
amott a Waskeni-erdőn, ahol vadászom gyakorta.”
Ezt Hagen, az aljas gazember tanácsolta.

909

„Összes vendégeimnek el kell magyarázni,
hogy korán keljenek fel, ha szeretnének vadászni,
de aki a hölgyek mellett maradni szeret,
hogy nekik udvaroljon, felőlem azt is lehet.”

910

Felelte erre Siegfried, nagyúrként viselkedvén:
„Ha vadászol, csatlakoznék szíves-örömezt én.
Egy hajtó kellene mellém, vagy inkább küldd előre,
és néhány jó kopó kell. Vágtatok az erdőbe!”

911

„Hajtóból csak egy kell?” – kérdezi a király. –
„Négyet adok inkább, aki az erdőbe kijár!
Ismerik a cserjést meg az összes vadcsapást,
hogy hazatérőben magadat aztán eltévedve ne lásd!”

912

Hazaügetett nejéhez a daliás levante.
Hagen a királynak azonnal megüzente,
hogyan veszejthető el a lovag, a hűséges.
Hűtlenségből ennyire súlyos bár ne volna többé lehetséges!

JEGYZETEK

Az előző epizódban Siegfried felesége, Kriemhild halálosan megsértette Gunther burgundi király felségét, Brünhildet, Gunther főtanácsadója, Hagen pedig úgy dönt, hogy a sértést Siegfried halálával kell megtorolni.

A gyilkosság előkészületeinek precíz kimunkálása mellett újabb drámára figyelhetünk fel, Hagen és Kriemhild jelenetére. (Van egy másik drámai jelenet is,

amelyet a Szerző nem mutat be, csak utal rá: Siegfried az előző kalandban leírt veszekedés miatt véresre veri – „zerbluowen” – a feleségét.) Az asszony tudja, hogy bosszú leselkedik a férjére, csak azt nem sejtí, hogy attól a Hagentól kér segítséget, annak tárja fel Siegfried legféltettebb titkát, aki a bosszú kitervelője és végrehajtója. Emiatt Kriemhild naiv és rövidlátó viselkedését minősíthetjük árulásnak is. Mi több: utólag az árulás színezetét ölti fel a gyűrű és az övszalag felmutatása is az előző jelenetben.

Egyre sűrűbben bukkannak fel a mű kulcsszavai: hűség, hűtlenség („triuwe”, „untriuwe”), bizalom („genade”), árulás (két szó is van rá: „verratenschaft” és „meinrat”), megtévesztés („fürwise”) és a többi.

Fejezetbeosztás: a mű nem fejezetekre vagy énekekre van beosztva, hanem az egységek az „aventure” nevet viselik. Ez a szó sok mindent jelenthet, többek között kalandos történetet vagy annak egy részletét, de véletlent és kalandot is. Úgy döntöttem – akárcsak százötven évvel ezelőtt a mű első magyar fordítója, Szász Károly –, hogy a „kaland” szót választom.

877

Lüdegast és Lüdeger: a szászok és a dánok elleni háborúra tett visszautalás a meglevők mellett újabb nagyepikai ívet hoz létre a műben, és része a markáns szerzői koncepciónak. Maga a hadjárat a mű elején, a 4. kalandban van részletesen elbeszélve.

878

alkövet: a „meinrat” igazából árulót vagy árulást jelent, de nem ők követik el az árulást, hanem Gunther és Hagen.

887

nem tudta: Hagen tervébe Guntheren kívül csak Gernot, Giselher és Ortwin van beavatva.

890

Ne ő fizesse meg az árát: Kriemhild ebben a pillanatban sejtí, hogy Siegfried életét igazából nem az ellenség, hanem Brünhild bosszúja fenyegeti. Később mint-ha elfojtaná ezt a sejtelmet vagy elfeledkezne róla.

894

csel fogás, „list”: Hagen kimondja, persze Kriemhild nem úgy érti, hogy csel fogást kíván alkalmazni. A 892. strófában pedig árulásra szólítja fel az asszonyt, aki ezúttal sem úgy érti, mégis árulás lesz belőle.

901

kereszt: nyilván súlyosan megbotránkozottatta a középkori olvasót, hogy éppen a kereszt válik Siegfried sebezhető pontjává, illetve ez a motívum kiemeli Hagen

ördögi – és keresztényellenes – gonoszságát. Egyébként a kereszties lovagok viseltek a köpönyegük hátán, a lapockák között keresztet.

902

elégedetten, „vroeliche”: két strófával később Siegfrieddel kapcsolatban ugyanezt a szót használja a Szerző.

908

Waskeni-erdő, „Waskenwalde”: valószínűleg fiktív helynév, bár egyes tudósok a Vogézekkel, mások hasonló hangzású Worms környéki tájnevekkel azonosítják. A „C” kéziratban Odenwald szerepel, amelynek azonosítása szintén bizonytalan.

911

eltévedve: a „fürwise” azt is jelentheti, hogy megtévesztve, félrevezetve. Ugyanolyan baljósan hangzik, mint Gunther sírig tartó hálája a 907. strófában. Siegfried nem fogja „eltévedve” látni magát „hazatérőben”.

Fordította és a magyarázatokat írta MÁRTON LÁSZLÓ

Rajnavölgyi Géza

ARNAUT DANIEL, AZ ANYANYELV LEGJOBB KOVÁCSA

Dante nevezte így, amikor a Purgatóriumban rábukkant a hírneves trubadúr. És amikor megszólaltatta, kedvéért az *Isteni Színjáték* toszkán nyelvét át is váltotta a nagy előd okszitán beszédére. Ugyanannak az anyanyelvnek egy másik változatára, amit az akkori olvasók valószínűleg csupán egy másik nyelvjárásnak érzekeltek.

Arnaut Daniel a trubadúrköltészet virágkorában, a XII. és a XIII. század fordulóján alkotott, jó száz évvel előzte meg Dantét. Périgord vidékéről származott, és életrajza megőrzött egy érdekes anekdotát, amely Oroszlánszívű Richárd angol király udvarában játszódik, és a költő megbecsültségére is rávilágít:

„És ott az udvarban egy másik énekmondó kihívóan azt állította, hogy ő csiszoltabb rímeket költ nála. Arnaut úr ezt tréfára vette, és fogadást tettek a parádés lovukra, hogy a király döntse el, a másik kiállja-e a próbát. A király mindkettőjüket bezárta egy szobába. Arnaut úr pedig bosszankodott ezen a dolgon, és képtelen volt akár egy szót is a másikhoz fűzni. A másik könnyedén és egykettőre készen lett a dalával. Csak tíz napot kaptak a dalköltésre, de a király az ötödik nap végén dönteni akart. A másik megkérdezte Arnaut urat, megvan-e a dala, és ő azt felelte, hogy megvan már három napja. Pedig hozzá sem fogott. A másik egész éjjel énekelte a dalát, hogy jól elő tudja adni. Arnaut úr közben azon gondolkozott, hogyan tréfálhatná meg. Az egyik éjjel pedig, amikor az énekel, Arnaut úr jól megjegyezte az egészet, a dallamával együtt. Amikor a király elé álltak, Arnaut úr azt mondta, hogy szeretné elénekelni a dalát, és kezdte is szépen énekelni azt, amit a másik költött. Az pedig, mikor hallotta, a szemébe nézett, és kijelentette, hogy ezt a dalt ő költötte. A király megkérdezte, hogy ez vajon hogyan történhetett. A másik pedig kérte a királyt, tudakolja meg az igazságot. És a király megkérdezte Arnaut urat, hogyan történt ez. Arnaut úr mindent elmondott, ahogyan történt. A király nagyot nevetett rajta, és jó mókának tartotta az egész ügyet. A zálogokat felszabadították, és a ki-

rály mindkettőjüknek szép ajándékokat adott. A dalt pedig Arnaut Daniel úrnak ítélték oda, és az így szól:

Nem volt enyém, s övé vagyok...”

Az utalás a csiszolt rímekre jelzi Arnaut Daniel költészetének legjellemzőbb értékét, a választékos formák, a formai bravúrok keresését. Az irodalomtörténet ezt a trobar ric, a gazdag verselés jellemzőjének tartja. Ekkorra ugyanis a trubadúrlíra gondolati sémái már kikristályosodtak, és a költők a kifejezésmód, a megformálás terén igyekeztek egyéni arculatuk kialakítására.

Arnaut Daniel neve ma többnyire egy rafinált versformához, a sextinához kapcsolódik, ami nála fordul elő először, és amit azután elsősorban Petrarca terjesztett el a reneszánsz költészetben. A sextina hat hatsoros strófából áll (amit egy háromsoros ajánlás zár), és a strófákban végig ugyanaz a hat rím váltakozik szabályos permutáció szerint. És ezt az önmagában is akrobatikus mutatványt megtetézi azzal, hogy az ajánlás három sorának végén az előző versszakok hat ríme párba állítva ismétlődik meg.

Válogatásunkba nem vettük fel Arnaut sextináját, mert azt a *Tavaszi idő édessége* antológia két fordításban is közli. A Ladányi-Thuróczy Csilláé mellett a Horváth Viktoréban, aki egyébként két variánsban is lefordította a verset. Viszont a XX. században felelevenítették ezt a versformát, és az nálunk is megjelent. A műfordításokon kívül kortárs költőink közül tudomásom szerint Mesterházi Mónika és Schein Gábor jelentkezett „saját” sextinával. És persze ne feledkezzünk meg *A szegény kis üdülőgondnok panaszairól* se, amelyben Weöres Sándor a formai virtuozitás mellett ráérezett Arnaut Daniel iróniájára is.

Ez a válogatás itt a trubadúr költészetének más oldalait szeretné megismertetni az olvasóval.

DALOMBAN TISZTA SZÉP A SZÓ

Dalomban tiszta szép a szó,
fűzfán a rügy ha pattanó,
hegyen a hó-
mező helyett
virágsereg,
lombok zöldbe borulnak,
s madár szavát,
füttyszólamát
visszhangozzák az árnyak.

Az árny dalt s rímet suttogó.
S rímet, ha versbe simuló,
meg majd ki ró?
Ha verselek,
Ámor jöhet,
s a szív ellen nem állhat.
S bárki aláz,
lesem nyomát
– nincs gőg, mi nekem árthat.

Hiába gögös, ki szeret,
magas lóról bukása lesz:
rettenetes,
csúf puffanás
töri nyakát,
s többé öröm se támad.
Tűzre való
csirkefogó,
ki szerelmet lejárát.

Jó hölgy, kit áldva tisztellek,
engem máshoz nem gőg vezet,
de féltellek:
szívedbe rág
hamiskodás,
s véled, színlelve vágylak.
Elmúlt, mi jó,
örömadó,
s fáj, hogy csak egyre várjak.

A léptem folyvást tétováz,
te jutsz eszembe, senki más,
s búcsúzkodás,
dal, lágyuló,
de kedvhagyó.
Szememből könny kiárad:
hol szenvedek,
hol élvezek
– Ámor fájdalma fáraszt.

Sóhajt bennem szerelmi vágy,
nem tartok mértéket, határt,
s engem ki lát,
néz gyilkoló,
hajdan való
Káint, kit újra láthat:
esküt szegek,
fosztok szívet,
s gyúl kedvem csak tenálad.

Hölgyem, szó bár foroghat,
Arnaut keres
erényt, nemest,
s lelné azt csak tenálad.

HULLNAK A LOMBOK A MAGAS HEGYEKEN

Hullnak a lombok
a magas hegyeken:
tél fagya taglóz.
Nem zöld a fűzfa sem,
s a berkeken
lány madárdalt se hallok.
S fog Szerelem
– nincsen, ki tőle oldoz.

Jéggel borított
minden, s nem reszketek,
szerelmi lángot
szívem frissülve vet
– fagyot feled.
Rejt Ámor, s benne bízok:
jó híremet
őrzi, s léptére járok.

Mi örömet hoz,
kedvünket növeli,
ha ám sorod rossz,
ne légy gonddal teli,
mert bántani
nem kell azért a sorsot.
Hisz nincs, ami
enyémnél volna szebb s jobb.

Nem sanda, csúfos
a szerelmeskedés,
s meglelni párod
nem botrány semmiképp.
Bármerre nézz,
hölgyem mását se látod,
hisz nincs, ki lép
nyomán, oly drága, bájos.

Nem hajkurászok
szerelmet, másikat.
Úznék kalandot?
Majd másra pillogat.
Nem kétes az:
a pontremoli lányok
közt – így igaz –
ísincs nála szebb, kiválóbb.

Ótőle boldog
szívem, ki oly üde,
hogy sápadoz
szép hölgyek serege.
Legyen vele
dalom, csak arra várok,
hisz érdeme,
híre messzire szállott.

Menj ízibe,
dalom, s elébe állj ott!
S ne másfele
– még elárulod Arnaut-t!

MADÁR NESZEZ

Madár neszez,
csicsergő csőre füttyöz,
trillázva hívogatja kedvesét,
s a mi dalunkat hallanám akár,
mint esdi úrnők kedvezéseit.
S mert hölgyek közül a legszebb épp enyém,
legyen ez ének hát a legkiválóbb,
rímek, szavak is benne mind találók.

Gond nem evett,
jókedv viszont előntött,
amint felé járultam legelébb,
s befogadott, hol hölgyem él, a vár.
Nem vágyódott Szent Vilmos öccse így!
Ezerszer egy nap csüggesztett, nincs remény
szépségemnél, ki másnál annyival jobb,
mint ha jön élvezet, mi görcsöt oldoz.

Kedv övezett,
beszédem súlya döntött,
nyílt választ kértem, s nem volt dőreség,
hisz jobb a színarany a talminál:
Csókoltam akkor s kaptam csókjait,
égszín köpenyt borított úrnóm fölém,
hogy a hamis, kígyónyelv pletykagyártók
ne lessenek, s ne hintsenek gonosz szót.

Bomló rügyek,
ágon virágba feshők
s madár trillája, röpke rebbenés
sem üdít, s nélküle roueni vár
se kell, Jeruzsálem se tántorít:
ő elé hanyatlok kulcsolt kézzel én.
Az ő szerelmétől dicsők királyok,
kiknek Pamplona, Dover ősi birtok.

Legyél kegyes,
Uram! Tűrted a bűnös
Longinus vétkét s hályogos szemét.
S mi úrnőmmel, ki vélem fekvő hál,
esküt teszünk, mely minket egyesít,
s melytől én legfőbb javam reményleném:
hogy meztelen csókolgom s mosolygok,
míg szép testére lámpa fényt sugároz.

Szájam, mi ez?
Oroznám én, a dölyfös,
ki görög császár oldalán is ék,
s Rouen nemes urának is dukál,
vagy épp királyt illet, egy tíroszit,
s Betlehemét? Bánom! nincs eszem helyén!
Hisz annak írt Ámor hatalma sem hoz,
s Szent Genesus sem, ki kéjért kalandoz.

MÁSKÉNT S MÁSRÓL ÉNEKELEK

Másként s másról énekelek,
nem úgy, mint tettem máskoron,
s ne higgyétek, saját bajom
okán szerzem ez éneket.
Sok társért kell irgalmat esdenem,
s bár engem ő vétkesen ostoroz,
nem ok panaszra ez, sőt lelkesít.

Irgalma kell s könyörület.
Jogos tett súlya mit se nyom,
ha nincs számunkra irgalom!
A Latrot megváltotta kegy,
s nekünk sem nyílik meg másként a menny.
Reményt, vigaszt egyéb nekem se hoz:
nem jog – irgalma az, mi megsegít.

Szerelemben jogod lehet?
Ugyan! S nem örültség vajon,
a franknak szólni megrovón,
mért nem gaszkonnak született?
vagy hajónak, hogy süllyedt tengeren?
Ilyen, jaj, vétkem, s belépusztulok!
Nem tudom, Krisztusom, mi bűnöm itt...

Tudom, sőt fűti kedvemet,
hogy fáj úr lenni vágyamon:
alázkodás jön s fájdalom,
ha nem süt ránk egy percre kegy.
Őt nem szeretni szívem képtelen,
s szerelmes kedvezést ha visszafog,
ha megkínoz – rabjává kényszerít.

Urak s társak, hát esdjetek
hozzá, míg nem gyötör agyon,
ne vesse meg hódolatom,
fogadja el szerelmemet,
s mondjátok mind (szólítani nem merem):
„Arnautnak álljon nyitva udvarod,
szép hölgy, s énekét meg ne szégyenítsd!”

NEM VOLT ENYÉM, S ÖVÉ VAGYOK

Nem volt enyém, s övé vagyok,
markában tart a szerelem,
bölcs bolondot, víg szenvedőt,
ki mit se bán, bármi érje,
s nem lázad, mert szeret s konok.

Ámor parancsa
indít hű hódolatra,
s türelmem él,
remél:
látom jó oldalát
majd, s jön díjazás.

Bár szívem szólna, hallgatok,
elnémít gyáva félelem.
Szótlán szívemnek szárnya nőtt,
ám ha szállna, kínban égne.
Fáj ez, s még sincs panaszra ok:

míg tenger árja
földünket körbejárja,
senki senkit se vél,
se mér
szebbnek, s hozzám a vágy
hívja legkivált.

Tudom, értéke annyi sok,
hogy másnál föl se lelhetem,
s így szívemnek csak kínja nyög,
ha nap leszáll, s hajlik éjre.
Mi éget, arról hallgatok.
Így hullva lázba,
szemem ha végre látja,
nyugalmam visszatér,
kimél,
s a szívem újra tág:
élek! jó világ!

Balgán szól a háborodott,
ki kint keres örömtelen,
s szörnyű bűnös Isten előtt
a rút szavú pletyka fészke:
acsarkodik vagy sutymorog,
s Ámor hiába
küzd így, nagy bár a lángja.
Szívemnek szenvedély
segél,
s úzi azok zaját:
szeret, nem hibáz!

Teremnének kedves dalok
csőstől, ha segítné szívem
ő, aki nyújt s foszt örömet,
ki éleszt, s taszít a mélybe,
hisz kénye-kedve föl-le dob.
Kérésre gyáva
szívem, meg ámitásra:

világos szóval él,
beszél,
s ha nincs, csak hallgatás,
kegy sincs, csak bukás.

Boldog kedvem vígan lobog,
örömben úszik újra fenn.
Számból ám hang nem jön ki több,
félek, feddés érne érte,
hisz Amor lángja megkapott,
s kemény parancsa:
úgy jó a szív, ha néma.
Szám esküszóra kél,
de fél:
szerelmet pletykaság
tönkretéve rág.

Ha Jobbnál-Jobbhoz ér,
mit ér
e dal, e drágaság?
Lám, Arnaut esze vág.

RAIMON ÚR S MALEK BOHÓC

Raimon úr s Malek bohóc
Énan úrnőhöz valók,
s előbb leszek eszefogyott
vén, mintsem vélük osztózok,
hisz jön abból ezernyi rossz:
kell ott egy csőr, ami lehoz
a seggperemről annyi fost,
a bűztől meg gyomor forog,
ami a résből felrotyog.

Kell ott bíz egy hosszú csőr,
mi vág is, akár a tőr,
mert undor alfelén a bőr,
benövi sűrű, durva szőr,
csatakos is azon belől,
nem szárad lucska, egyre nő,
ázik kenceficéitől,
s így kedvest sem kap, nincs gyönyör,
nincs, ki nyelvvel e lyukra dől.

Kéne mentség, hiteles,
nem hamis, de jó, bevett:
hisz Bernart úr ellene tesz,
s Krisztusra, jó utat követ,
elfogja undor, rettenet.
Lombozat sem ver gyökeret,
homlok meg nyak se lépeget,
s csókot sem adunk senkinek,
ha nyaldos undok végbelet.

Bernart, említést sem ér,
mit Raimon Durfört beszél,
hogy rólad annak híre kél,
nyelved néha e lyukba tér.
Nagy, mit fizetnél ott, a bér:
pirulni nem fogsz semminél,
s orrodba trágya búze ér.
A sértő szótól ám ne félj,
s mert megóvott, Istent dicsérij.

Vész és baj messze kerül,
ija-fia mentesül,
s mindaz, ki alfelére ül.
Jobb ám, ha futni kényszerül,
miként klistélyt valag se tűr
gerinc alatt, fانون felül,
bár bent a rozsdá összesül.

Szertepisálsz, s bocskor merül,
a bajszod mégse nedvesül.

Segges Bernart, ne törd magad,
hogy lelj egy méretes dugaszt,
mi ott a lyukra visz tapaszt.
Örülj, hogy vész, baj elmarad.

TRÉFÁS, ÉDES, FÜRGE DALBA KEZDEK

Tréfás, édes, fürge dalba
kezdek, míves szép szavakba.
S hogy üljön mind igaz helyén,
vésőm metsz le durva csonkot,
míg végül aranypalástot
Ámor terít versemre majd
– dicsőséget fűzve ahhoz.

Csiszolgatom egyre jobbra.
Ragyogóbb nem jött világra
Szerelmemnél – kimondom én.
Talpig szolgálatban állok,
s bár szél fúj, s vacogva fázok,
az érzés szívemben kihajt:
enyhíti a zord zimankót.

Ezer mise lesz a díja,
olajmécses, drága gyertya,
ha támad Istentől remény
óra, s nem kell vonni kardot.
Karcsú termetet csodálok,
csillámlik szőkesége rajt'.
Mít nekem luzerni lányok!

Szereti szívem s kívánja,
s jaj, csak ne sújtson hiánya,
ha vágyam túlcsap kelletén.
Enyémnél a teste szebb, jobb,
s remélem, szabódni sem fog
(kaptam már tőle jót, pazart),
mint a csapszékben az ácsok.

Nem kell Róma birodalma,
sem hogy én lennék a pápa,
ha ő nem fordul énfelém
– hevülök, s lepnek a ráncok.
Ha gyógyírt bajomra nem hoz
ebben az évben csókos ajk,
halál nyel el, s őt a poklok.

Juttasson ő bármi kínra,
nem lesz attól semmi híja
szerelmeknek. S bár ő kemény,
rímbe, dalba néki vallok
– nem gürcölnek így parasztok.
Moncli uram falt bíz pacalt,
amíg Hodernára vágyott.

Ez itt Arnaut: szélbe kapdos,
ökröt befogva nyúlra hajt,
s árral szemben győzne sodrot.

VAD, SÜVÖLTŐ SZÉL CIBÁLGAT ÁGAT

Vad, süvöltő
szél cibálgat
ágot,
nincs is már levele.

S madár-
pár
víg dala se száll.
Inkább néma
ma,
s ül maga.
Kéne szólnom
nékem olyat
s tennem,
mit szíve kér,
bár lesújtott. S várom
halálomat,
ha ír bajomra nem jó.

Szembefénylő
szikra rebben,
s szemben
vakítva szívbe mar.
Ne nézz
szét,
hátha lenne épp
más, kit meggyőzne
tán
gyér imám.
Fülemben nesz
hozza kedvem:
ő kér,
s hiszem szavát,
lábamról is levesz
s rendületlen
szolgálja őt a kéz s fő.

Szerelem s nő
győz fölöttem?
Félem,
hogy tőle messze űz
hiú
szó.

Inkább hallgató
leszek, kemény,
hű
szerelmű.
Szívem erős,
ám de rejtem
magam,
s ezt tagadom,
hisz hevülve csókra
vár a szívem:
gyógyír más sincs segítő.

Ha megértő,
rám ki kést fen,
s engem
méltat kegyére,
a jó
szó
meg lelkembe búvó
gondolatom
fut,
elébe jut:
hogyan halnék bár,
de még akad
remény,
s megszerzem ám,
ki szívem deríti,
s kivel vigad.
Más boldogság esendő.

Tiszta égő
fényt sugárol,
máskor
meg tűröm gőgödet.
Te vagy
nagy
hóbortom... – Ne hagyj!

Bár szóbeszéd
ér,
pletyka kél,
tőled ám el
nem tántorít.
Hisz én
ily esengve
nem szerettem sosem!
S Istent sem így
végórán bűnben élő.

Dalra, költő,
nyisd ki szádat,
s ruhádat
öltsd! Mész király elé!
Itt
alig
van díj, s ott elborít!
Lesz köpönyeg,
meg
ihatsz, ehetsz,
s élsz boldogan!
S ha gyűrűt ad,
csoda!
Nem hagytam el
Aragóniát soha,
s léptem akad...
Kiáltják is: „megállj, hő!”

Kész ím a vers.
Csak hódolat
virraszt
az éjen át,
mert Arnaut hű barát,
s más gondolat
nincs is, amin mereng ő.

Kovács András Ferenc

LEVÉLTÖREDÉK LIÁHOZ

(Ad notam Arany János)

Jó olvasó, kedves Lia,
Úgy falja, hogy kevesli a
    Könyveket s románokat –
Úrhatag bagázsok alja
Szóknak halmazát sokallja –
    Tilt, nem tűr, nem támogat.

Azt, ki juszt sem olvas, Lia,
Majd kiművelt kor taslija,
    Hej, cserdítse jól nyakon –
Csak pénzt olvas mindenáron,
Vak pokolba vigye Kháron,
    Ferde diccsel, csolnakon.

Szabad könyvnek máshol, Lia,
Nem kell szolgán másolnia
    Eszmét, hazug ideát –
Értelmes tárgy, van girince,
Lelke, nyelve – s rabbilincsre
    Vernék... Abcug, literát!

Friss, írott könyv – forma, Lia,
Van tartalma, forgalmija,
    Világokban ki-bejár –
Szavak trükkös tartamára
Mind más tükröt tart a mára,
    Más-más titkot szíve tár.

Könyv csak ad, nem vesz el, Lia –
Víg kedv (román *veszelia*)
    Áldjon téged, szép öröm!

Jönnék-mennek ritka könyvek,
Vélük élni, mintha könnyebb
Volna tépett délkörön.

Budakeszi, 2017. június 13-án

XENIA – ALEXANDER BRODYNÁK

(Barátsággal küldöm születésnapjára)

Alexanderem, én köszöntelek most,
Kit barátodul egykor elfogadtál,
Kérlek, bárha bohón s catullusin hat –
Hadd nevezzelek úri bácsikámnak
Néha, hisz Budapesten átutazván
Két messzibb szigetember is rokon lesz
Könyvek közt, valahányszor összefuthat
Írók Boltja terében, értelemnek
Nyílt égboltja alatt, s megint megállhat
Pár szót váltani, diskurálni hosszan
Dolgokról, amik úri semmiségnek
Tűnnek tán, noha létet ékesítők –
Titkok, nők, gyerekek, lovak, nagy álmok,
Élet kincsei, vágyak étke-vétke,
Bor, vér, víz, szerelem, ha körbelüktet
Szellem fénye, beszélgetés, szabadság –
Lobban kósza világok annyi lelke,
Felhőkkel tovaszáll finom szivarfüst,
Mert szép pillanatokra halhatatlan
Élni, s jó alibit találni minden
Múló percre, örömré – már öröklét.

Marosvásárhely, 2017. szeptember 29-én

KHÁRON GYERMEKEI

A TÉRKÉPEN AZ X

(6. fejezet)

– És miért ültél Romániában? – hallja Alma, és nem tudja elhinni, hogy megint egy tüntetésszervező gyűlésen ücsörög.

A lány, Eszternek hívják, Almánál alig idősebb, csillogó szemekkel néz hallgatóságára. Nemsokára sírni fog, akarja figyelmeztetni a társaságot Alma, de szerencsére mások is érzékenyek az ilyesmire. Alma nem. Ő egész egyszerűen nem bírja elviselni, ha valaki elbőgi magát a közelében. De ezt most nem ússza meg. Azonban Mária visszafogott sírása, ahogy a könnyeit nyeli, meglepő módon Almát nem kergetik az örületbe.

– Csak nyugodtan – mondja valaki a hallgatóságból, egy szakállas szervező. De Alma alig figyel rá. Eszter láthatatlan könnyeit figyeli. Csak az arc hirtelen összeránduló vonalai, az összehúzott szem, a felkapott áll, az összezsugorodó felsőtest az, ami a sírásról árulkodik. Könnyeket sehol nem lát.

Alma elképzeli, ahogy tócsába gyűl valahol belül az a sok könny. Mondjuk a cipőjében. Figyelmezteti magát, most ne, most nem kéne ennyire cinikus legyen. A lány néma, eltorzult sírása végül a tüdőben visszatartott levegőt közéjük löki. A mellkas gyors mozgásba kezd, levegőért kapkod.

A könnyekből tó lett, nem tócsa. És most fulladozik a vizében.

A hallgatóság lehajtott fejjel várakozik, csendben, csak a levegőért kapkodó lány zihálása hallatszik. A szakállas feláll, zsebkendőt hoz. Ahogy átnyújtja, a kérdezőre villantja szemét. A kiskosztümös nő, tárgyalásról ugrott be, ebédszünetről, összeszedi magát, újra nekilódul.

– Úgy értem, tudnunk kell, mivel vádoltak meg, különben nem lehet megakadályozni, hogy kitoloncoljanak Magyarországról – magyarázza. Eszter bólogat, az orrát fújja. Körülötte csupa biztató tekintet. A nő is megérinteti magát, meleg hangon próbál beszélni. Amitől megint idegen lesz, hamis.

Almának rá kell gyújtania. Kilép a teraszra. A társaságot figyeli az üvegen keresztül. Eszter felszabadultan magyaráz, a kiskosztümös jegyzetel.

Hol jött át a határon, kik csempészték, mikor. Aradtól nem messze, csónakkal, egy Csernák nevű férfi mindenüket elvette. Pontosan hol? A magyar oldalon lévő legközelebbi falu nevét csak nehezen idézi föl, de az is megvan. Komoly ábrázattal hallgatják. Alma megszűri a hozzá eljutó mondatfoszlányokat. De így is összerakja, hogy a tüntetés el fog bukni. Azon töpreng, hogy ezt mikor közölje a társasággal. Pali cipelte el, mert erdélyi menekülteket akart látni. Pesti értelmiségieket is kapott, akiknek láthatóan szívügyük az, ami a határon túl történik. De az is látszik, semmi sincs a kezükben, amivel száznál több embert rá tudnának venni, hogy feliratokat lebegtetve tüntetni jöjjenek. Kifújja a füstöt a tüdejéből. Eszébe jut a tegnapi éjszaka, amikor leszopta az erdélyi fiút, ezt a Palit. Semmi extra, az akcentus is eltűnik szex közben.

A kiskosztümös nő lép ki mellé. Rágyújt, és összehúzott szemmel Almát vizsgálja.

– Te ki vagy? – kérdezi, és Alma érzi, igazából nem őt, hanem az apját ismerték föl. Alma kihúzza magát, a tekintetét elfordítja, hamutálat keres, ahová eldobhatná a csikket.

– Már itt sem vagyok – motyogja, és visszamegy a szobába. A kabátját keresi, valaki rajta ül, kihúzza alóla. Pali is föláll, indulna Alma után. A kiskosztümös nő ront be a szobába, hangja éles, arca vörös.

– Ki az isten hozta ide ezt a csajt? – kiabálja, és a többiek rémülten néznek rá.

Alma megáll, szembefordul a társasággal.

– Tudjátok, kicsoda az apja? – kérdezi az ügyvédnő fenyegetően.

Pali zavarodottan áll Alma mellett. Azt akarja kérdezni, kicsoda, de a kiskosztümös már sorolja is Alma apjának belügyes rangjait.

– Semmi közöm az apámhoz – sziszegi Alma. Már megy is, a lépcsőházban is hallatszik, ahogy bent a riadtság a plafonig csap. Az apját látja méltóságteljesen, érdeklődő arccal fölfelé lépkedni. Alma hátranéz, az ajtóra, amin át az imént kifutott. Aztán újra az apjára. Nyílik az ajtó, hallja. Pali szólítja meg, hangjában bizonytalanság. Csak az a hülye akcentusa ne volna. Nem mer hátranézni. Az apját figyelni, ahogy lépcsőfokokként közeledik, majd a fal mellé húzódik, hagyja, hogy a nyomában tolaváló rendőrök bezúduljanak a lakásba. Alma szédül. Az apját nézi, aki rezzentelenül áll, arcán ugyanaz az érdeklődő fenyegetés, mint amikor ő későn ért haza, a megengedettnél jóval később.

Meg fog ütni, suhan át az Alma agyán, és még mielőtt ettől kétségbe esne, sarkon fordul, és visszafut a lakásba. A fal mellett a tüntetés szervezői

sorakoznak, köztük Eszter is. Egy rendőr Almát is odalöki közéjük, a sorba. Alma a kiskosztümös nő tekintetét keresi, de az lehajtott fejjel áll. Vége a karrierjének, valószínűleg erre gondol. Alma meg arra, hogy az ellenzék nyert az ügyének egy képzett jogászt. Ha ugyan be nem szervezik. De akkor is.

A rendőrök leborítják a polcról a könyveket, felforgatják a bútorokat, a szokásos rutin. Mire az apja bejön a lakásba, a széthajigált könyveken cipők taposnak. Alma apja megáll a kiskosztümös nő előtt. Gúnyosan mosolyog rá, aztán bólogat, némán, ahogy szokott.

Nem vagyok rossz ember, mondta az anyjának, és elköltözött tőlük.

Alma az ablakban állt, nézte, ahogy a Csaba utcában beül az autóba, és elhajt. Integetett neki, de az apja már nem látta.

Az apja rá sem hederít Almára. A rendőrök egyesével elvezetik őket, le a lépcsőn, ki az utcára. A rabszállítóban kevés a levegő. Alma legbelülre kerül, a sarokba szorul. Az autó imbolyogva megindul, fékezéskor igyekszik mindenki kapaszkodni. Pali elvágódik, végigesik a lábak között a padlón, egy kéz fölemelne, de ő inkább ülve marad. Nem néz Almára.

A kiskosztümös sziszegve beszél a második kanyar után. Alig hallani. Gyors mondatokban osztogatja a tanácsait, Alma is fülel, de szándékosan úgy alakítják, hogy ő ne hallhassa. Ezek szerint a belső hely is azért jutott neki, mert máris megpróbálják kizárni maguk közül. Csak foszlányokat kap el, a nő tagadásra biztat mindenkit, vagy inkább hallgatásra. Ne mondjon senki semmit.

– Nem én voltam – mondja Alma, és egy pillanatra megállítja a sugdolózást.

– Kisanyám, ne erőlködj! – mondja neki a kiskosztümös. – Hányok tőled is, meg az apádtól is. Ismerem a fajtádat!

Végre nem suttog, nyugtázza Alma, tehát megnyugodott valamennyire. A támadást készíti elő, így védekezne. És valóban, a többiek is felmerik emelni végre a fejüket a gubbasztásból. Némelyikük kíváncsian, mások lesajnálóan nézik a sarokba szorult Almát. A lány ismeri valamennyit. Sok ilyen arcot látott, nevetnénekje támad. Az egyik fiút korábban sírni látta, ahogy beültették a rabszállítóba. Mit fog mondani a szüleinek, még maga sem tudja, egyelőre a bőgést választja. A szakállas férfi lelkes, álmodozó, könyvtárak mélyéről származik, és a jó ügyet szolgálja. Ez is egy jó ügy, győzködi magát Alma. Eszter néma sírását próbálja felfedezni a kocsiban. De csak az apró ablakon beszökkenő fénypásmában ülő kimerült lányt látja, akit Eszternek hívnak. Középen ül, a fény éppen ráesik, mint egy fősze-

replőre. A kocsi zökkenéseire, a kanyarokra az ő teste még inkább kiszolgáltatottan felel, kétfelől tartják. Alma csak őt nézi. Mindenki más eltűnik mellőlük, ketten ülnek a rabszállítóban. Eszter is észreveszi, és végre Almára néz.

Ekkor valaki megüti Almat. A szakállas felháborodottan kiált rá. Alma bénító sajgást érez a tarkóján, ahová az erőtlen ütést mérték. Lefogják a fiút, aki nem fog tudni elszámolni szüleinek a rendőrségi ügygel. Alma mosolyogna, ha tudna, de amúgy sem akarja elmondani nekik, hogy ha komoly ügyet akartak volna belőle faragni, nem egy kocsiba zsuppolták volna be őket. Holnap mindenkit kiengednek, szeretné közölni velük, de akkor elrontaná a saját örömét. Mindenkit, kivéve persze Esztert. Alma pedig eldönti, hogy ez így nincsen jól. Pont akkor, amikor az autó fékezve megáll. Nyílik az ajtó, a bevágó, éles fényben Alma újra az apja körvonalát pillantja meg. Mire hozzászokik a szeme, addigra már biztosan tudja, hogy hiába reménykedett. Az apja biztosra akar menni, hogy többé nem keveredik ezeknek a társaságába, ezért őt ott azonnal elengedik, hadd higgyék azt, tényleg ő köpte be a gyűlés helyszínét, időpontját. Alma a megtépázott csoportra néz. A szájában a korábban szétáradt vér íze, ahogy az ütéstől elharapta a nyelvét. Gondosan szivárogo. Ilyen a jó vér. Az apa a lánya mellé áll, hogy a kiskosztümös is megjegyezze ezt, egy életre.

Ő az én vérem. Nem tehetitek tönkre. Még akkor is, ha ezt Alma nem akarja, ha nem akar szóba állni velem. Az nem tartozik rátok. A látszat számít.

A csoportot elvezetik. Alma az apjára néz.

– Elmehtek? – kérdezi tettetett csodálkozással.

Az apa, ötven és hatvan körüli, barna, szálkás férfi, fogpiszkálót forgat a fogai között, majd a földre köpi.

Alma az ablakban áll, a Csaba utcát nézi. A pillanat, mielőtt az apa beülne a rá várakozó autóba. Alma keze a magasban, intésre kész. Tudja, hogy az apja föl fog nézni, mindig fölnéz, amikor munkába megy. Alma tudja.

– Na, mi az, nem tetszik a főnöknek, hogy apuci lánya félrekúr? – kérdezi, nem a saját szavai, olyankor jönnek, ha az apjával kell beszélnie.

A férfi kézfejjel szájon vágja a lányát. Alma szemébe ugrik a haja, ahogy megtántorodik az ütéstől. Érezné a vér ízét, ha már eddig is nem érezte volna. Össze kellene számolnia, dönti el, hányan pofozták meg, ütötték meg az elmúlt napokban. És tenni ellene valamit. Reméli, hogy mire félresöpri a haját a szeméből, az apja is eltűnik, de persze, naivság, dőreség reményked-

ni, ráadásul a rendőrség hátsó udvarán. Innen még ki is kell jutni valahogy. Semmi nem megy egyedül, apuci kell hozzá.

Alma Esztert látja, nem az apját, ahogy félresepri a haját. Látja, ahogy az épület gyomrában különválasztják a csoporttól. Nincs ideje elbúcsúzni pártfogóitól, a kiskosztümös tanácsait is elfelejti, ahogy viszik. Kétségbeesik. Ha minden jól megy, három nap múlva már otthon lesz, vigasztalhatná magát, ha az otthon valóban otthon volna. Hang nélkül sír, könnyei sincsenek. Alma közléről nézi, ott van vele a szobában. Megígérem, hogy segítek, hallja önmagát. De az egész csak addig tart, míg érzi a vér ízét, ahogy a nyállal eltűnik. Újra az udvaron találja magát.

– Kikísérsz, vagy maradjak? – mondja az apjának.

A kapuban az apja utánanyúl, mondana valamit. A szeretetről? Alma nem tud rögtön dönteni. Az apját látja, ahogy egyből autóba száll a Csaba utcában.

Nem néz vissza.

A taxi a szerkesztőség előtt teszi ki. Alma egyenesen a mellékhelyiségbe megy, háyni. Az egész napja a csészében landol. A gyomorsav a felszakadt ajkát marja. Öblít, vizet enged rá. A tükröt kihagyja.

Az asztala merő papírkupac, koszos csésze, hajgumik, a fiókjában, senki sem tudja, gondosan becsomagolva egy használt tampon, eldobásra vár. Alma mindent a papírkosárba söpör. Arra nem számít, a szeméthalom alatt az asztal lapja is ragad a kosztól. Papírzsebkendővel szétmázolja. Kinyitja a fiókját, beletúr.

– Leadtad az anyagod? – áll meg mellette Zolika. A hangja elárulja, pontosan tudja, hogy Alma nem írta még meg, és ma nem is fogja megírni. Alma fújtat, ne fárassz arccal néz rá a kollégára, és a kezében lógó szendvicseért nyúl. A srác ellenkezés nélkül engedi el.

– Adj egy térképet! – mondja neki Alma tele szájjal, és Zolika már indul is. Olyan gyorsan térül, hogy Almának ideje sincs lenyelni az utolsó falatot. Kettőt is hoz.

– Megírtam helyetted – mondja a srác, de Alma nem figyel rá, a kitérített térképen keresgél.

– Hol a fenében van Arad? – és Zolika ujja máris megmutatja. Alma fölneéz rá. Zolika idétlenül mosolyog. Egyszer le kéne már szopnia, annyiszor kihúzta a szarból. De most sem telik egy puszinnál többre, a pattanásos arcára.

– Ne haragudj, menstruálok – mondja szeretettel neki.

Zolikának ez egy hétig elég. A bizalmas dolgok hozzák izgalomba.

Úgyhogy a srác boldogan elhelyezi Alma íróasztalán a gyönyörűen gépelt cikket. Épp időben, mert a főszerkesztő kirobog a szobájából, feljűk tart. Alma beikszeli az Arad melletti határsávot, elteszi a térképet a fiókba. Zolika elhúz a saját asztalához, és lesütött szemmel hallgatózik.

A főnök, ötven és hatvan közötti, bizalmi állás, én vagyok az atyaúristen pózban tenyerel Alma asztalára. A lány fölveszi a cikket, az orra elé tolja. A főnök kikapja a kezéből, malacszemével gyűlölködve néz rá.

– Örömet okozna, kisasszony, ha felmondana, és elhúzna végre innen a piczába – szótagolja. Alma agyvérzésre tippel, valamikor az ötvenes évei előttre. Alma úgy tesz, mint aki komolyan megfontolja, majd savanyú képet vág.

– Nem tehetem, az apám megölne – mondja bánatosan.

Alma újabb agyvérzésre saccol. Persze, rosszul, a bizalmi állás nem engedi, hogy egy ócska sztrók elvigye.

A főnök megnézi magának a felkuncogó Zolikát, majd szó nélkül visszagurul az irodájába. Alma átköltözik Zolika asztalához. Már mondja is, mi kéne neki.

– Kamera? – kérdezi elképedve a fiú.

– Az a kicsi – bólogat Alma. Az iroda felé néz. Suttogva könyörög, ez izgalomba hozza a fiút. – Két nap.

Zolika bólint, már megy is. Elnyeli a főnök ajtaja. Almának van ideje eldobni a használt tampon. A térképet kiteríti, túl nagy, sosem tudott térképekkel bánni. A másik példány kisebbnek tűnik, és valóban, kezelni is egyszerűbb. Bejelöli azon is az átkelőhelyet, majd a táskájába süllyeszti.

Zolika érkezik vigyorogva. Kimennek a mosdóba, hogy senki se lássa, ahogy Alma elsüllyeszti a táská mélyén az apró Panasonic kamerát. Németből hozta a főnök, hallja Zolika cinikus hangját. Aztán ahogy ott állnak, a női mosdóban, Zolika mintha megint reménykedne. Alma tudja, mit kell ilyenkor neki mondani.

– Kimennél, Zolikám, magamhoz kell nyúljak.

Működik, persze, nem kérdés.

Alma a vécékagylón ücsörög, és arra gondol, mára ez volt az utolsó mondata, mert érzi, lassan kiürül. Azután eszébe jut, hogy kár fogadkoznia, mert egy óra múlva indul a vonatja. Amikor lehúzza a vécét, a lezúduló víz hangjának sietős hörgése eszébe juttatja Eszter száraz sírását, és végre megérti. Nem Eszternek akar segíteni, hanem egyszer és mindenkorra bebizonyítani, ő is ér valamit. Elhossa azt a kurva videót odaátról, ami százezer embert fog kivinni az utcára. Majdnem elhányja magát a fennköltégtől, ha már

nem hányt volna félórával korábban. Zolika szendvicséért pedig igazán nagy kár volna.

Pár órával később, amikor ő már a keleti részekbe tartó vonatok egyikén zötyög, az apja nyit be a szerkesztőségbe. Csak a főszerket találja ott, mindenki hazament már, a lap a nyomdában.

– Á, Kozma elvtárs – mondja neki a tiszt. – Hogy vagyunk?

A főszerkesztő a kezét tördelve kíséri Alma asztalához a ritka vendéget. Végignézi, ahogy az ezredes úr beletúr a fiókba, mindenféle kacat közül kihalássza és elteszi a nagytérképet. Nem mer szólni, hogy nem Kozmának, hanem Kovács elvtársnak hívják. Inkább arról beszél, milyen jó munkaerő Alma.

———— Varga László Edgár

MIT ÉR EGY MEGTÉRT FICKÓ HOLTAN?

(RÉSZLETEK ARTHUR RIMBAUD AFRIKAI VERSEIBŐL)

átkozott a törvény átkozott az egyház
nincs balfaszabb mint a szerelmes férfi
ki elfelejti hogy itt minden mulandó
és tünékeny kis érzéseit félti

nem lehet jó költő ki unalmasan él
a vers: fegyver – a toll: veszélyes pallos
ki önmagáról ír önmagára támad
önmagát állítja a véres falhoz

a szó sok mindent elfed a mondat hazug
csak versben jelenti azt amit jelent
de a rossz költő a leghazugabb álnok
elsiklik lénye s a valóság felett

gyűlölöm a törvényt átkozott a munka
ennyi volt: vesztetre kiadtad magad
elvégeztetett – nem lehet visszavonni
aki költő volt az költő is marad

*

itt afrikában minden nap hétvége van
senki nem siet nem ideges senki
az afrikai ember sokat mosolyog
az európai csak pénzét menti

senkinek nem kell itt a papír és a tus
itt a költészet az ahogyan élnek
nyugodtak lehetnek hiszen semmijük sincs
s mert bőven van mitől hát nem is félnek

az afrikai ember sokat mosolyog
mért is születtem én bús franciánk?
mért is akarok én mindig mindent jobban?
mért lóbál a sors felém nagy falábat?

*

nincs már tartalom e báva sorokban
csak dühöt érzek semmi egyebet
csak megszokás íratja velem papírra
e versike-forma sorsjegyeket
sok minden történt már mióta
megléptem a holland fajankóktól
kik fizettek hogy gyarmataik védjem
de most hogy térdembe belekóstol
valami és nem foghatom ezt is
a sanyarú nehéz gyerekkorra
úgy érzem hogy minden amit írtam
mintha engem is valahogy újraírna

amit írtam lázasan meredt rám
– írja majd egy báva budapesti
kolléga – vesztére magyarul

így is úgy is megszárad a tintám
a papíron – bármilyen jeleket ad ki:
ott marad visszavonhatatlanul

*

szébb az ég is abesszíniában
és a nők erre nagyon feketék
de őlük itt is piros mint a rózsa
vagy mint a legszebb holland tulipán
(francia honban is láttam pár virágot
de ott a nők között a legtöbb puritán)

ha festő lennék csak ezt a színt keresném
nem vagyok festő de csak ezt keresem
ha rátalálok megnyugszom egy pillanatra
de nagyon szomorú leszek pázrás után
mint egy vadállat ha elfogyott a préda
csak áll és nézi a csontokat sután

az ember végül is csak állat
bár van benne tán valami isteni
hisz a saját képére teremtett minket
a magas égben az a kis gecsi

s most szórakozik rajtunk önfeledten
hisz isteneknek mégis túl gyöngék vagyunk
neki könnyű: az ő ideje végtelen
mi az idő múlásán törjük az agyunk

ha lenne rá módom megölném az istent
habár bűnbánón kéne adnom az ájtatost
a húgom ezt tenné biztos ha haldokolna
de nekem térden állva imádkozni fájna most

*

az orvos ma azt mondta semmi sem segíthet
hiába vágták le a lábamat
a halál közelsége azt hiszem megihlet
jónás vagyok – lenyeltem a cethalat

a torkomon akadt – ez várható volt
az istent miért is káromoltam
esendő vagyok – meg kéne térnem
de mit ér egy megtért fickó holtan?

Láng Zsolt

JACK LONDON KUTYÁJA

Tulajdonképpen ott kezdődik, amikor elparancsolta őket a kutya mellől. Azzal érvelt, hogy sietniük kell, de ez csak kifogás volt. Azelőtt legalább fél órát keringtek parkolóhelyet keresve. Ha valóban siettek volna, azonnal befordulnak a parkolóházba. Így szép lassan, szinte lépésben háromszor vagy négyszer körbeautózták, végül mégis ráfanyalodtak. A negyedik emeleten akadt üres hely, a 4L szektorban, amit úgy jegyeztek meg, hogy négyen vannak, és egyiküknek L-lel kezdődik a neve. Lifttel mentek le, mert túlságosan néptelennek tartották az utca fölött átvezető üveg folyosót. A parkoló kijáratánál még perceket ügyetlenkedtek, nem tudva, hogyan ejthető meg az a bizonyos „validation”, ami nélkül az óránkénti parkolás ötven centtel drágább. Végül, miután mindenféle résbe bedugva a jegyet, sikerült felrészeltetni a parkolóház őrét, megtudták, hogy valamelyik erre hivatott vendéglőben kell lepecsételtetniük a jegyet, és máris érvénybe lép a kedvezmény.

Miközben ők ketten ott szerencsétlenkedtek, a gyerekek a pálmafa tövében üldögélő homeless-szel barátkoztak össze. Ruházata amúgy kifogástalannak tűnt, bár túl színes, mondhatni rockzenészes volt, kék virágmintás ing, sárga mellény. Fésületlen haja is sárgás volt. Vékony, eltorzult hangon beszélt, a szavakat nem kimondta, hanem kipréselte magából, mint aki most tanul beszélni. Megrökönyödve nézték, hogy a gyerekek milyen oldottan társalognak vele. Ők egyetlen szavát nem értették. A gyerekeket természetesen az sem zavarta, hogy orrfacsaróan búzlótt. Elvárásolva álltak előtte, mutogatták neki a zsebükből előszedett kincseket, és lelkesen bólogattak, amikor az alak a mellette álló gyerekkocsiból, a púpozottan felhalmozott ruhadarabok és takarók alól előkotorta a sajátjait. Üveg- és porceláncserepeket mutogatott, széttört palackok, tányérok, csészék féltényérnyi darabjait. A kisebbik gyerek egy ilyenért még a kétarcú lego-nindzsáját is elcserélte volna. De az alak nem akart cserélni. A gyerekek ekkor felfedezték a kutyát. Négy pici lábát előrenyújtva aludt a kocsni előtt. Mindketten elfordultak az üvegcserepestől, és letérdeltek a kutya mellé. A kicsi lehasalt, és fejét oldalra fordítva kérdezte: can I pet you? Ekkor szólt rájuk az apa, fojtott hangon közölve velük, nem simogathatják meg, azonnal indulniuk kell,

vagyis: mooost. A gyerekek egy darabig még morgolódtak, de miután átvágtak a síneken, és meglátták a kikötőben álló hajót, a birtoklás új lendületével rohantak előre.

A fényes kék égbolt előtt vakítóan ragyogott a Potomac. Ezért autóztak át Ouklandbe.

A jegyirodában alacsony, fölöttébb vidám bácsika, alig magasabb a nagyobbik gyerekénél, akkurátusan ellenőrizte az interneten vásárolt jegyeket, majd beindította a kazettás videolejátszót, hogy megnézhessek a hajóról készült ismertetőfilmet. A gyerekek az első perc után megunták a fekete-fehér képkockákat, jobban érdekelte őket a tévét tartó fémállvány alatti tolószék. Hasonlóval közlekedett a harminckettedik amerikai elnök, Franklin Delano Roosevelt is, közölte a kis ismertetőtábla. Vékony porréteg fedte a szék karfáját, a kerekek hajtóperemét és a bambusznádszálakból font ülőkét. Közlekedésről jól látszottak az ülőke bolyhain megtelepedett porszemek, mint miniatűr madarak, belepték a bohólyort.

A filmet egyedül az apa nézte végig. Megtudta, hogy az Úszó Fehérháznak nevezett jachtot Roosevelt elnök halála után, mivel Truman, a következő elnök, kansasi farmergyerek lévén, iszonyodott a víztől, eladták. Több gazdája volt, többek között Elvis Presley, tőle került adományként egy gyerekórához tulajdonába. A filmen az adományozás ünnepi aktusát is megmutatták, amely a kórház igazgatójának kislányos puszijában jut csúcspontjára, Elvis bal orcájára leheli, és háromszor megismétli, hogy egyetlen fotós se maradjon le róla. Végül nem tudni, hogyan, a hajó Barbadosnál zátonyra futott, és elsüllyedt. Mondhatni, a sírból emelte ki az ouklandi nyugdíjasklub keretében létrehozott Potomac Társaság, amely huszonötezer dollárért megvásárolta, és miután összekalapozta a rendbetételéhez szükséges két és fél milliót, kívül-belül helyreállította, attól kezdve pedig múzeumként működteti.

Brian vagyok, lépett elő egy másik törpe bácsi, és átkísérte őket a hajóra, ahol további részletekkel szolgált. Elmesélte, hogy amikor Roosevelt használta, ötvenen szolgáltak rajta, a háború alatt egy gépágyút is elhelyeztek a fedélzeten, ahhoz hatfős személyzet járt, így aztán a matrózok csak úgy fértek a kabinjukban, ha a szolgálatban lévők ébredéskor összecsomagolták holmijukat, és a tengerészcsapatot beszuszakolták a széles vasszekrénybe. Brian elsőnek az olajszagú motorházba vitte le őket. Az apa élvezte, a gyerekek fitorogtak. A motorház után a rádiófülke következett, itt olvastak be Roosevelt a Japánnak szóló hadüzenetet. Ezután átmentek az elnöki szalonba, és Brian felszólítására kipróbálták a foteleket. Ha kérdést tettek

fel neki, készségesen homlokára tolta napszemüvegét, amely barna madzaggal volt a nyakába akasztva, aztán megdicsérve a kérdezőt, „i's a great question”, bólogatva válaszolt, bár mint a nagyothallók, soha nem a konkrét kérdésre. Milyen sebességgel tud menni?, kérdezte a nagyobbik gyerek, jött a válasz: négy mentőcsónakjában negyvennyolc utas fér el, ezenkívül van még egy sűrített levegővel pillanatok alatt felfúvódó gumitutaj, amely többtucatnyi embert elbír. Van fogdája is, hova zárták be a rendetlenkedő matrózokat?, kérdezte az apa, és szólt a felelet: a hajóba utólag beszereltek egy liftet is, mert miután az elnökön elhatalmasodott a betegsége, szükség volt a hajó úgynevezett akadálymentesítésére. Az mire szolgált?, mutatott az anya a parancsnoki kabin külső falán függő harangra. Biztosan ködben használták, akkor még nem volt radar, igyekezett az apa a megfelelő mederbe terelni Briant, de harsant a válasz: a hajónak, amely méretét tekintve tulajdonképpen nem jacht, hanem könnyűcirkáló, két, úgynevezett Schneider-típusú csavarja van, két külön motorsorra kapcsolva, mindegyik ötszáz lóerővel tolja a hajót, és ez biztosítja a gyors manőverezést, illetve a viszonylag nagy sebességet, mert ez a hajó a harmincas években az egyik leggyorsabbnak számított, sebessége tizenöt csomó, vagyis nagyjából tizenhét mérföld per óra.

Brian kedvenc mutatóvívára a szalonban került sor. Odaállt az italszekrény elé, majd a palackokat tartó polcot két kézzel megrázva, bemutatta, hogy komoly viharban, méteres hullámok között hánykolódva sem zuhan le egyetlen palack sem. Az üvegekben különböző színű folyadék lötyögött, és mivel a hajón mindenben a valóságot követték, az apa feltételezte, valódi whisky és gin és konyak sorjázik a polcokon. Jóllehet a hitelességen esett némi csorba: az eredeti elnöki kutyát olcsó plüssállat helyettesítette. Az sem biztos, hogy kutya volt. *Nevertheless*, négy sor ital, nagyjából minden sorban nyolc üveg, ami azt jelenti, hogy az italturkákra nagyobb gondot fordítottak az elnöki jacht berendezői, mint a keskeny ágy vagy a kopár elnöki ebédlő kényelmességére.

Keveset aludt, mondta Brian már kint a fedélzeten, útban a lépcső felé. Ő volt az Államok legdolgosabb elnöke. A legdolgosabb és legtermékenyebb. Hat gyereke volt, és húsz unokája. Végül, miközben visszazárta a hajóhoz vezető kaput, felhívta figyelmüket az adományozásra, majd a tér túloldala felé intve, megmutatta, hol tudnak vécézni, hol tudnak sörözni. Bizonytalanok voltak, ilyenkor kell-e borraivalót adni, és az apa odáig elment, hogy fontolgatta, meghívja-e Briant egy sörre, de aztán elképzelte párbeszédüket, és inkább öt dollárért vásárolt az irodában egy Potomac feliratú

golyóstollat, amit, ahogy kiléptek, be is dobott egy kukába, mert az első kattintásra szétesett.

Nem a Brian mutatta sörözőbe, hanem a Lungomare nevű pizzázóba ültek be. Ez tűnt a leeurópaibbnak. Terasza is volt, kiültek oda. A beletörődés ragadós pora tapadt a tenyerükre, az asztalt le kellett volna törölni, a terasz kövezetét fel kellett volna mosni, a székeket megcsavarozni, a kárpitot felújítani. Mindenben érződött az egyszer volt nekibuzdulás kudarca. Két nonnó pincérlány járkált az asztalok között, de már a recepció is mosolytalanul fogadta őket, mint akit lesújt, hogy valaki erre a helyre fanyalodik. A vendéglő lelkének egy olajozott sérójú férfi tűnt, ő hozott pluszvizet a gyerekeknek, ő mutatta meg a mosdót, ő közölte lassan elismételve a mosdóját 2080-as nyitókódját, és egyedül ő mosolygott. Az is lehet, ő volt a tulajdonos, egyben a szakács is, és mivel alig volt vendég, jutott ideje házigazdászkodni.

Húsz éve kezdődött el az új térerület kialakítása. Áttekinthetőbbé tették a kikötőt, beindították a kompjáratot San Franciscóba, kialakították a pálmás parkot, a vendéglősort, a sétálóutcákat. Kellott még valami. Kapóra jött, hogy Jack London, az első világhírű amerikai író itt született. A szomszédoknak már volt turistamágnesük, Friscónak a Golden Gate, meg azok a hullámos utcák, Berkeley-nek a 108 Nobel-díjasa, illetve most már 109, Alamedának Jim Morrison, meg a homokdűnés öbölparton a vaslépcsős ház, ahol a *Matrix*ot is forgatták, Haywardnak a Tesla, a Silicon völgy fenegyerekeivel, Elon Muskkal.

A kissé eklektikusra sikeredett téren, a félifürdői tavirózsás medencéhez hasonló szökőkút előtt Jack London szobra, messziről alig észrevehető, kicsi, jelentéktelen alak, eltörpült az épp beérkező emeletes komp előtt. Mintha egy félszeg koldus állna ott. Mintha egy bizonytalan egyensúlyú, tökrészes koldus állna ott mozdulatlanul, a megtalált egyensúlyt görcsösen őrizve. Közlebről az ijedség is látható volt az arcán, a nyakkendője félrecsúsza, a jobb karját előrenyújtja, ujjait felfelé fordítva, mintha az egyensúlyát mutatóujja finom mozgásával tartaná meg.

Jó, jó, hogy iszákos volt, de azért mégis, miért ebben az állapotban kell őt ide kitenni, dohogott magában az apa. Miért akarják elvenni a méltóságát? Zseni volt, nem vitás, a reménytelen gyerekekkel a háta mögött világhírű író, ki tagadhatja el tőle? Fantasztikus agya volt, vasszorgalma, rendíthetetlen akarata. Két hónap alatt pótolta be kimaradt iskoláit, sikeresen felvételizett a Berkeley Egyetemre, ahol mindenkit elkápráztatott eredeti meglátásaival. Mellesleg egy magyar származású tanár is segített neki a fel-

készülésben, matematikából korrepetálta, egy bizonyos Szóts Áron, aki Marosvásárhelyen született. London leteszi a téli vizsgáit, de a második szemesztert már nem fejezi be, Alaszkába megy, és a Yukon völgyében mosza az aranyat két éven át. Nem az arany teszi őt gazdaggá. Vagy ha igen, csak közvetetten. Átesik sokféle betegségen, de makkegészségesen hazatér, és írni kezd. Viszont, ahogy mondani szokták, a hirtelen rászakadt világhírrrel már nem tud elbánni. A hiábavaló küzdelem az alkohollal, a morfiummal, az ópiummal szétroncsolja csodálatos agyát, végül a máját is. Tulajdonképpen a részegség mint a sorsot alakító nemezis metaforája indokolt lehet a szobrán. Vajon ez a Cedric Wentworth, olvasta le az apa a szobor talapatáról a szobrász nevét, ekként akarta elénk tárni a korhadásból kisarjadó remekmű megmagyarázhatatlan természetét? De mi az a megfejthetetlen mozdulat az ujjakban?

Mintha a gyerekeket is megzavarta volna a látvány. Nem lehetett velük bírni. Még az sem kötötte le őket, amikor a komp hosszú és éles kürtszóval kifutott, csattogó hullámokat kavarva. Letépték a füvet, egymásra szórták, szétmázolták a járólapokon. Az apa végül előresietett, ne is hallja az elszabadult gajdolást.

Így jutott el a kunyhóhoz. *Cabin*, ez állt a feliraton. Ebben lakott Jack London, amit onnan tudnak, közli a falára szerelt ismertetőablácska, hogy az egyik gerendára felírta a nevét, illetve a dátumot: 1891. január 12. Nyolcvan évvel később egy ouklandi üzletember, szenvedélyes és tehetős London-rajongó talált rá Kanada és Alaszka határán, Dawson mellett, a Yukon partján, és miután az ouklandi rendőrség hamisításokkal foglalkozó alosztályának legkiválóbb írásszakértője hitelesítette az aláírást, a kunyhót szétszedték, bevitték a közeli Dawsonba, majd minden darabjáról másolatot készítettek. Az eredeti kunyhót visszavitték a helyére, az egyik másolatot Dawsonnak adták, a másikat hazahozták London szülővárosába. Kicsit furra, ahogy itt áll a pálmafák között, vele szemben, a jachtkikötő túloldalán Alameda úszómedencés villái.

A kunyhó ajtaja zárva volt, viszont be lehetett látni a rácsos ablakszemen. A szemközti fal mentén végighúzódó ágyon szétdobált hótalpak, lenyúzott állatbőrök, lent a jobb sarokban háromlábú roskadt vaskályha, horpadt oldalú pléhedények, a döngölt földpadlón szétdobált csikkek. Eldönthetetlen, hogy a gondatlanság vagy a rekonstrukció szenvedélyes precizitása miatt lett ennyire élethű a belseje.

Egy közeli ablakból a *Goldberg-variációk* szűrődött ki, néha annyira tisztán hallhatóan, hogy az apa felismerte az előadót, Glenn Gould jellegzetes

dúdolását. Olykor-olykor mintha a víz hullámozása is szünetet tartott volna, elámulva a zenétől. Az édesanyja mondta, hogy mindig dúdoljon, amikor játszik, gondolta az apa, majd saját anyja jelent meg előtte, ahogy egy csillagos éjszaka a havas utcán azt a tanácsot adta neki, hogy mindig énekeljen, ha hidegben megy valahova, mert akkor nem fog fájni, sem félni.

A gyerekek valahol lemaradtak. Az apa néhányszor körbejárta a konyhót, aztán a tér felé fordulva várakozott, kis lépésekben ingázva a rakpart és a konyha között. A betonmellvéden is áthajolt, végigpásztázta a habos tetejű köveket, igyekezett eloszlatni egyre görcsösebb aggodalmát. Az alóluk kifutó hullám hátáról kottyánva lifteztek le a kikötött jachtok. Az egyik katamarán két csónakteste közötti nyugodt vízben állattetem lebegett. Csigák és rákok telepedtek rá, egymás hegyén-hátán. Az ember azt gondolná, hogy a sós víz jobban konzervál a nyüzsgő televénynél, de hát itt is javában dolgoznak az elmúlás boncmesterei.

Aztán a ház előtt, jobbra a bejárattól, váratlanul szemébe ötlött a kutya-szobor. Nagytestű, robosztus kutya, a pálmafás tér felé fordulva, enyhén jobbra döntött fejével mérve be a pontos irányzékot: azt a kétszáz lépésnyire lévő, a hajókölcsonzó sokszögű épületének takarása miatt nem látható helyet, ahol Jack London alakja áll. A kutya nem tűnt szobornak. A megfeszített figyelem, ami főképp a fejtartásából és a pillantásából sugárzott, élővé tette. Más szóval, ha élt volna, pont olyan lett volna, mint ez a bronzkutya.

Legfeljebb a nyüsztése hiányzott. Valami odakötötte a kétszáz lépéssel arrébb állóhoz, valami baljós és végzetes dolog, amit még ő is nehezen bírt el, ami lenyomta fejét a poros föld felé, ami meggörbítette gerincét, amit a kutyák csak nyüsztve bírnak elviselni.

Mintha erre a kutyára lett volna szükségük, a szélvészként megérkező gyerekek azonnal felmászta a hátára, és mint két angyal, gyengéden átka-rolva egymást, csendben megpihentek. Az anya oldalra hajolt, hogy válltáskájából előkotorja a fényképezőgépet, és ahogy feje a táská felé billent, hajának sötét illata szétterült, koncentrikus hullámokban tovalüktetve. Az apa közelebb lépett, és most mind a négyen úgy néztek egymásra, hogy látómezejükbe egyszerre mindahányan belefértek.

És akkor egy csapásra megértették, hogy az a mozdulat, ami akkora zavart szült bennük, amit nem tudtak hová tenni, a bizonytalan terpesz, a befelé fordított lábfejek, az előredöntött felsőtest, a kinyújtott jobb kéz, a keironómiás dermedtség az ujjakban: a kutyának szól. Talán mégis inkább itt kezdődik.

NEM AZ ÖRDÖGÉ A RÉSZLET

A ködhártya mögül a lázpiros
szeszélyesen átdereng,
mint egy kései Turner-képen.
Mevolt a hajnal, megvan a körút,
senkit nem lep meg, hogy bedugul,
és a fény után fél perccel újra
elgyötört autók araszolnak
az Astoriától az Erzsébet-hídig.
Cég, bankhitel, tippmix, vacsora.
Egy majdhogynem átlagos nap
lehetne valójában ez is,
ha nem tudnánk, hogy ilyenkor
éppúgy a lényegre vágyunk,
mint máskor, és ha nem lenne a szív.

PROLÓGUS

Amikor hirtelen elfogyott a hold,
az árfolyamok is zuhanni kezdtek,
legnépszerűbb keresztnév az Ahmed volt,
a legnagyobb botrány meg a hónaljiszőrzet.

Az Elvárás évének számai szerint
megdőlt az irónia világrekordja,
és a Borgói-hágónál szabályosan,
karóval döfték át az utolsó vámpírt.

Ekkortájt kezdték el rebesgetni nálunk,
hogy ne értsem félre, nem ezek miatt,
de az történt, hogy feltámadt a bátyám.

Álhír csak, mondtam, zavaros beszéd,
tóparti gyöngye szél holdmentes éjben,
vártam, valameddig vezessen mégis,
az előttem élő nyomát kutattam.

Akadnak nyomok kétségtelenül:
cigaretacsikk, szeptember hangja,
egy gitárhúr és a pohár öblében
tanyázó néhány csepp gyomorkeserű.

Megvártam, amíg minden elcsitul,
és elindultam az ösvényen fölfelé,
a régi családi ház irányába.

NOSZTALGIA BLUES

Barátaimnak

rekedt vallomás a nagy buli közben
tükörben merengő konyakospohár
ó titkos éj sűrű cigarettafüstje
itt vagytok mind már csak a csók hiányzik
„a piros dugóhúzóval ne babrálj
ne dúdolj főcímdalt nekem
úgyis csak a tied leszek édes”
harisnyaváltó láb a hálószobában
és ugyanazon szoba laticel betétje
jól bevált albérlet panelpóker

hát így telt a mi ifjúságunk éje
egy szívdobbanásnyira a boldogságtól
de vidám kuncogással hiszen tudtuk
kidolgozhatunk egy új alternatívát
és minden kellék szereplő vagy bűbáj
maximális segítséget nyújt majd
ha megjön végre eljön a hajnal

tejesüveg ült a királyszobor mellett
és a szódavizes ember oldalán
egy kutya amelyik a Petőfi utcán
végigdöcögő szekér bakjáról nézett
és nyelvével a harmatot lefetyelte

azóta már a huszadik évad megy
barátságról hitről vágyról szerelemről
szóltak hogy most az öregkor előtti
legújabb részben ott lesz megint isten
kolozsvári hot dog egy motorháztetőn
itt vagyok én is a bejárati mallnál
mindannyiunk nevében de nincs gond
mert az emlék derűs délutánja ez
és arcom a napfényben valahogy olyan
mint az örömében ujjongó kamaszé
akit végre nem int le senki

Vida Gábor

GAZDAG NŐ

HELTAI JENŐ NYOMÁN

1.

Öreg Zanótnak eszébe jutott egy novella, melyben egy asszony, egy gazdag nő céltudatosan lépked a pesti utcán a szeretője lakása felé, de meglátván a harctérre induló katonákat, elszégyelli magát, mondhatni megtér, és hiába vár a szerető rá. Zanót sosem tudta eldönteni, hogy mi lett végül, azaz ki szeretne lenni inkább, a férj, a szerető vagy az asszony, esetleg a harctérre induló regimentnyi katona. Volt valami hamis a történetben, és nemcsak azért, mert Heltai nem tudta, vagy nem akarta jól megírni. A nő még csak meg se próbálta, még el sem indult rendesen, a katonák odavesztek mind egy szálig, a szerető hiába várta, a férje nem tudott semmiről... A hazáért maradni boldogtalan, ez az igazi véráldozat, mondta, mikor húsz év absztinencia után rágyújtott. A cigaretta keserű volt, bűdös, csípett, de a gesztus, ahogy elsőt szippantott, olyan volt, mint amikor egy vén tengerész utoljára száll hajóra. Mintha bármely pillanatban jöhetne a dicsőséggel fogadott halál. És addig mi lesz? Szánalmas és megalázó – az lesz. Eldobta a cigarettát. A fűben parázsló csikket nézte, egy könnyörtelen vízcsepp szivárog be a papíron, eléri a parazsat, és csöndes pissenéssel kioltja. A hideg és nedves csikk olyan, mint egy hulla. Kavics lesz az izzó parázsból, az el nem égett dohányt hiába sodorná újabb mahorkába, bűdös marad, bár szívható. Lehet-e a feltámadás egyfajta újrahasznosítás, kérdezte magától némileg meglepődve. Ki kell dolgozni ezt, mert semmi nem vész el, csak átalakul, van megoldás, nevezzük magunk között komposztnak vagy kompótnak. Milyen is a gazdag nő? Nyugodt és kiegyensúlyozott, az anyja szeretete, az apja, nagyapja, nagybátyja, a szomszéd nem molesztálta, úgy tudja magáról, hogy átlagos szépség, szerény, kedves, tud főzni meg szeret is, jól öltözködik, nem csinál belőle ügyet. Kérdései vannak, érdeklí az, amit olvas, nem csak irigyli azt, aki írta. Ha van gyereke, nem haragszik ezért, nem gondolja, hogy miatta kimaradt az életből, ha nincs gyereke, nem irigyli azt, akinek van. Gazdag nő nem irigy, nem féltékeny, nem gondolja, hogy az életet, amit ő nem, azt más éli. Pénz mellékes, de legyen. Gazdag nő lelke, fejben hatvanéves. Testileg – mondjuk harminc. Itt egy kicsit tétová-

zott, lehet negyven, korengedmény. Örök negyvenes, még az öregedés előtt, úgy érte, hogy az öregedés előtt bármennyi idő lehet, pedig tudjuk, hogy nincs. Gazdag nő engem, mondta halkán, engem választ a többi szegény ördöggel szemben, ellenére, együtt. Megint egy cigarettára kezdett vágyni. Olyan, mint egy nő, gondolta. Úgyis az lesz a vége, mint mindig.

2.

Regimentnyi katona lépked egykedvűen a hajnali utcán, csattog a fényesre vikszolt bakancsok alatt a kockakő, ruganyos még a térdük, bár sokat gyakorolták a díszlépést. Az őrmesterek csendben vannak, vezényszó sem kell, kiordították magukat, a mozdulatok össze vannak érve, tudja mindenki, hogy a halál felé masíroznak, vagy ez nem tartozik rájuk, minden katonára ezt teszi valójában. Kár ezen elmélkedni, inkább a szürke falakat nézik, vagy a korai járókelőket, akik megszokták a vonulást. Nincs már csinnadratta, virágosó, nótaszó, elmennek ezek is, a legtöbbje sosem jön vissza, vagy véresen, csatakosan, darabokban. Imádkozni még szoktak értük, és mindent az Úristen kegyelmére bíznak, mert csak az segíthet, vagy már az sem. A vékony, magas asszony súlyos, kopott bundában érkezik a kereszteződéshez, sietne, de a zárt menetszlop elvágja az útját, izgatottan igazítja meg a kalapját. Sehol egy tiszt, aki pillanatra megálljt vezényelne a hömpölygő folyónak. Mennek négyes sorban, kopog a sok bakancs, nyikorognak a szíjak, zörögnek a závárok szürke rendben, senki nem pillant oldalt. Nem is látják, hogy ő siet, neki sürgős, dolga van éppen az út túloldalán, nem veszi senki észre a kalap alól kisodródó szőke tincset, ami elnedvesedett a hajnali ködben. Nem érzi senki, hogy a hideg bekúszik a selyembélés meg a bőre közé, felszivároga a lábán. Rendes harisnyát sem lehet kapni már, a parfüm utolsó cseppjeit levendula főzetével hígítja egy ideje, mintha fontos volna. Mintha csak éppen a patikába ugrott volna le, vagy kórházba siet ebben a kitaposott cipőben, amit a régi jó világban a szemétbe dobna, talán még a cselédlány se venné ki, de most még elcsoszog vele. Nem látja senki. Ahogy a sok ezer bakának, úgy neki sincs neve, elmaradt valahol, mint a garde de dame. Ennyi úrinő sosem sétált egymagában az utcákon, ennyi nő sem volt ilyen magányos, mindegy, hogy városi nagysád vagy falusi ténsasszony, cseléd vagy éppen grófnő. A nő, akit nem szeretnek, olyan, mint a parlag, szürke lesz, fakó és zilált. A menetszlop elhalad, ahogy a semmiből felbukkant hirtelen, úgy tűnik el, egy utolsó baka próbál még lépést tartani valahogy, mint akinek túl nagy a bakancs, vagy csak rövid a lába, egyedül ő pillant fel, egy kicsit oldalt, és megakad a nő búzakék szemében a tekintete.

Ez vagyok én, és pillanatra átfut bennem, hogy most kiállok a sorból, odalépek hozzá, tisztelgek, bemutatkozom, mert még emlékszem a nevemre, megragadom a kezét, és belépünk egy garniszálló ajtaján. Azután mégsem ez történik, lehajolok csak, felveszek egy eldobott szivarvéget, a zsembembe süllyesztem, kilépek, és megyek a többiekkel meghalni, mintha nem volna mindegy, hogy a sajátjaim lőnek agyon, vagy az ellenség. A nő belép a szállodába, a ruhatárban leadja nehéz, kopott bundáját és a kalapot, megigazítja nyugtalan tincset, és a recepció pillantásából tudja, hogy fent egy fűtött szobában várják.

3.

Kubának igazán kár volt hadat üzeni, ezt morogta azon a reggelen, amikor a rézkádból kikelt, és magára szorította bársony fürdőkabátját. Arra gondolt, hogy a víz talán egy kicsit melegebb volt a szokottnál, vagy a házban van hidegebb, a cseléd sem a régi. Elkapta a reggeli újságot, volt abban egy kisebb cím, hogy Kuba is ellenség, nem mintha volna jelentősége a dolognak, a szivarokat úgyis egyre nehezebb már beszerezni. Természetesen dohányt az Alföldön meg Bácskában is, de azért az igazi nem itt készül. Mondják a rossz nyelvek, hogy a jó kubai szivart a néger matrónák egy röpké pillanatra még a combjuk közé is beszorítják. Ki ne mondd, egykomám, gondolja utána, de azért elképzeli a mozdulatot, ahogy száz és száz néger asszony, lopva, titokban, vagy nem is, hanem vezényszóra, összebeszélve, vihogva. Na, igazán illetlen gondolat ez, mondja halkán maga elé, az újságot leteszi az íróasztalra, veszteséglista ennyi meg ennyi talján. Nyilván ugyanezt gondolják a taljánok is rólunk, aztán végleg elengedi a lapot, mert a fiókban, a fióknak is a titkos rekeszében, a revolver mögött, ami évek óta meg van töltve, mert sose lehet tudni, és azért egy kicsit mindig óvatosan tolja félre. A titkos rekeszben újabb titkos rekesz, abban három békebeli szivar, átlátszó selyempapírba csomagolva, olyan vékony az a papír, mint egy hártya, még a dohánylevél erezete is átsejlik rajta és a cimke, Don Quijote. Van olyan is, aki bőrtokban vagy mahagóni dobozkában tartja az efféle portékát, de hát úgyis elfogy, nincs az a lakat, amit a fürge és mohó ujjak ne tudnának idővel kinyitogatni. Kis alkuk és szívtejéki vesztegetések révén azután úgyis hozzájut a mohóság, és szívja, szagolja, ízlelgeti, olyan, mint egy álom, akár a szeretett nő, hamvas, bársonyos, mély a tapintása, ajaj, sóhajtotta és számolni kezdett, hogy egy, kettő, de nem volt harmadik, kirántotta kezét, majd visszanyúlt. Kitetta a revolvert az asztalra, még mindig vigyázva, nehogy véletlenül elsüljön, mert ezek a régóta töltött fegyverek

olyan megbízhatatlanok, aztán benyúlt a fiókba, hátha csak arrébb gurult a harmadik szivar. Minden bizonynal a takarító cselédek lökhatték meg az asztalt, bár ez még sosem fordult elő, súlyos bútor, a házzal egyidős, de aztán be kellett látnia, hogy ahol nincs, ott nincs. A feleségét szólította, majd hogy nem válaszolt, a cselédlányt, aki tanácstalanul álldogált, és a kezét megpróbálta beletörölni a kötényébe, azután kinézett az ablakon, hallgatta a korholást, ahogy mindig. Odakint egy regimentnyi katona masírozott el éppen susogva, csattogva, meg azt is látta, hogy az asszonyságra feltűnően hasonlító valaki megy át az úton, amikor lehet, de nem szólt semmit, nézze csak az úr a szivarokat meg a revolvért, ráér, semmi dolga nincsen egyből.

4.

Ócska garniszálló, de az ilyen háborús időkben az ember nem ott lakik, ahol szeretne, hanem ahol helyet kap, és ahol a razziát végző tábori csendőrök is békén hagyják, mintha béke volna, mintha még lehetne béke a világon egyáltalán. A kályha csak éppen langyos, a levegő kissé áporodott, mintha nem akartak volna kellően hosszú ideig szellőztetni, nehogy a meleg kiszökjék. Kint szürke, fátyolos idő, eloldódnak a kontúrok, szekerek zörögnek valahol egészen közel, talán egy villamos a Körúton, hajó is kürtölhet a Dunán, vonat. Ajtó nyikorog lent, majd csapódik, mint amit nem tudott megfogni valaki, hiába nyúlt utána. Hosszan elhúzódó, ám hősies harcokról írt az újság, mindig ugyanaz, minden áldott nap, a mieink hősieken nyomultak előre vagy vonultak vissza, némileg kevesebb embert vesztve, mint az ellen, a franciák, az angolok, a muszkák meg az oláhok, mindegy ez is. Olcsó cigarettát ropogtatott az ujjai között, igen, ebben is ott van a fináncláb, na mindegy, franciának olvasta gyerekkorában egyszer, a francia lába, beleléptek, igen. Talán egy palack bort is jó volna hozatni, egy tál meleg vizet, hogy megborotválkozzék, borbélyhoz menni valahogy nincsen kedve, és beszélgetni sem akar, a hadi helyzetet unja, a pletyka nem érdekli. A levélkére nem írt órát, csak annyit, hogy jöjjön, lelkem, amikor tud, magát várom, ahogy mindig azóta, hogy összenéztünk azon a rövid estélyen, amelyről elszólított valaki vagy valami. Kötelesség, nyilván, tűzeset, rablógyilkosság, vagy csak gyűjtőakció a sebesültek javára, no meg az árvák, persze, mindig az árvák, az elesettek, a gyengék, mint a régi jó táblabírás időkben, ahogy Jókai írta. A táncig már el sem jutottak, és mennie kellett, kocsit várta, valamilyen apró-cseprő országos ügy, a nemzet vagy a halál. Szeret engem, Jenő? Ezt suttogta a nő. Szeressen, kérem! Ezt már a kocsizörgés elnyomta, úgy kellett felugrani, hetykén, veszélyesen, elnyomni sem volt

ideje a kövér, drága szivart, ami a kavicsos úton gurult el valahova, és gurul, gurul azóta is, míg egy tócsához nem ér. Akár a tenger, úgy nyeli el. Még egy kis füstcsík a magasba: szeretem! Mintha ezt csak a lovak hallanák, és az ülésre dobott cylinder, benne a halál. S talán az arcára sem emlékszik pontosan, bár van egy fénykép valahol a tárcsa mélyén, reszket a keze mindig, ha előveszi, átfúrja majd egy ellenséges golyó. Talán a nő illata, az még megvan valahol az emlékeiben, talán nem is a parfüm, hanem a szekrény, amelyben a béke ruhái és báli maskarái vegyülnek el festői rendtelenségben. Ócska garniszálló, ahol olyan izgalmas a várakozás, mert az időt nem lehet mérni, hiába ketyeg valahol egy zsebóra, mintha csak a tapéta vagy a koszlott kárpit alatt. Jön már, jön, szőke hajtincse lebben a kaplap alól ki, az utcán katonák masíroznak, a legutolsó még visszanez rá, mintha ritmust vétett volna, megbillen, de aztán a többiek szele magával rántja. Csikordul a bejárati ajtó, és dobogni kezd a lépcsőn a kitaposott női cipő.

5.

Egyetlen pillanat volt azon az estélyen, különös, amikor összenéztünk, a szeme olyan volt, mint egy rókáé, az enyém kék, mint a búzavirág, nyár, természetesen, azt mondta, és elfogadtam, hogy igen, mintha még soha senki se mondta volna, mintha csak akkor kékült volna meg, éjszaka, hogyne, ő látta meg először, az övé leszek, táncrea nem vágyott senki, pedig még nagy multságok ideje tombolt, bár valami gyász is készülhetett éppen, a zenészek hangoltak, de nem játszottak, az emberek beszélgettek, a férjem a kubai szivarokról mesélte azt a pajzán történetet, hogy minden bizonnal a dohányt sodró nők a combjuk közé teszik a legfinomabb, legdrágább szivarokat, és ezen hosszan, sokáig röhécsel mindig a társaság, értvén mindenki a célzást, csak ő nem értette, még az arcizma sem rándult, nézett a szemembe, kékült akkor az már, mint a tenger, a pezsgős pohár mellett öszszeért a kisujjunk, írjon majd, mondta, nem tudok én írni, gondoltam, jó, majd írok, mondtam, és később, ahogy az első leveletem körmöltem, mint egy rossz kisiskolás, belém nyilallt az, amit sosem éreztem addig, pedig gyermeket is szültem, különös nyár, a férjem nem volt otthon, mintha nem is volna sehol, nem halt meg, nem is ment el, csak távol van örökre, üveglap, vízfüggöny, eső, nem tudom, mit kerestem a szobájában, semmi dolgom ott már évek óta, kihúztam a fiókot, kivettem a titkos rekeszből egy kubai szivart, és meggyújtottam, régebben próbálkoztam a dohányzással, nem szerettem, sosem leszel színésznő, mondták a barátnőim, igazuk lett, a szivar rossz volt, csípős, bűdös, ám előbb odatettem, ahova állítólág a ku-

bai asszonyok, hogy mi van ott másnak, máskor, meg kellene tudnom, de nem volt semmi, hazugság, arra gondoltam, arcátlan hazugság, aztán a revolverért nyúltam, hogy magamat agyon fogom lőni, de nem lőttem, azt se tudtam, hogyan kell fogni, pedig a nőket is meg lehet rá tanítani, sosem leszek színésznő, hát nem, kidobtam az égő szivart az ablakon, és azután mindig úgy imádkoztam, amikor a sebesülteket raktuk ki a vonatból, hogy istenem, csak nehogy ő legyen, mert elszólították azon az estén, amikor az ujjunk összeért, és hosszú hónapokig nem hallottam róla, azután írt, hogy várom itt és itt, rögtön indultam, a férjem éppen fürdött, el se köszöntem senkitől, még a cselédlány sem látott kimenni, szeressen engem, Jenő, amíg elvonulnak ezek a katonák, veszélyben vagyok, azután már úgysem fordulhatok vissza, és ezt maga is egész pontosan tudja...

UTÓSZÓ

Belefáradtam a megtestesülésbe,
fabulába és történelembe,
távolról üdvözlöm a profi hírverőket.
Ami megszakítja álmaim műszakát,
az csak a színek, a szavak martaléka.

Keress egy más formát. Így szól az ítélet,
amit most láatsz, egyre elvontabb lesz,
perspektivikus enciklopédia, vagy más,
felfoghatatlan elvonatkoztatás.
Vajon most fordított látószögben állsz?

Beköltöztél sokadik arcomba,
kerítést emelt organizmusom
a ragaszkodó dallamok köré.
Rögeszmém lett, kórkép – a látszat.

Kihantollak néha mint élményt, emléket,
önérzetemet fényesre sikálom,
nem indul útnak az, ami lefékez
a kérlelhetetlen végállomáson.

PÁRHUZAMOS TÜZEK

(SZERETHETLEK MINDEN VÉSZKORSZAKBAN)

Hirtelen száz év gördül át rajtam,
de az is lehet, hogy alig több mint ötven,
piros autóbusz gumiabroncsai
vésnek bőrömrre hullámvonalat.

Itt sínylődöm malom és pokol között,
a strand fövénye ugyanaz,
mellettem egy pattanásos arc,
kétrészes fürdőruha, kitüremkedések,
elfojtott tüzezen élet-halál harc,
izzadságszagú túlélési ösztön.

Olcsó kocsmákban sör, szőrös nők, főzelék,
néma az utca, talán behívót vár,
vagy háttérből sürgetett idézéstől retteg.
Pedig még nincsenek bankok, áruházak,
csak kis fekete boltok vannak,
minden úttest gyalogátkelőhely,
ajtón, ablakon rácsok – megszokásból.

Rakoncátlan izzószál a Nap,
kiég időnként, mint negyvenes körte,
priccsen fekszem spórolt rutinból,
pénzem elég kenyérre, sörre.
Egy szép napon talán megnősülök,
lesz akkor pártgyűlés, nemzeti ünnep,
olcsó zsír, gázláng, disznócsülök.

Közösülünk, mint olajozott gépek,
koszos cellában, szabadlábbon,
fapadokon vagy fenyegető telken –
a vénuszdomb virágai között,
szeretlek, sokkal vészesebben,
mint ahogy utálok önmagam.
Tétova csata, ütközet...
higgyünk egymásban takaréklángon,
fegyelmezetten, mint a főhadnagyok.

ÉDES HAZÁM – VÉSZKIJÁRAT

Gyülekeznek a szégyentelenek,
buldózereken érkeznek,
fintorogva, beolajozva,
feketén, mint a féknyom.

Bontani kell a könyvtárakat,
elfüstölni a felvilágosodást,
semmi sem vész el,
csak a vészkijárat.

Söprögetnek már,
erdőt, levegőt,
száguldó koporsó vijjog
a körforgalomban.

Betöri fejét a visszhang,
hörög és liheg,
minden szavát úthenger idomítja,
morzsolja, mint a kockakövet.

Továbbállnak a léhák, a stréberek,
magára hagyják az árvát,
gumipapucsban a hold alatt,
egyes-egyedül, mint egy nyílt sebet.

PSZICHOPUZZLE – VERÓFÉNYES BARLANG

A napfény éles szilánkjai befurakodnak zárt szemhéjaim mögé, véresre hasogatják álmaim eleven szövetét. A szembogaraim vérben fuldokolnak. Kezem kúszik a párna alá, előhúzza a kést, amit sosem felejték elalvás előtt odakészíteni. Cukott szemem elé emelem a pengét. Lanyhul a fény támadása. Kinyitom a szememet. A hátamon fekszem egy szalmaágyon. Barlangszobában vagyok, a természetes fény mégis mintha felülről érkezne. Az ágy mellett kitapogatom a hátzszakomat, előhalászom belőle a napszemüvegemet. Nélküle nehezen tudnám elviselni a folyamatos verőfényt, ami a barlangban zuhog rám. Nem emlékszem, hogyan kerültem ide. A kést egy övemre erősített tokba tűzöm, s elindulok feltérképezni, hol is vagyok valójában.

Kusza, szűk járatokban haladok, ahol még a fény és a sötét váltakozása sem ad semmilyen támpontot, hiszen a világosság minden irányból egyformán sugárzik felém. Lassan öblösödni kezd az egyik járat, előbb csak a zsendülő fű illatát érzem, aztán eltűnnek az oldalfalak, a barlang rétté tágu. A távolban rönkház, előtte karámban éjfékete lovak. A ház mögötti domboldalon fenyőerdő. A karám előtt hosszú fűvű rét. Sikoltást hallok. Egy aranyló hajú nő rohan a réten, s hogy megkönnyítse futását, egyszerű, szürke ruhájának alját két kezébe fogja. Kibontott, hosszú haja szikrázó csíkot húz maga után. Egy hatalmas, fehér bika üldözi. Rohamosan csökken a távolság közöttük. Nagy igyekezetében a nő alól kifut a lába, elterül a magas fűben. Érzem, cselekednem kell. Fél térdre ereszkedem, kirántom a kést a hüvelyéből. Surrogva repül a penge. Eltalálja a nyaki ütőeret. A lendület egy darabig még viszi előre a bikát. Ingemet gyors mozdulattal áthúzva fejemen, az állat felé rohanok kiabálva és integetve. Megtorpan. Felém fordítja a tekintetét, amelyen a gyilkos tűzre lassan köd ereszkedik. Mikor a közelébe érek, tétován próbál felém indulni. Ingemet a szeme közé dobva, hirtelen irányt váltok. A fejét rázva igyekszik visszanyerni látását, de én gyorsabb vagyok. Kirántom a nyakából a kést, és döfök, döfök és dö-

fők. Arra vigyázok, hogy haláltusájában meg ne rúgjon, fel ne ökleljen. Mindent vér borít körben: a füvet, a ruhámat, az arcomat. Felállok, és elindulok a nő felé. Ekkor egy férfi jelenik meg a rönkház ajtajában. Ordítása a nagyapámé. Kezében vadászpuska, céloz és lő. A golyó a fejem közelében süvít el. Megértem az üzenetet. Hasra vetem magam, odakúszom a nőhöz. Mielőtt bármit is szólhatna, szívébe mártom a kést, majd a biztonság kedvéért egyetlen gyakorlott mozdulattal a torkát is elmetszem. A karám felől a lovak nem e világi hangú nyerítése hallik. A két vérfolyam halkán sistereg, amint egybefolyik egy keréknyomban. A véres fűszálak közt a ház felé pillantok. A férfi a levegőbe emeli puskáját, és meghúzza a ravaszt. A golyó akadálytalanul röppen a semmibe, mintha nem borulna barlangboltozat az egész jelenet fölé. Takarodj a földemről, kiáltja megenyhülve, s én görnyedten inalog a közeli erdőbe.

Hamarosan egy gyors folyású, pizstrángos patakhoz érek. Belegázolok, a derekamig ér a víz. Mosom és sikálom a vért a testemről, a ruhámról, a késemről. Vizes gönceimet száradni egy bokorra terítem, és aláfekszem pihenni. Fejem fölött gőzölögve száradnak esőszagú ruháim.

Mintha kicsit el is szundítottam volna. Mikor felriadok, mindent vastag hó borít. Vacogok. Magamra kapom csonttá fagyott ingem. Egy tisztást keresek a fák között, ahol a szűz óról szanaszét verődő fényben melegen tettem magam. Ugrálok, hideg testemet dörgölöm. Ekkor jut eszembe a cigaretta. Törött gallyakat és ágakat gyűjtök kupacba, kihalászom zsebemből a cigarettásdobozt, a markomba ürítem tartalmát, a keménypapírt csíkokra tépem, öngyújtómmal meggyújtom, s a vékony gallyak alá tartom az apró tűznyelveket. Működik a dolog. Levetem ruháimat. A lángok hamar felmelegítik a testem. A gönceim is száradnak, mikor az jut eszembe: lassan ennivaló után kellene nézmem. De mielőtt a gondolat tetté varázsolhatná magát, ismerős hangot hallok. Jeges rémület fogja marokra melegen pulzáló szívem. Ó az. A gazda. Puskája csövét egy csapat rongyosra szegezve közeledik. Ordibálva tereli őket maga előtt. A rongyosok mindegyike – gyerekek és felnőttek vegyesen – egy halom rőzsét cipel görnyedten. A tisztásra érve megtorpannak, sóvár tekintettel bámulják a tüzet. Az erdészruhát viselő gazda, aki tehát legalább annyira erdész, mint gazda, rám emeli fegyverét. – Te is lopod a fát? Nem megmondtam, hogy takarodj! – sziszegi. – De tudod mit, jóvátehetsz valamit a bűneidből. Megérkeztek a sórudak és a takarmány, végig kell járnom a vadetetőket, hogy azok az idioták nehogy valamit elbarmoljanak. Te addig itt maradsz ezekkel a retkekkel, ha egy is lelép, Isten sem irgalmaz majd neked. Ugyanúgy szétverem a

pofád, mint nekik. – Ekkor tűnik csak fel, hogy a rongyosok többségének arca kék-zöld és dagadt, szakadt gönceikre vércsíkok fagytak. – És nem tehetik le a fát, amíg vissza nem érek, ha bármelyik csak próbálkozik is velem, tökön lövöd, megértetted? Nyújtja a puskáját. Bólintok, elveszem. És már indul is. Léptei nyomán a csöndes erdő megtelik rettegéssel. Az állatok is kussolnak, amerre elhalad.

Állunk a hamvadó tűz két oldalán. Nem telik az idő. Még az a rohadt fény se csökken. Itt sosincs naplemente. Az egyik rongyos felnyög, látszik, mindjárt elejti a rakományát. Kikapok egy izzó gallyat a tűzből, elé lépek, s a szeme közé csapok vele. Szállnak a szikrák, nincs többé jajszó, amit megtorolhatnék. Ezt elhibáztam. Egy örökkévalóság, míg az erdész visszaér. Szó nélkül elveszi a puskáját, benyúl oldaltáskájába, szalonnát és kendőbe csomagolt kenyérdarabot vet elém, mint kutyák elé a koncot. Füttyent egyet, mire a rongyosok menete elindul, majd lassan semmivé enyészik a barlangmélyi ragyogásban.

Az erdőből kiérve egy, az elsőnél is szűkebb járatban találok magam. Néhány száz méter megtétele után fojtó cigarettafüst szagát érzem, s hirtelen elém tárul egy kocsmá belseje. Alacsony, fagerendás hely, a padló felszórva fűrészporral. A homályos ablakon az udvarra látni, ahol ugyanolyan verőfényben, mint amilyen bent is ragyog, kuglizik pár lerobbant alak. A pultnál két figura vitatkozik, mintha politizálnának, vagy nőkről beszélgetnének, de egyetlen szóba kerülő férfi vagy nő nevét sem ismerem. A hevesebben érvelőben az erdészre ismerek. Agresszívan részeg. Széles mozdulatokkal gesztikulál. Dühös bikaszemekkel néz vitapartnerére, mintha nem is meggyőzni akarná, hanem megsemmisíteni. A kocsmáros látszólag nagy figyelemmel egy poharat törölget, néha magasba emelve vizsgálgatja, elég tiszta-e már, aztán, mintha elégedetlen volna a látottakkal, tovább törölgeti. Nyugtázom, hogy közben érzékeli jelenlétem, de a feszült törölgetést nem szünetelteti. A kocsmá túlsó végéből is tisztán látni, ahogy ugrásra készen figyel a két perlekedőt. Nem vár, számít valamire. A számítása hamar be is jön, az erdész váratlanul a másik férfi arcába fejel, az megtántorodik, a kocsmáros pedig, miután a sarokba vágja az örökké tisztátalan poharat, a pult fölött a köztük keletkezett embernyi részbe veti magát, próbálja menteni a menthetlent. Az erdész és vitapartneré közös erővel hajítják az asztalok közé, s míg ők farkasszemet néznek egymással, beszivárognak a kuglizók az udvarról. Felsorakoznak az erdész ellenfele mögé. Most tűnik csak fel, hogy az erdész kivételével mindenki olyan göncöket visel, mintha ganajászás közben ugrottak volna be egy sörre. Mondjuk, a szaguk is

olyan. Nem is csoda, hogy az erdész, nagyapám legmegvetőbb hangján csak annyit mond: Ti, ti бүдösök! Elszabadul a pokol. Korsók és poharak repülnek felé, aztán rávetik magukat. S míg a földre teperik, hogy átragaszszák rá penetráns szagukat, közelebb somfordálok az epicentrumhoz. Mint aki megérzi a segítség közeledtét, az erdésznek valahogy sikerül leráznia magáról a támadóit. Talpra szökken, kioszt egy-két pofont, rúgást, és zihálva várja az elkerülhetlent. A háta mögé érek, megpróbálom a késemet a tenyerébe csúsztatni. Felém sem fordul, úgy ordítja: Nem megmondtam, hogy takarodj! Kés van nála, üvölti az egyik бүдös, de addigra egy társa már kifelé húzza bicskáját az erdész oldalából. A kocsmáros ekkor eszmél, beront a pult mögötti ajtón, s máris robog vissza. Kezében pálinka, lepedő és pokróc. Az erdész sápadt megvetéssel dől a pultnak, kezét oldalára szorítja. Elveszi a kocsmárostól a pálinkát, nagyot húz belőle, majd a maradékot a sebre locsolja. A lepedővel erősen átkötözzük, a földre terített pokrócra fektetjük, annak sarkait összefogva felemeljük, s megindulunk vele az udvar felé. A бүдösök sorfala szétnyílik előttünk. Az udvaron lovas kocsik áll menetkészen. A sebesültet a kocsis segítségével a szekérre emeljük. A kocsmáros a szemével int, felugrom az erdész mellé a szénába. Indulunk. Vissza, gyilkosságaim helyszínére.

A rönkház előtt négyen várnak. Egy törékenynek tűnő, meleg tekintetű asszony és három riadt szemű gyerek. Két fiú és egy lány. Közös erővel, óvatosan leemeljük az erdészt a szekérről – látszik a gyerekeken, nem új nekik a látvány –, bevisszük a házba, ágyba fektetjük. Az asszony a kocsist kérleli, szaladjon el az orvosért, de az hajthatatlan, dolga van, ami ezzel a nem várt kitérővel máris halasztást szenved. Odalépek az asszonyhoz, fölajánlom a segítségemet. Kérdelem, merre találok az orvost. A kilátó alatt, mondja, s ujjával egy láthatatlan pont felé mutat. Mikor futva elindulok, nem tudom eldönteni, az a furcsán reménykedő tónus a tekintetében és hangjában vajon mit jelenthet.

Hamar egy szűk folyosóhoz érek, s miközben igyekszem átpréselni magam rajta, először ritkásan, majd egyre gyorsuló sebességgel kisebb-nagyobb földdarabok záporoznak a magasból. Aztán hirtelen rám szakad, maga alá temet a barlang. Hason fekszem, a hátamon több mázsa kő és föld. Élek, s hogy élek, azzal próbálom meghálálni, hogy vadul próbálom magam kiásni a föld alól. Nem haladok. Az elkotort helyébe folyton ugyanannyi föld omlik. A heves erőfeszítéstől hirtelen fogy el tüdőmből az oxigén. Fuldoklom. Amikor kinyitom a szememet, fényesen szikrázó kavicsok és porszemek miriádjaiknak látványa ég retinámra.

Arra ébredek, hogy zihálva, görcsösen veszem a levegőt, a pulzusom az egekben. Lassan értem csak meg, hogy ami velem történt, álom volt. A tökéletlenül lehúzott redőny részén éppen a szemembe süt a nap. Kezem önkéntelenül a párna alá tolom. Előhúzóms a világosság felé tartom a kést. A pengére tapadt szőke hajszálakon barlangmélyi szikrákat csihol az e világi fény.

MIATYÁNK

régen szárny volt
ma már kút
a kútban csend van
inkább egy morgoló
vulkán
ahol a bűneim égnek
mért hittem hogy
megúszhatom
kit anya szült az mind csalódik végül
és aki szül az is
ó én ézes urodom
eggyen így fiodum
sirou apát teküncsed
buabeleül kinyuhhad
nem tekintesz engem
kopár az életem
csiszoltam gyémántot
nézem most magamat
annyi könnyem nincsen
az mit elsírhatnék
az mit sírnom kéne
annyi könnyem nincsen
ezerharminchét
emelet
magány
sárkarcoló
mennyi szeretetet elpusztítottam
de volt bennem szeretet
most meg nézem magam
a lángok között
nárcisz empedoklész
hová is ugornék
minden így maradna

de voltaképp
gyáva vagyok
lángolok mint
akiben van szeretet
de már hiába
édes gyermekem
aki a földön vagy
bocsásd meg az én vétkeimet
mert tiéd
az apád
a hatalom
és a dicsőség
mindörökké
ámen

ANGYAL

kedves isten
most nincs
időm
formaságokra
se kedvem
de vajon
lehetne-e
hogy amikor
szóval érted
az utolsó
szívdobbanásom
is
lepereg
a homokórán
akkor
egy angyal
szálljon
felém
és miközben

lefelé
visz
vagy felfelé
látod
nincsenek
elvárásaim
hogy is
szóval miközben
valamerre
repül
velem
azt mondja
jó apa voltál
Péter
a nevedet
semmiképpen
se hagyja
el
erre
nagyon
figyelj
ha kérhetem
nem számít
az sem ha
hazudik
hidd el
én pontosan
a lényeg az
hogy ezt mondja
akár szóról szóra
csak a nevedet
és én
akkor
áldani
fogom
a nevedet
a pokolban
is

Ayhan Gökhan

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ

DRÁMAMESE

„mindenkit gyaláznak”
(Cigány népdal, Bari Károly gyűjtése)

„Minden új életre ébredt, s a minden közt magam is va-
lék.” (Táncsics Mihály)

SZEREPLŐK:

Áldozatkirálynő
Fiú
Ápoló

*Negyven év körüli tolokocsis nő és huszonéves fiú. Mint a gonosz, kétes ki-
menetelű mesékben, minden bizonytalan.*

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Hang a hangomon. Hangomon hang. Hang hangom
hang. Siess, húzd le rólam, rajtam ne hagyd, megláthatja rajtam.
(Szünet)

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Közvágóhíd, virág, anyám. Közvágóhíd, virág, anyám.
Közvágóhíd, virág, anyám. Hídján gonosz anyám, hídján gonosz anyám,
hídján gonosz anyám, hídján gonosz anyám. Anyám vág virág, anyám
vág virág, anyám vág virág. Hídon hagyott anyám, hídon hagyott anyám,
hídon hagyott anyám. Hagy virág anyám, hagy virág anyám, hagy vi-
rág anyám. Név után fut virág, név után fut virág, név után fut virág,
név anyám virág, név anyám virág híd, név anyám virág híd. Vág a vi-
rág, virág, híd, virág, híd, virág, híd, virág, híd. Neve szenteltessék meg,
neve szenteltessék meg, szenteltessék meg neved hídján virág, neved hí-
dján anyám, neved hídján hagyott nevem, neved hídján hagyott nevem vi-
rág, neved hídján hagyott nevem virág, neved hídján hagyott neve virág.
(Szünet)

FIÚ (*zsebéből papírt vesz elő*): Tisztelt Bús Sándorné osztályvezető, levelé-
re a következőket válaszolom. Bodnár Andrásné született Páva Horváth
Mária, Budapest XV. Molnár Viktor utca 41. lakos a fenti címen 1987-

ben nem lakott, mivel kezelés alatt állt. Jelenleg is szociális otthon lakója. Jelenleg is szociális otthon lakója. Jelenleg is szociális otthon lakója. (*Összetépi, majd megeszi a papírt.*)

(*Szünet*)

FIÚ: Nagynénje története nem ismert, története nem ismert, egy emlékező dokumentum, egy nem ismert. Hangja nincs, a hang megható maradéka meghalt, a hang megható maradéka nincs. Nagynénje hangja másképp tört be, másképpen történt a hang halála, mert a hol-volt-férje, aki a hol-nem-volt-férje már, András, akinek a második feleségétől hét gyereke már, mesebeli András Marit úgy verte meg, ahogy a Mariakat nem szokás. A mesék Marija hercegnő vagy királylány, a valóság Marija nem ismert meg könnyen, a mesék Marija hercegnő vagy királylány, homályos égrész volt költözése, a mesék Marija hercegnő vagy királylány, hangom nem rakta őt észbe.

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Ahányszor főztem, nem nevettem. Eltartottam magamtól a nevetést, elrontottam magamban a nevetésem. Főztem, nem nevettem.

FIÚ: Jött a Varjúkirály, honnan ne jött volna! Mindenhol szárnyak, csőrében rigó szárnya, fekete hóaljából hullt ki a mese, figyelj, testvér, figyelj! Áll a cigány a mezőn.

Áll elé egy csendőr, kérdezi durván:

Mit csinálsz, te cigány?

Állok a mezőn.

Még szemtelenkedsz, te!

A csendőr tekeri hátra a cigány kezét, viszi. Jut börtönbe a cigány.

Megy este és megy reggel.

Áll a börtönben a cigány.

Áll elé a börtönőr, nézi a rácsokon át.

Mit csinálsz, te cigány?

Állok a cellában. – Mondja a cella közepén álló cigány.

Még szemtelenkedsz, te!

A börtönőr kinyitja a zárat, tekeri hátra a cigány kezét, viszi. Jut sötétzárkába a cigány.

Megy este és megy reggel.

Áll a sötétzárkában a cigány.

Áll elé az ügyeletes foglár, nem lát semmit, tudja, a cigány bent van, kérdezi durván:

Mit csinálsz, te cigány?

Állok a sötétzárkában. – Mondja a sötétzárka közepén álló cigány.
Még szemtelenkedsz, te!
Az ügyeletes foglár nyitja a sötétzárkát, tekeri hátra a cigány kezét, viszi. Jut illatos akasztófára a cigány.
Áll elé az Úrjézus, kérdezi szelíden:
Mit csinálsz, te cigány?
Állok a nyakammal az akasztófakötélen. – Mondja az akasztófán lógó cigány.
Dehogy állsz te, szegény cigány! – Mondja az Úrjézus, és szabadítja ki súlyos nyakát a hurokból, ölében viszi szelíd lelkét a Mennybe. Himbál utána a kötél, tiszta üres, óbégat a csendőr, a börtönőr, az ügyeletes foglár látva látván. Egyszer aztán változik a himbálózó kötél igazságosztó-kígyóvá át, fojtja meg összeset azonnal, hever a holttest a földön mindhárom. Ocsmány lelkükért jön az Ördög, húzza lefelé a Pokolba.
Szám száradjon ínyemig, ha nem igaz!
(Hosszú szünet)

FIÚ: A körülmények. A levelek. Hang üzent álmaimban nagynénjéről, és üzenet hangja volt a nagynénje álmaimban. Levél. Más többé nem lett is az üzenete, mint megjelenítése egy számára nem létező valóságnak. Levél. Nem csúszott át az ujjai közt rózsa, nem csúszott át a valóságtól hangos józanságvizsgálón, nem csúszott többé a normálisba vissza. Hová levél? Hová levél? Levél? Nevetése maradt nekem az arcából, három centinél szélesebb nevetést kitett arca, ha hosszú idő után újra látnám, ha hosszú idő után újra meg kellene érintenem, nem menne, hacsak nem a nevetés, ha nem az arcon három centinél hosszabb nevetés alapján azonosítanám. Személyigazolvány – és útlevekszám helyett, és mennyire jobb lenne is, ha mostantól a nevetés lenne az azonosító jelem, egy senki mással össze nem téveszthető, hamisítatlan üzenet. Levél.
(A következő szakaszt mintha idegesen mondanák.)

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Varjú elvisz.

FIÚ: Tündér meghoz.

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Varjú elvisz.

FIÚ: Tündér meghoz.

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Varjú elvisz.

FIÚ: Tündér meghoz.

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Csíp, csíp, tün-dér.

FIÚ: Vak var-júcs-ka.

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Ci-gány-asz-szony ké-re-ti a sze-ke-rét.

FIÚ: Nem ad-ha-tom o-da.

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Tün-dér-ke ül raj-ta!

FIÚ: Tün-dér-ke ül raj-ta!

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Tün-dér-ke ül raj-ta!

(Szünet)

FIÚ: András hónapja, kitüntetett. Hol volt, hol nem, egyszer száz szép Kinder-tojás elegáns. Nem tudtam, a száz Kinder-tojás méregtojás száz. Nem tudhattam, a száz Kinder-tojásban magzatpóz heverész száz. Az élet már akkor nem volt játék, játékelet nem volt Kinder-tojás játék. Kinder-tojás száz mélyén magzatpózban heverő játék, száz magzatpóz, elegáns. Olyan ajándékért-megy mozdulatokkal tette András le, a földön hevert száz Kinder-tojás lent. Mint soha össze nem rakott Kinder-játékok szomorúja, sirt nagynénje hasában az örök szomorúja. A játék sebe Kinder-tojás száz.

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Nyári napon történt, épp a piacról jöttem, általában a nyári napokon, mindig a piacról. A pakolástól fáj a karom, a gyerek ott volt velem, a virág ott volt minden szálíg a karomon. Én léptem be először az ajtón, utánam lépett be másodiknak a gyerek az ajtón, a harmadik belépő volt az anyám. Ő zárta be az ajtót, ő csukta be a gyerek után, majd odasietett és megvert, rózsával vert az anyám. Írni-olvasni nem tudó anyám így beszélgetett, nem értett egy szót sem, egy darab szót sem, egy darab szót sem. Béketűrése elveszett. Minden darab szemem szedett, minden darab szemem szedett, minden darab szemem szedett.

(Szünet)

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Munka után esti iskolába jártam, feszengettem az esti iskolában. A férjem nem engedett, jártam, a férjem megvert, jártam, elvégeztem a harmadik osztályt, kijártam a verést, András veregetett, jártam, tanultam a szabályt matematikából, sok költeményt, mint malom a pokolban, jártam, kinevetett az otthon, sörrel locsolt Húsvétig, szenteltessék meg a Te neved, jártam, anyám szerint ez jól van, a nő ne szóljon bele, ne üsse a hülye fejét bele, én belevertem a hülye fejem, szóltam bele minek szóltam, Istenem, legyen meg a Te akaratod, felgyújtott cigánytelep utolsó csecsemőlábujján köröm, esküszöm, jót akartam, legyen meg a jó, legyen a jó velem, elvégeztem a harmadik osztályt, rosszul végeztem el az estiben, rosszul tettem a jót el, mert rosszat tett velem a jó, félreérthettem a szabályt matematikából, a hülye fejem.

(Szünet)

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Enyém?

FIÚ: Tolókocsid. Tied.

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Enyém?

FIÚ: Tied. Tolókocsid.

(Szünet)

FIÚ: Tették. Kivették. Elhelyezték. Felmentették. Azt mondja, ő nem tehet róla. Azt mondja, ő nem azért. Nem azért mondja. Nem azért tették, vették, helyezték, mentették. Megérint a hangom? Meghat a hangom? Felmentést ad a hangom? A hang gödrébe tették, elhelyezték, felmentették. Nem ő tehet róla, azt mondja. Azért nem ő, azt mondja. A tagadás bevilágítja az arcom, a hang megtagadja az arcom, azt mondja. Tettét, helyzetét, mentségét mondja, kivették, elhelyezték, felmentették. Nem lakik benne többé a részvét. A hang gödre kerek fehér. Nem lakik benne többé a részvét. A hang gyökere kerek fehér. Részvét.

(Szünet)

FIÚ: Tolókocsiban tolták élém, nem ismert meg rögtön. Mondogatták a nevem, ismerje, összeemlékezze a nevem. A szoba közepén, trónon a beteg király, tolókcasi-trónon ült a nagynénje, nem ismerte meg a nevem. Néhány percig tartott, figyelte az arcom, a szemem, kezén feküdt a kezem, beteg csigaház meggyalázott parton, a tolókcasi-trón uralkodónője, szorongáson és fájdalomon hangtalan királynő. Nagynénje lassan értett mindent, nem volt hozzá mersze, sírásával válaszolt, sírása mondott el mindent, szorongáson és fájdalomon királynő, dadogott a szája, érthetetlen, sírása megértett, megértettem, beteg parton csigaház legbetegen, tartotta a kezem, megértettem, tolókcasi-trónon hangtalan uralkodónő, a tiszta sírás nagykövete, nagynénje tisztán összeemlékezte a nevem.

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Nevem helyén nevem.

FIÚ: Áldozat helyén áldozat.

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Nevem helyén.

FIÚ: Áldozat.

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Nevem.

FIÚ: Áldozat.

(Szünet)

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: 1983-ban a védőnőtől a tableta, mint a szerencse csúszott a zsebembe, tegye el szépen, mondta. Eltettem szépen, mondtam. Tegye el, ne féljen. Eltettem szépen és nem féltem. A védőnő azt mondta, jó lesz, mint az esti iskola, a védőistennőtől kapott tableta jót tesz. Aki tanul, nem szül. Ne adjam az életem oda, mondta, a tableta beleszól a rossz sorsba, megakadályozza, az életem adjam oda, az életem adó-

sa, meghal a szülőcsatorna, segít a tabletta, zárul be a szája. El ne mondjam otthon, mondta, meg ne tudja.

FIÚ (*zsebéből papírt vesz elő*): Gonosz hírek szerint a szocializmusban a védőnők jutalékot kaptak minden egyes cigány nő után, akinél elérték, szedjenek rendszeresen fogamzásgátló tablettát; a magyaroknál éppen fordított volt a helyzet: rossz hírek szerint a magyar népesség növekedése és a cigány népesség csökkentése volt az általános politikai akarat, az általános politikai akarat, az általános politikai akarat. (*Összetépi, majd megeszi a papírt.*)

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: És hát meg nem tudta. Anyám mérges volt, mindig mérges volt anyám, sehol a gyerek, tiszta szégyen. Tiszta szégyent hoztam a családba, a rózsáival ütögetett, egyik helyen rózsa, másik helyen tenyér. Összetörülköztem a fürdővizem, mondta, biztosan az esti fürdővizem törülköztem össze az utcán, mondta, magamra hoztam a bajt, szerencsém meghalt, felgyújtott cigánytelep legkisebb csecsemőlábujján köröm. Elpárolgott a szerencse, mint az esti víz, hülye fejem elpárolgott.

(*Szünet*)

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Megtörtént, ha kimondom, megtörtént. Ért-e veszteség, megért-e veszteség? Nem látom magam a hangomtól, önmaga sérített hibáiból kigyógyult hangomtól. A hang félbevágott emésztőgödör elszabadult árnyéka embrió.

FIÚ: Embrió.

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Embrió.

FIÚ: Embrió.

(*Szünet*)

FIÚ: Mikor volt ez, meg nem mondom, régebben, mint bármi, alig éltek abban a régiségben cigányok, mikor volt az, meg nem mondom, nem éltek volna cigányok.

A hetedik napon Úrjézus a világteremtés szélén megpihent. Ott ücsörgött, nézelődött, figyelt. Arra tévedt pedig egy csiga. Jókora ház, jókora kéz és jókora láb. Nem akármilyen csiga, világlegnagyobbika.

Mondja Úrjézusnak:

– Küldött Ördög, átkozlak meg!

Még ilyet ki hallott?

Úrjézus nem szólt semmit, csak a könnyei potyogtak, mint a mérges koporsószegek. Volt nagy szomorúságban Mennyjárta-országban Úrjézus.

Úrjézus teremtette giliszták arra kúsztak, négy gyönyörű földgiliszta, szájuk földes, arcuk is földes, szívük tiszta.

Szögekkel átkozta őket a Mennynemjárta-országban a csiga.

Legurult a világteremtés széléről az átkozott négy szög, bele az emberek gonosz és irigy világába, hogyha ideér az idő, Úrjézus keresztrefeszítéséhez szegődjenek átkozott szögnek.

Úrjézus teremtette bagoly arra szállt, hosszúkás, kitért szárnyú uhu.

Keresztfává átkozta őt a csiga.

Legurult a világteremtés széléről az átkozott keresztfa, bele az emberek kegyetlen és szenvedő világába, hogyha ideér az idő, Úrjézus drága teste alá repüljön keresztnek. Bagoly sűrű tolla a keresztfa vékony erezte, ijesztő hangja a keresztfa sok apró repedése.

Úrjézus nem szólt semmit, könnyei potyogtak, mérgesen a hideg koporsószegek.

Egyik koporsószeg eltalálta a csigát, másik koporsószeg eltalálta őt, nem különben a harmadik, negyedik, ahányadik.

Történt, ami történt.

Csiga háza eltűnt, keze-lába leesett, tapadt meztelen hasával száraz, Mennynemjárta-földhöz, mintha abból nőtt ki volna, tapadt lelke Mennynemhallott-földhöz, mintha egyszerre halt meg volna.

Ezóta meztelen csiga a meztelen csiga.

Egy régi vándorcigány meséje szól így, lábujja hegyén járjon a Menynek országa.

(Hosszú szünet)

(A következő szakaszt mintha az eddiginél idegesebben mondanák.)

FIÚ: Varjú elvisz!

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Tündér meghoz!

FIÚ: Varjú elvisz!

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Tündér meghoz!

FIÚ: Varjú elvisz!

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Tündér meghoz!

FIÚ: Csíp, csíp, tün-dér!

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Vak var-júcs-ka!

FIÚ: Ci-gány-asz-szony ké-re-ti a sze-ke-rét!

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Nem ad-ha-tom o-da!

FIÚ: Tün-dér-ke ül raj-ta!

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Tün-dér-ke ül raj-ta!

FIÚ: Tün-dér-ke ül raj-ta!

(Szünet)

(Néma megalázójelenet. Ápoló érkezése oldalról. Áldozatkirálynő tolokocsijával körkörös mozgást végez.)

FIÚ: Vigyázzon rátok szentséges anyafa, lábatok nyoma Gonoszvíz ne érje, szentséges anyafa lábatok nyoma.

Volt egyszer egy cigány. Szegény cigány, akármi történt, soha nem sírt. Tudomásul vegyétek, nem volt könnye. Amikor meghalt a tulajdon anyja, és fekete öltönyben állt a temetésén, és fekete öltönyben muzsikálta a szomorút a sok cigány a koporsó mellett, mindenki láthatta, sehol semmi könnye. A temetés után elzavarta az apja, kiabálta utána: te szívtelen! Könnytelen volt csóró, még hogy szívtelen!

Ment, mendegélt, kerekedett-menedekelt a cigány. Elment a Nagysárkányhoz megtudni, amiért nincsen könnye, mit tegyen. Azt mondja neki a Nagysárkány:

Ott a Fájdalom-hegy, tetején a Kíntündér fehér palotája, húzd ki az egyik szempilláját és tedd a szemedbe be, az megment, ha elmosolyodsz, megesz a hétfejű mocsár, menj! – mondta volna a Nagysárkány, ha hozzá nem teszi:

Előtte át kell kelned a gádzsógróf földjén, a Parasztok mezején, vigyázz, be ne húzzon maga közé a föld alatt élő csecsemőhulla, menj! – mondta volna, ha hozzá nem teszi:

Előtte még találkoznod kell egy törpével, aki a világ legkisebb faodvában lakik, gyökere a fának a Sátán lábkörme, lombja a fának a Szent Isten hajszála, de te egyikre se nézz, mert ha meglátod a lombkoronát, megöl az Isten, ha meglátod a gyökereket, elvisz az Ördög. A törpére figyelj, és úgy szólítsd meg, Óriásom, mert hiú, de jóságos törpe, ő mondja el, hol a Fájdalom-hegy, tetején a Kíntündér palotája, most már menj, siess tüstént!

Ahogy bírt, úgy sietett a cigány, ért el egy erdőt, sehol legkisebb fa, megannyi tűlevél karmolássza, visított tőle, sírni továbbra sem sírt, a Tűhegy-erdő majdnem elpusztította, akarta akaratlan, a Sors nem engedte, a cigány életének nem itt a vége. Ahogyan bírt, úgy iramolt a cigány, ért el egy kertet, végtelen bűdös virág permetezett rá, facsarta az orrát, meg-ráncolta arcán a bőrt, prüszkölt tőle, sírni továbbra sem sírt, a Rothadás-kert majdnem elpusztította, akarta akaratlan, a Sors nem engedte, a cigány életének nem itt a vége.

Ahogyan bírt, úgy taposott a cigány, ért el végre egy illatos mezőt, ott kilátta a világ legkisebb odúját, vigyázott jól, tekintete észre ne vegyen

lombkoronát és gyökeret, megállt az odú közelében, és kiáltott egyet-még-kettőt:

Óriásom, Óriásom!

A törpe előbújt az odvából, mosolygott, mint frissen szedett gyümölcs, örült, mint a húsvéti kalács mazsolája, szemében a Tűhegy-erdő zörgött és a Rothadás-kert virágai hajlongtak, ennyit mondott:

Tudom, miért jöttél, te cigány. Fordulj vissza, át a kerten és át az erdön, érsz hegyhez, a hegyen van két vakság, neked a bal oldaliba kell bemened, hosszan-tovább gyalogolnod a hegysötétben, ha kiérsz, szembetalálsz magad gyönyörű rétes virágokkal, meg ne tévesszen, az a Halottak mezeje, azon túl a Fájdalom-hegy, a Kintündér palotája a tetején. Mélyen meghajolt a cigány, indult visszafelé. A Rothadás-kert virágainak bűdössége másodszor nem kímélte, leesett az orra. A Tűhegy-erdő halszálkás túlevele másodszor nem kímélte, meghalt az egyik szeme. Megtalálta a fájdalom, nem sokat ért, könnye sehol semmi. Elért a hegyhez, és a Sors rossza itt lépett közbe, a cigány összekeverte az irányt, és a jobb oldali vakon ment be. Lépdelt sokáig a hegyhomályban, míg ki nem ért belőle. Előtte gyönyörű virágok, széles-hosszú rét, tele gyerekkel, játszottak, nevettek, integettek felé. Gondolta a cigány, feltámasztotta őket a szent Isten, mást nem is gondolt semmit. Átment a réten, ért el egy hegyig, azon állt egy fekete palota. Gondolta a cigány, a szomorúságtól befeketült a palota, mást nem is gondolt semmit. Belépett a palotába, kihúzta az ott álló tündér szeméből a szempillát, s megindult rögtön. Mielőtt még a gyerekréthez jutott volna, furcsa érzés hatalmába kerítette. Rázkódott a teste, rángatózott a lába és a karja, na nem a könnyek, a nevetés csinálta ezt vele. Hangosan nevetett, a gyerekrét lakói mind örültek vele, boldogság volt, nagyobbfajta.

Visszament a cigány a falujába, ahol javában tartott a gyászév, feketében a ház, a kert, a hangszerek a tokban. Hát mi történik, jön a házból ki a cigány apja, meglátja a fiát, amint közeledik az úton hozzá, és nevet és nevet és nem hagyja abba, sokan kéri, könnyörögnek, nem ér az semmit. Ül rajta a boldogság átka.

A cigány apjánál fejsze, hát fát hasított vele előbb, tesz, amit tesz, először a lábait vágja le a fiának, az nevet tovább, utána a kezeit, nevet tovább az, végül a mellkasába vág erősen. A cigány nevetésétől hangos az utca, végül a feje kerül a porba le, csattan bele, mint ünnepi taps, csattan bele, mint a megbolondult nevetés.

A halott cigány nevetésétől a mai napig hangos az utca, pedig már eltemették vagy negyven éve szegényt, pedig vagy negyven éve nem nevetett abban az utcában senki.

Tudható jól, a cigány a Boldogság-hegyen álló Örömtündér fekete palotájába ért, könnyek helyett beletette magába a nevetést.

Hiszitek, nem hiszitek, megtörtént!

(Hosszú szünet)

ÁPOLÓ: Nyugalom megy beléjük, mi egyébre lenne hivatott egy jól szervezett ápolói kar az egészségügy köztársaságában? Eltérő vélemény ritkán, havi egyszer, ha adódik, a többi ügy simán, a maga rendjén, túl adagolás veszélye kizárt, előbb hal meg a beteg, minthogy a nyugalma túl adagolja, túl adagolt nyugalom halálbiztos kizárt. Lopást itt nem tilt hivatalos szabály, megegyezés dolga, a haszon felett örökös Héphaisztosz stabil Olimposza vigyáz minden lépést. Ne feszélyezzen érzékenység súlya, nem azért van a hely, nem a jellemkárosító érzélem a steril filozófia. Az együttérzés a dolgokban járatlanok felesleges jótékonykodása, mi, az ápolói kar, az egészségügy leszálló ágán keletkezett mocsok emésztőgödre, mi, az ápolói kar, alapos ismereteket szereztünk arról, mire megy ki a dolog. Ingyen felkínált nyugalom tagadóinak erőszaka váratlanul ér, kész, kicsúszik kezedből a dolog, kész, bekerülsz a kicsúszott dolgok karbantartójául megválasztott rendszer ujjai közé, kész, összeroppansz, elég egy figyelmetlenség, elég egy óvatlan, és kész, összeroppansz. Ártalmatlan szeretet a miénk, nincs durvasága, nincs követelése, barátságosan megengedő, mint bármely egészségügyi intézmény, teszem hozzá, nem ez. A verés képesség, nem adják ingyen, készség, nem kapod csak úgy, nyomot hagy az ára, a betegek után fáj az izom a tenyeredben, a beteg arc eszméletlen nyála, egy rosszul eltalált éber beteg után jön a fenyegető rokon, ügyvéd, bíróság, feljelent, kiabálja, semmit nem tehetsz, feljelent, bíróság, ügyvéd, hallgatod fegyelmezett, közbe nem szól, nem védekezik, súgja az istenek hangja, az Olimposzról Hermész nem sieteti a megmentést, jó hír semmisítené meg hamarjában a sértést.

(Néma szegyenjelenet. Ápoló Áldozatkirálynőt tolokocsiból kiemeli, majd végigfekteti a földön. Itt az erőszak súlya most az erőszak súlya. Rituális mosdatás. Mint egy ógörög szertartás, amibe keveredik valami rettenetesen illegális. Mintha Áldozatkirálynőt nem egyvalaki nézné, övé a bántó figyelem.)

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: A hang sötétje útvesztőkből eredhet.

FIÚ: Mintha egy kar állná körbe.

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Körbeáll egy kar, egy félreértett.

FIÚ: Félreért.

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Félreértett.

FIÚ: Félreért.

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Félreértett.

FIÚ: Vetkőzés, mozgás: belső intimitást megalázó forma.

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Vetkőzés, mozgás. Belső intimitás.

FIÚ: Hang gödre nem adhat felmentést?

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Hang gödre nem adhat felmentést.

FIÚ: Felment.

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Felmentést.

FIÚ: Felment.

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Felmentést.

FIÚ: Hangmagzat.

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Magzathang.

FIÚ: Hangmagzat.

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Magzathang.

(Szünet)

FIÚ *(zsebéből papírt vesz elő)*: A betegség istene a megalázó istenségek sorából is kiemelkedett. A gyógyítás szentélye körül minden szál fű áldozatul esett a betegség istene terjesztette járvány haragjának. Szál fű nem maradt ép, ember nem maradt ép, a gyógyítás istene megakadályozandó a kártékony fejleményt: a méhszáj körüli hússal kívánta elérni, enyhüljön a betegség istenéből származó gyűlölet. Mint udvarias lakomán, kínálgatta szégyellt magáért szégyentelen magát. Gyógyszertárak lánognak pillanatok alatt ezen a módon, ahogy a betegségek istenének hivatalos dühe abban a megejtő pillanatban. Az égő gyógyszertárakból eredeztetett mérgek füstje a tisztánlátást akadályozta meg a gyógyítás istenének, aki a betegségek istensége előtt megalázkodott: az öncsonkítás a betegségek istenének is sok volt, az öncsonkítást nem tűri egy istenség. Megmérgezte a gyenge istent büntetésből, a méhét megtámadó járvány gyorsan elvégezte a rá váró munkát, nem kímélte a belső szerveket. A betegség istenére váró feladat teljesült: a gyógyítás istenének szentélye körül szál fű nem kap érintést, emberi kultúra meg nem fogan, a betegség istene olajfa levelein tenyészik, haragja gyönyörű, mint ingerlékeny alváshiány. *(Összetépi, majd megeszi a papírt.)*

(Hosszú szünet)

FIÚ: Vitték nagynénjét, vitték nagynénjét,
sietett nagyon a Varjúkirály.

Vitték nagynénjét, vitték nagynénjét,
menteni akart a Varjúkirály.
Vére nagynénjének, vére nagynénjének,
Varjúkirály beakadt a sok vérbe.
Változott nagynénje hegedűtokká,
törték össze a hegedűtokját.
Változott nagynénje hegedűhúrrá,
törték össze a hegedűhúrját.
Varjúkirály nyaka vérvonalán vak
érmedarab született meg.
Bújt nagynénje benne, bújt nagynénje benne,
hiába bújt el csóró nagynénje,
költötte el rossza, vesztette el rossza,
sírt utána a Varjúkirály.
Mesélem ezt, ha síráskor-szám van,
mesélem, cigányok, síráskor-számmal:
Nem mentette őt meg Varjúkirályom.
(A következő szakaszt mintha az eddigieknél is idegesebben mondanák.)

FIÚ: Varjú elvisz!

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Tündér meghoz!

FIÚ: Varjú elvisz!

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Tündér meghoz!

FIÚ: Varjú elvisz!

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Tündér meghoz!

FIÚ: Csíp, csíp, tün-dér!

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Vak var-júcs-ka!

FIÚ: Ci-gány-asz-szony ké-re-ti a sze-ke-rét!

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Nem ad-ha-tom o-da!

FIÚ: Tündérke ül rajta!

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Megy a vá-gó-híd-ra!

FIÚ: Megy a vá-gó-híd-ra!

ÁLDOZATKIRÁLYNŐ: Megy a vá-gó-híd-ra!

Vége

6 DB TÖRTÉNET A SZÁDELŐI-VÖLGYBŐL

A VÍZ MEGVERÉSE GONDOLATBAN A BLATNICA-PATAKON

a gondolatolvasó, miközben nézte, véraláfutásokkal telt meg a teste.
pedig amire gondolt, *hamuval töltöm fel a párnákat*
a hitvesi ágyon, nem éppen új keletű. *nem templomi gyertyák*
felkockázásába kezdek! kiáltotta hangosan, mert kéretlenül, tanúsít-
hatja bárki, mert gondolta.
otthon lefűrészelt odvas cseppkövek halma várta – virágkarónak
alkalmatlanok mind, megállapította.
lefekvés előtt szomorú verejtékben fürdött, pedig csak ezt gondolta:
puszta szájjal fogom tépni a vizet. először nekirontok,
harapni kezdem a part híg fűvére pulzáló folyékony hideg
sárga fodrokat. behúzó nekik mokaáskanállal.
püfölni fogom a Blatnicát,
mielőtt – viszontválasz gyanánt – végtagokat bocsájt ki
magából a csendes sodrás. gondolta.
de a monoklis vízen ringatózó mózeskosárhoz nem nyúlok,
gondolta ezt is, talán.

HÁRFÁKAT ÚSZTATOK LE A BLATNICÁN

hársfa, hársfa, ismételték a hársfafejvadászok, úgy, hogy nem lehetett
lecsillapítani őket.
ám mire felértek az összefüggő zöldbe,
eltűnt a beszédükből valami.
hársfa, hársfa, ismételték, mint amit nem becsülnek nagyon,
és feldúlták
a zeneiskolát.

megijedtem. szinte elolvadt az arcom, mintha kavargatni lehetne benne
a fogakat. nem volt választásom.
a ködben, e mozgó kosztümben hárfákat úsztattam le, hárfát
a Blatnicán.

CSENDŐRÖK ÁLLJÁK KÖRÜL A BEZÁRULÓ LÉKET

attól féltem, ha lefekszem, a hajszálaim gyökeret eresztenek a párnába,
és az ágyhoz szögeznek végleg.
ezért viseltem kontyot. ezért aludtam nyílegyenes derékkal karfa nélküli
bárszékemen aznap is.
a hírré, hogy a kutyákkal teli vagon elakadt, és gondolkodás nélkül
lövik tömegsírba az ebeket, már szedtem a lábam.
ha hegeimből sodornának vonót és azzal játszanának a hegedűn – úgy
vinnyogtam.
voltam én, és volt a hideg pára belőlem, ha szétnyíltak ajkaim:
mintha egy szitán keresztül szedném magam ketté.
nem bántam meg, hogy szélnek eresztettem két kutyát. bár
tudtam, ezek után számomra nem lehet kegyelem.
amikor elhervadt a közvilágítás, szederjes puszta kézzel
léket vájtam a Blatnicába. akár egy fedő alá,
a jégpáncél mögé bújtam. de valamivel nem számoltam.
megmentettjeim hálából óvóhelyemig vonszolták a testük.
a törésvonalakon topogtak hangosan,
ahol a jég újraöltögeti a lék lejáratát.

CUKROVÁ HOMOLA (105 M)

ha léteznek olyan kazetták, amiknek a görgőire bizonyos szirének
hangszalagjai vannak feltekerve,
léteznek olyan magnók is, amik képesek lejátszani ezeket.

JERIKÓ-EFFEKTUS

az Ország Fája szeretett volna lenni. ez volt a dédelgetett,
hosszú távú cél. megnyugtatta, ha babakocsiban tologatták
földlabdájával. naphosszat regenerálódott így.
első éveiben végigturnézta a szepességi kegyhelyeket.
élvezte hideg templombelsőben az öltöztetést. a fényképezkedést.
ha gyantáját réztányéron fogták fel.
akkor sem futották össze ráncok, ha az ünnep alábbhagyott,
véget ért, csúcspdíszére rázárták a reszketeg trezort.
a baj a fúvósok koncertjén kezdődött. a legmagasabb hangok
kiprérése után. meglazultak, lötyögni kezdtek, majd kifordultak
ízületi gödrükből a túlevelek. peregni, forogni, szitálni, potyogni,
émelyegni
kezdett a szentélyben a fa, hiába hoztak neki a keresztelőkútból vizet.
egyetlen sértetlen toboz maradt fenn rajta. igaz, abban benne volt
a teljes genetikai állomány.

JÁTÉK VAKOKKAL OKRÚHLY LAZ KÖRNYÉKÉN

első látásra azt hittem, őzlábgomba után szaglászok
egy talpig feketébe bújt, szófogadó gyülekezet. ezért
turkálnak a lepedékes avarban, göngyölik a földet, vagy inkább
tologatják tanácstalan végtagjaikat rajta.
aztán előkerültek a fehér botok is, világos lett, vakokat
szellőztetnek a szabadban.
akik – mikor a buszból szálltak még szobahőmérsékleten – nem
sejthették, hogy idáig vezet a program.
játsszunk, kiáltotta imént a gondozónő. *válasszuk szét
az élettársakat.* a völgy konkurens fennsíkjaira pakolták
őket külön. akiket kiközösített a fény, találják meg
egymást, ennyi volt pusztán az egyetlen szabály.
néhányukra azért fordítva adták fel a cipőt. némán kapálóztak,
menet közben lábbelijük félregombolta lépteiket.

TALÁNYOS SÜKETNÉMA KÓRUS

KORPA TAMÁS VÁLASZOL LÁNG ZSOLT KÉRDÉSEIRE

Korpa Tamás 1987-ben született az észak-magyarországi Szendrőn. Költő, kritikus, szerkesztő, a Fiala Írók Szövetsége társelnöke. Schein Gábor írja költészetéről: „Számomra maga a működés Korpa Tamás verseinek legfőbb eseménye. Ez van a felszínen, mondanám, ha ebben a költészetben volna különbség felszín és mélység, előtér és háttér között.”

Nemrég a Látó-tábor költészeti estjén olvastál fel a Borzási Kultúrotthonban, és számomra egészen megdöbbentő volt, hogy a publikum mennyire rá tudott hangolódni a verseidre, magyarul: teljesen megigéződött. Szerinted mi a vers, a mai vers?

Nagyon sokféle, de én ebből a sokféleségből egy olyan irányt emelnék ki – ráadásul nem irodalmi, hanem egy sugallatos képzőművészeti példa segítségével –, aminek vannak sejtései egyrészt a nyelv(használat) egyedi, aztán önműködő, továbbá ideologikus vonásairól. Ezek a sejtések, akár ezek a vonások jobb esetben persze nem túlzásba vittek, nem feltétlenül okosak, sőt. De képesek valamilyen módon, ismétlődően zavarba hozni olvasójuk történeti tudatát, önismereti és vélt érzelmi konzisztenciáját. Tehát a példám, ami a történeti tudatom, az önismereti és érzelmi konzisztenciám „elpirulásához” vezetett, Gerhard Richter egyik kései főműve: a kölni dóm kereszthajójának déli oldalában elhelyezett ablaküvegéről van szó. Vagyis a kőcsipkés gótikus ablakkeret úrját (ha nem is kitöltő, de) elfedő-megmutató üvegről. Gerhard Richter 110 négyzetméteres ólomüveg ablakot alkotott a második világháborúban megsemmisült eredeti helyére úgy, hogy valójában egy átlátszó üvegfelületre ragasztott fel 11 ezer 200 darab, egyenként 10 négyzetcentiméteres pixelt. Pixel-rengeteg mérműben, egy évszázadokon át épülő, évszázadokon keresztül veszteglő, majd részben megsemmisült szakrális épületben... A pixel mint építőkö, vagy még inkább a fényátteresztés módusza... Elemi tapasztalatként felidézte bennem a monoszkópot is a Domfenster, vagyis azt a furcsa, mindenki által ismert beállítóábrát, amit

a televíziócsatornák műsorzárás után megjelenítenek. Adásszünet van az égből – ezt is sugallhatja a 110 négyzetméteres képernyő, adásra várunk idebenn, adással szeretnénk megtölteni ezt a ripityára, pixelekre tört való-ságot. Számomra revelatív Richter alkotásában az, hogy ízig-vérig kortárs, megütközést is kelthet, ám használatban van (használatba lett helyezve) egy (liturgikus) használati térben. Nem kell persze elmennünk Kölnbe, elég, ha csak a kérdésedhez térünk vissza, idézve egy szókapcsolatot. Maga a (ma-gyarországi köznyelvben nagyon szokatlan) „kultúrotthon” szó, aztán a „Bor-zási Kultúrotthon” szerkezet, aztán az, hogy a Borzási Kultúrotthonban (ami időben, szóhasználatban, világszerúségben és talán térben is valami nagyon távolit fejez ki) nagy modern költők, Kovács András Ferenc és Markó Béla olvasnak fel, az össze nem illésnek olyan foka, ami már gyönyörködtes és közlékeny is tesz az elmúlt tíz évtizedünk ambivalenciáit illetően. Erős és érzékeny költészet.

A nyelv egyedi, önműködő, ideologikus vonásai, igen, ilyesmire gondolok, amikor azt kérdezem: hiszel-e a mai vers felfedezői képességében? Hogy segíte-nek megérteni valamit, megélni, feldolgozni, végiggondolni?

Igen, hiszek. A költeményként gyengébb szövegek felfedezői képessé-gében is egyébként. Számomra nagyon fontos lett idővel például a Gastar-beiterlyrik, és egyáltalán a nem makulátlanul kompetens nyelvhasználat köl-tészetnyelvi tanulságain, következményein és lehetőségein való töprengés. Itt nem a líra élőbeszédszerű és lexikálisan kevésbé kimunkált tendenciái-ra, se nem a nyelvváltogató vagy többnyelvű vagy kevert nyelvű szövegekre gondolok, hanem azokra a kísérletekre, amikor nagyon különböző feltétel-rendszerű grammatikai, szófaji, mondattani megoldásokat olvashatunk az anyanyelvünkön, a nem létező (vagy már csak egykor létezett) igeidők hasz-nálatával bezárólag. Ernst Jandl a maga szögletes, szikár, szinte afázia-sze-rű németjével ilyen. Vagy Michael Donhauser, akinek az általam ismert poétikájának java része a növényi léte(zés)t, érzékelést és kommunikációt próbálja meg emberi szavakkal, nagyon furcsa szemantikájú szavakkal, hogy is mondjam, az emberi nyelvben kifejtteni. Mit „érez” és mit „mond” egy lucfenyő, ha egyik oldalról kérlelhetetlenül süti a nap, aztán hirtelen felhők vonulnak át, és a drága meleg intenzitása csökken (az „érez” és a „mond” is súlyosan antropomorfizáló és humanizáló szavak, ezért az idézőjel, nem másért). A Donhauser-szövegek esetében legalább kétirányú tropológia érvényesül tehát: kimozdítja az emberi érzékelő apparátus prioritásait egy-részt, másrészt mindezt egészen kivételes és rendhagyó nyelviséggel teszi. Bizonytalanságában meghagyva azt, hogy adott szituációban ki is kommu-

nikál (egy bokor? az aljnövényzet? a pázsit? a lírai én, aki erről beszámol?), illetve ki kommunikálódik kinek. Az ilyen típusú relacionális sokrétűség és a létezők egymást anektáló természetükben való felmutatása önmagában is érdekes, újszerű, de Donhausernél, még egyszer hangsúlyozom, kivételes esztétikai színvonalon valósul meg. Nemzedéktársaim elmúlt évben megjelent munkái közül a szöveg felfedezői képességét tekintve Pál Sándor Attila *Düvő* és Száz Pál *Fűje sarjad mezőknek* című könyveit emelném ki. Pál Sándor Attila, aki szintén részese volt a 2018-as szilágybagosi Látó-tábornak, és a pinceszemináriumon olvasott fel, háttal a Réz-hegységnek, a *Düvő*-ből és készülő új verseskönyvéből, sokunkat zavarba hozott és meglepetést okozott. A falupoétika hagyományait (és egyáltalán a népi világ- és valóságértelmezést) kortárs életérzésekkel (kivándorlás, migráció, a falvak felszívódása) és a kortárs poétikák sajátos hangra hangolt felhasználásával konfrontálja. Például a spanyolországi román vendégmunkás halálos autóbalesetéről hírt adó *Andrei Crișan balladája* vagy az autópálya melletti bádogkereszteket felkereső Moldovan, Takács és Stevanović családok „keresztútjairól” tudósító *Kijárat-ballada* egészen páratlan teljesítményei a fiatal költészetnek. Száz Pál Pered környéki dialektusban írt vaskos prózákötete, sajátos herbáriumra olyan diskurzusromokon, hagyományszakadásokon virágozik fel, mint a katolikus és haszid népi vallásosság, az archaikus gyógyászat, továbbá a saját műfajként megképzett phyto-univerzum különféle formáiban (phytolegenda, phytoenigma, phytoikon) hozza meg a természetét. És ebben a nemesítés és vadság között álló nyelvi bozótban nem rest olyan (közel)múlt történekekről is beszélni, mint amilyen a második világháborút követő nemzetiségi kitelepítés, a hadifogság, a csehszlovák makrokozmosz vagy éppen a rendszerváltás. Saját készülő kéziratomból adatközlői többnyire lombhullató fák, vízszegény fennsíkok. A velük való foglalkozás abban segít, hogy belássam, minden igyekezetem, ami egy jól lokalizálható, konkrét hely és domborzati környezet szépirodalmi megragadását tekintve életre szóló terhének, mennyire illuzórikus. Vagyis minden inskripció aktussal egyre csökken a kiterjedése annak a felületnek, amelyen nyomot lehet hagyni.

Milyen viszonyban van nálad a versírás a versről való írással? Van valamilyen története ennek a kapcsolatnak?

A versről valló írás versben még mindig fontos, de egészen másként, mint az első tíz év versterméséből válogató *Egy híd térfogatáról* és az ikerversekkel kísérletező *Insomnia* című kötetek esetében. A nyelv aporikus és metapoétikus alaptermészetének exkluzív és közvetlen felmutatását hát-

térbe szorította egyfajta gazdaságosság, árnyaltság, közvetettség, némileg allegorikus hajlandóság – legalábbis most ezt érzem. Láttam valamelyik nap egy lehántolt, szépen pácolt, legalább 15 méter magas, feltételezhetően fiatal fatörzset, egy fürdőmedence tetőzetét tartotta pár társával egyetemben. Rengeteg feszültséggel volt tele ez a fa, végig görcsök, göcsörtök, ághegek tarkították. Elképzeltem egy egész életében odúival szüntelenül dadogó, mert földcsuszamlás közelében megrettent fát, egy szemtanút, azt, hogy ő/ez hogyan adhatja elő mondandóját, miként hablatyolhat, és ez nyelvilleg elbeszélhető-e. A közeli múltban az oltott fák öntudata, önidentitása, önismerete is foglalkoztatott egy folytonosan és sokadlagosan recitáló, megzavarodott temporalitású versben. Tanulságos volt az, hogy pár éve sok szép-irodalmat olvastam olyan szerzőktől, jellemzően bölcselőktől, akik nem tudtak költőként akkora hatást kifejteni, mint filozófusként. Pedig Friedrich Nietzsche és Martin Heidegger igazán avatott ismerői a (költészeti) nyelvnek. Kíváncsi voltam a kudarc miérettjeire. Sokra persze nem jutottam. Heidegger különben bőségesen írt költeményekben is költeményekről, és magáról az íródról, de eléggé illusztrációszerűen és – nem pejoratív értelemben véve – didaktikusan. Ha a kérdésed arra vonatkozik inkább, hogy a tanulmányírás és a versírói praxis milyen viszonyban vannak egymással, most biztosan nem tudnék tapasztalatból beszélni. Ennek az az oka, hogy különféle irodalomszervezői munkák miatt évek óta nem írtam líráról tanulmányt. Van viszont még néhány elvarratlan szálam Szilágyi Domokos, Borbély Szilárd, Kovács András Ferenc és Térey János költészetével kapcsolatban. Igyekszem felvenni belátható időn belül a fonalat.

Akárcsak Heidegger, mondhatni a nyugatosok is avatott ismerői a költészeti nyelvnek, legalábbis ezt mondjuk. De ha megnézzük a fordításait, rögtön látszik, milyen kevés marad, mondjuk Rilkéből. Kedvenc történetem, hogy amikor Kányádi a Die Einsamkeit (A magány) című Rilke-vers első sorából a német esőt (Regen) régen-nek fordítja („A magány olyan, mint a régen készülő eső...”), Nemes Nagy megpuszítja, annyira tetszik neki ez a játék. Amennyire Heideggert ismerem, tág horizontú tanulmányokat ír Hölderlinről, de amikor verset ír, olykor mintha egy tanító bácsi szólalna meg belőle. Nehéz letenni a bőrünkhez nőtt versbeszédet? Ijesztő kilépni a megvilágított sávból?

Kányádi invenciója tényleg nagy találat, megértem Nemes Nagy Ágnes reakcióját. Van egy, viccesen szólva „pszeudometapoétikus” régi versem, ami szintén az *eső* szóval kezd tisztázatlan viszonyt, s ennek a versnek egy szerkezetét („rég esett”) megváltoztatnám beszélgetésünk nyomán, beszélgetésünk ilyenén nyomaként, ha beleegyezel, „rég esett”-re. Íme: „tartós

kulisszában a lány rész: / dohányzóasztallapon hagyott érett eperszemek. / így gondol rá, / aki mesélte. régen esett. egy sor, melyet belepett / az eső szó. az eső szóból nyíló terem. / most feltöröd barátod lakását. megmászod ágyát, felöltöd felöltőjét, / összejárákálod ujjaiddal a sakk-táblán pattanásig feszült / viszonyt.” Valahogyan a *régen*, a *der Regen*, a németes ejtésű „r”, az eső, a hullás, a múlás, a *régenben* a temporális visszautalás és a jelennel való önkéntelen összevetés, a bádagon kopogó szemernyi vagy éppen túlsúlyos esőcseppek *régenezése* nehezen enged szabadulni magától. Ez a kvázi paronomázikus tapasztalat nem idegen, sőt, nagyon is sajátja Heidegger költészetének is, igaz, nála a paronomázikus talán inkább az etimologikus effektusa, vagyis az etimológiai és szóhasználati szempontból felmerülő asszociációkra épít különös gonddal. Nem mellékesen kevés konvencionális értelemben vett szóképet használ. Az egyik kedvenc versem tőle a *Sprache* című költemény, amelyben a szavaknak ez az etimologikus alapú, folyamatos le- és elszármazástana olyan gazdagon valósul meg („Wann werden Wörter / wieder Wort? / Wann weilt der Wind weisender Wende? // Wenn die Worte, ferne Spende, / sagen – ”). Érdekes, hogy Keresztury Dezső egyébként nagyon szép fordításában egyáltalán nem törekszik a fentihez hasonló összecsengések keresésére. Nehéz bebújni Heidegger bőrébe, csaknem lehetetlen. Legalább annyira, mint kibújni a bőrünkhöz nőtt versbeszédből. Ezzel mindenkinek életre szóló és élethosszig tartó (megtartó) gondolja van, ha magáévá teszi azt a, végső soron heideggeriánus megfontolást, hogy a nyelv(használat) iránti törődés a lét gondolása. És ez a megfontolás önmérsékletre is int saját nyelvhasználatunkat illetően. Vagyis – lefordítva a magam számára és kontextusára – az írás kedvéért írni, könnyelműség. Jaj annak, aki idejekorán talál rá fő témáira úgy, hogy az azokat színre vivő retorikák és poétikák még csak csírájukban állnak rendelkezésére. Jaj azoknak, akik szünet nélkül, futószalagon írnak, és sorról sorra kevesebbet enged mondani számukra a nyelvük, nem a szándékolt önkorlátozás eszménye miatt. Félelemteljes és felszabadító érzés. Évekkel ezelőtt, amikor már eljutottam annak a belátásáig, hogy az a nyelv, amely rendelkezésemre áll, túlságosan felfedte és megengedte magát a szövegeimnek, automataként működik; szóval valamelyik októberi napon; rám nehezülön; egy egész éjszakán át köröztem, keringtem akkori lakhelyem, a Kossuth egyetemi kollégium környékén; „menj ki belőlem”, ezt kántáltam, de így: „menjkibelőlemmenjkibelőlem; fáradtan a néma olvasástól; a kollégium, az egyetemi étkezde, a sportpálya körül; cirkálva; a sportpályának azon a részén is, ahol kedves nyelvészprofesszorunk, a korábbi labdarúgó, Nyirkos István tanár úr

mellszobrát évekkel később felállítják; a csípős reflektorok, a Richter ablaküvegére emlékeztető alkonyi fények között; őrlődve; a tanári villák, a kórház, a botanikus kert háromszögében; szuggerálva, hogymenjkibelőlem, shaigenérkezzenmás; valami más; mert cezúra kell; szóval akkor tényleg rám nehezedett a hogyantovább és a meddigmehetelégység valósága.

Semmi kifogásom a „régen” ellen. Csupán azt szerettem volna érzékeltetni, hogy a nyugatos magyar költészet sokszor beleszalad a poénba, és aztán elégedetten ott is marad. Rilke egyáltalán nem használ időhatározót, nála a magány épphogy jelen idejű, ciklikus, körbeforgó stb. Sokszor érzem azt, amiről te is beszélsz, hogy a nyelvhasználat mögött nincs meg a lét gondolása. Amikor több mint tíz éve a Látóban tanulmányokat kezdél közölni, felfigyeltem arra, hogy ezek az írások „másképp” gondolkodnak a versekről. Tetszett, ahogy Lászlóffy Csabáról vagy Szilágyi Domokosról írtál. Hogy úgy mondjam, ők problémás emberek voltak, nem simultak bele a fennállóba. Mi vezetett téged mifelénk?

2005-ben fogtam először a kezembe *Látót*, ha jól emlékszem, Kolozsváron, Róser úrnál az antikváriumban, majd egy nappal később Marosvásárhelyen, friss példányokat. Tizenegyedik osztályos tanuló voltam egy magyarországi állami gimnáziumból, Miskolcra. Akkor léptem át először a határt kelet felé. Koptatott zöld, kissé márványsajt hatású borító, a jellegzetes „á”-vá avanszált @. És elkezdtem olvasni éveken át, addig, amíg eljutottam oda, hogy a *Látó* az egyik legfontosabb szakmai és emberi közeg számomra. Ebben annak is releváns szerepe volt, hogy láthattam, a lap szerkesztői olyan irodalmárok, akikkel műveik által történik az irodalom, vagyis mindannyian aktív résztvevői és alakítói a kortárs folyamatoknak, örökmozgó az íróasztaluk, a szemünk láttára születnek meg nagy teljesítmények. A szemléleti és habituális rokonságról nem is beszélve. Ahhoz, hogy rátaláljak a *Látóra*, Szilágyi Domokosra, Lászlóffy Csabára, persze sok konstellációnak kellett klappolnia. A szlovák határ mellé születtem, korábban multi-etnikus világba, apám megjárta a posztszocialista, az NDK kopott csuklyája alatt kuporgó Drezdát a kilencvenes évek elején vendégmunkásként, viszonylag korán én is eljutottam Németországba, és szerencsére viszonylag későn, amikor már bizonyos érzékenységek kialakultak bennem, Erdélybe; a személyiségalakulás legfogékonyabb időszakában találkoztam olyan kísérleti költészetekkel, mint amilyen a Szilágyi Domokosé, Lászlóffy Aladaré, Kovács András Ferencé, Szócs Gézáé, Markó Béláé, Karácsonyi Zsolté, prózában a Bodor Ádámé, Szilágyi Istváné, a tiéd, a Vida Gáboré, irodalomtörténetben a Balázs Imre Józsefé, Selyem Zsuzsáé, Szilágyi Júliáé. Sok bizalmas beszélgetés, köztük Gálfalvi György 2016-ban a berekfürdői

termálmedencében mondott éjszakai testamentuma. Azok a dinamikák foglalkoztatnak másfél évtizede, életben és irodalomban egyaránt, amelyek poliszemantikus valóságokból dolgoznak, s amelyekhez a saját hozzáférésem többszörösen akadályoztatott, ezért ismerősség és idegenség konglomerátuma kap valamiféle időtlenséget bennük. Kicsit olyan a helyzetem ebből az aspektusból, mint a kovácsé, aki az izzó fém apróbb változásaira is fogékony, jól hallja, hogy melyik porcikát érdemes még megdolgozni, különben pedig halláskárosulttá, félsüketté vált a kopácsolástól, s alapvető gondjai és értelmezési nehézségei vannak, amint kikerül az üllő mögül. 2019-ben, Lászlóffy Csaba születésének nyolcvanadik évfordulójára jelenik meg egy válogatott verseskötet, amit szerkeszték. Abban lesznek meglepetések.

Velem az történt, hogy amikor egy időben megpróbáltam a fák érzékeivel látni a világot, észrevettem, hogy az, amiről beszélek, nem a fák nyelvén megszólaltatott világ, hanem pusztán a tehetetlenségem torz gesztusa, a megoszt-hatatlanság steril élménye. Hogyan kerülhető el, hogy a kovács élete ne a magányáról kezdjen szólni, hogy amennyiben megszólal, ne a halláskárosultságát lássák rajta az emberek?

Az ént szorongatja, hogy a létezőkhöz és a dolgokhoz való viszonyát képtelen meghatározni és tisztázni. Például, a fák érzékeivel látni a világot, ha a fák érzékeivel akarja látni a világot. Antropológiailag és biológiailag nem tudunk gyökeret eresztetni, lombot nevelni, *elfásulni*. Hátrahagyni a fülünket, előreküldeni a szemünket, leküldeni egy kútba a hangunkat, megnyúzni magunkat, kiakasztani a bőrünket, hogy üzekedjen rajta a szél, ideiglenesen megszabadulni percepció bázisainktól, ott várni, készen arra, hogy új képességek, készségek (például a fotoszintézisé, a téli álmomé, a hibernációé) birtokosai lehessünk. Ha erőszakot követnek el rajtunk, akkor sem. Sem az írónak, sem az olvasónak nincsen esélye, hogy egy természeti jelenséget vagy egy növényi és állati létezőt saját érzéki tapasztalatai alapján követni és igazolni tudjon. A jelenség, a létező és a percepció között természet-szerű űr van. Ugyanakkor az olvasónak és az írónak azokkal a feltételekkel érdemes törődnie, amelyek irányítják – például a természet – megjelenítését a nyelvi képződményben. Vagyis a képzeleti munkával, ami ha revelatív, képes arra, hogy sem a látszólagos egyesülés – például a természettel – ne történjen meg, sem a tőle való elválasztottság szomorú tudata ne érvényesüljön teljességgel. Fogalmam sincs, hogyan „van” egy patak az univerzumban, mik a létezésének önérvényes állapotai, de olyan már volt, hogy előállította bennem egy patak az intim odafigyelés erős érzését, és ennek a nyelvi képződménye 312 ige sorjázásaként öltött alakot. Nem tudtam szólni a köd

vegyes technikájáról, csak féloldalmi melléknév zegzugos egymásra zúdításával. Vagyis a jelenség, a létező és a percepció közti űr elismerésével, s kivételes esetekben, elismérlésével. Vegyünk egy nem tetszőleges kovácsot, Beringet. A Látó-táborban több ízben beszélgettünk az Oázis kemping esti nagyszatánál Christoph Ransmayr könyveiről, köztük *A Kitabara-kórról* is. A regény arról számol be, hogy a kisgyermek Bering, a későbbi kovács, akinek az apja is kovács volt, hétéves koráig csaknem kizárólag egyfajta „ösvöltés”-ben, pontosabban madárhangokban artikulálta elbeszélhetetlen szenvedését, metamorfikus fájdalmát: „Az üvöltő madár akart lenni”, „füttyülve, énekelve vagy pusztán szájüregének rezonanciaterével, nyelvet csatogtatva” madáréneket utánozott, pontosabban és elsőként ráadásul tyúkok kotkodácsolását. Moorban vagyunk, valahol a világon, a háború után, a háborúban elveszett kovácsék kiégett házának egyetlen biztos helyiségében, bedeszkázott ablakok sötétjében, ahová nem hatolt be a napfény, a csecsemő Bering, a majdani kovács, a kovácsné fia szétszabdalt zászlókba bugyolálva feküdt a mennyezetgerendáról alácsüngő ruháskosárban. A kosár alatt, drótketrecében három tojós tyúk kotkodácsoló folyamatosan. Hónapokon át, emberi beszéd helyett is ezt hallotta. Aztán „a csecsemő egy havas februári reggelen, jó órányi nyugalom és feszült hallgatóság után üvöltöni kezdett – és hangja egy tyúk kárálásához hasonlított: az üvöltő kotkodált, mint egy tojós tyúk! Az üvöltő karjával evezett, összeszorított fehér ujjacskáit karmok módjára dugta ki a kosárból. S fejét mintha burukkolva emelte volna”. Ez az ambivalens „eredet” és hangképzési sajátosság aztán végigkíséri Bering életét és érzékelését a könyvben. A kovács élete ebben az esetben – szükségszerűen a magányról kezd el szólni, akkor pedig különösen, ha *megszólal*.

Számotokra, Porczió Veronikával miként plusz és miként mínusz, hogy közös íróasztalnál dolgozhattok?

Pluszok jutnak eszembe. A feleségem irodalomtörténész, másodéves egyetemista kora óta ismerem, tanúja voltam annak, hogyan alakultak irodalomkritikai vonzalmái, témaválasztásai, és egyáltalán, milyen metamorfózison ment át az a kezdettől fogva igen sajátos alapállás, ahogyan költeményekhez (többnyire Kovács András Ferencéihez) közelített. Ha szabad így mondanom, egy irodalomelméleti iskolába jártunk a Debreceni Egyetemen, aminek apafigurája Oláh Szabolcs volt. Az ő KAF-, Kukorelly-, Kosztolányi-, Luther- és Ong-tanulmányai, egyáltalán az a megismételhetetlenül rétegzett, heurisztikus, mégis a közvetítésre is gondot fordító irodalomtörténészi attitűd, ami Oláh Szabolcs praxisát, doktori különóráit jellemzi, mindkettőnk életét meghatározta és meghatározza a mai napig.

Az utóbbi években Verával közösen két vastkos tanulmánykötet szerkesztésében vehettünk részt. Ezek közül az egyik, a KAF Olvasókönyv (aminek kezdeményezője és főszerkesztője Mészáros Márton kollégánk) negyed évszázad KAF-élményét, és benne vagy általa az irodalomkritikai gondolkodás különböző, egymást is érvénytelenítő korszakait tekinti át tablószerűen. A másikban (*A magyar falu poétikái*, harmadik szerkesztőtársunk Pataki Viktor) egy általunk szervezett konferencia 12 szerzője hoz 12-nél is több példát Kisfaludytól Borbély Szilárdig falupoétika-formációkra. Nem közös az íróasztalunk, de egy helyiségben van mind a kettőnké, vannak közös ügyeink, a témáink között vannak átfedések, a gondolkodásmódunkban is, de Vera például sokkal következetesebb és filológiai is transzparensabb irodalomtörténész, én pedig elsősorban szépíró vagyok. Ez így szerencsés. Beszélgetésünk elején más összefüggésben, experimentális fónikus költészete apropóján, érintettük Ernst Jandl-t. Jandl élettársa 46 éven keresztül Friederike Mayröcker volt, a most 93 éves költő. A nyelvterület két, a legjelentősebbek közül való, ám habituálisan, nyelvszemléletileg és stílusosan is teljesen eltérő alkotója fél évszázadon keresztül kölcsönösen, mániákusan, türelemmel „asszisztált” a másikhoz. És ehhez még jött a külvilág, benne a szakma időben markánsan különböző viszonyulásmódja e két alkotóhoz. Szentül meg voltam győződve arról, hogy (még extrémebb legyen e konstelláció) egy háztartásban is éltek. Az egyik szobában dolgozott a neoavantgárd Jandl, a másikban a szürrealista orientációjú Mayröcker. De ez nem igaz: Mayröcker ingázott Bécs egyik végéből a másikba, kora esténként, unterwegs megvásárolva az aznapi vacsorát is. A mérleg egyik nyelvén Jandl szikár jegyzetfüzete, a másikon Mayröcker mosókosara. (Mayröcker írja: „Valahogy mindig azon vagyok, hogy a cédulákat egy középpont köré gyűjtsem, ezeket akkor berakosgatom egy mosókosárba, és ezzel dolgozom.”)

Előttem van, ahogy nyáron a királyréti FISZ-táborban te mint a szövetség társelnöke rock-sztárként kezelve a mikrofont, elképesztő hatásokkal buzdítod a közönséget. Van előtted valamilyen példakép, milyen elnök szeretnél lenni, van valamilyen kigondolt célod, mit szeretnél elérni, a lehetőségek szerint és akár ellenében megvalósítani?

A FISZ-táborok utolsó napján, rendszerint egy időben a sötétedéssel kezdődik a talányos nevű Szövegpokol, vagyis a tábori műhelyek résztvevőinek maraton, 3-4 órás felolvasása: líra, próza, műfordítás. A kritikai műhelyek tagjai pedig hosszan, de szerencsére csak önmagukban értékelik, ecsetelik a hallottakat. Ahhoz, hogy e színhús irodalom ne feküdj meg

valamennyiünk gyomrát, hozzá kell adni az eseményhez némi borsot és show-t. Kell a clown, kell a cylinder, kell a fanatizálás. De én már jövőre lelépek, visszavonulok. A Szövegpokol 2018-ig – nevével némileg ellentétben – a szabad ég alatt zajlott, idén viszont a hirtelen lecsapó vihar (a pokoli légtünetemény) az agancsokkal és trófeákkal körbepakolt, szaunaszerű, egyben ravatalozószerű ebédlőbe űzte a tömeget. Ez a terem tényleg olyan. És valahogy kevésbé reakciógazdagon működtek a moderátori átkötők, ezért egy kijózanító pillanatban eldöntöttem, hogy átadom a Szövegpokol felvigyázója címet négy év után, szítsa valaki más a tüzet. Kell a friss hús. A Fiala Írók Szövetsége látható kulturális szervezet, sok önkéntes dolgozik azon, hogy bármilyen típusú tevékenységbe kezdjünk, kulcsmomentum legyen a hozzáadott érték. Jelen pillanatban egy minden frontot (persze legkevésbé a Szövegpokol moderálását) érintő generációváltásban vagyunk, azért, hogy a FISZ továbbra is egy alulról szerveződő, sokközpontú, fiatal irodalmárok által formált platform maradjon. Számomra az elmúlt másfél év egyik élni segítő felismerése az volt, hogy a saját életigazságaim, mániáim, izlésorientációim és a szervezeti létmód komplexitása között felépíthessek egy hiteles hidat. Az, hogy milyen elnökök szeretnénk lenni Antal Nikolettal, nehéz a magunk számára is előre megtervezni, hiszen kontextusaink, mozgástereink, lehetőségeink gyakorlatilag napról napra változnak meg.

Izlandi nyelvészeket hallottam példálózni azzal, ahogy a magyar megmagyarította a világot, igyekezett mindennek megtalálni a magyar megfelelőjét: távbeszélő, higan, zongora stb. Szerinted megvan-e még a nyelvnek ez az ereje? Mit gondolsz, milyen nyelvi attribútumokra fog épülni az emberöltő múlva író magyar vers?

Szerintem megvan a nyelvnek ez az ereje, mert ilyen a természete, és egy emberöltő múlva is érvényes szövegek fognak születni, ahogyan ez egy emberöltővel korábban is történt. Ottlik Géza *Iskola a határonja*, Mészöly Miklós *Saulusa*, Tandori Dezső *Egy talált tárgy megtisztítása* nem veszítették el esztétikai csáberejüket és poétikai kérdésfelvető potenciáljukat az elmúlt évtizedek poros súlyai alatt sem. Hogy milyen lesz? Megbuktam a jósvizsgán, a tenyeremet sem ismerem. Talán még a mainál is kevesebb szóképek lesz az eljövendő lírában, és a klasszikus költészetnyelvi attribútumokat a tematikusan és nyelvhasználatilag is kevertebb, hibridebb, az idegen nyelveket is fuzionáló megszólalások veszik át. Talán. Nagyon fogós és nehéz a kérdés, amit felteszel, és ismét a nyelvi létrehozás (a „megmagyarítás”) határterületeihez vezet. Különféle euroatlanti lingvisztikai és kulturális ant-

ropológiai kutatások arra lettek figyelmesek, hogy bizonyos eszkimó-aleut nyelvek több mint ezer szóval rendelkeznek a hó és a hó egyes állapotainak leírására. Vagy inkább körülírására, hiszen e szókészlet óriási hányada képzett szó. Például egy aleut–magyar hószótár elég extrém, ám annál kecsgetőbb nyelvészeti és költészeti kísérlet lehetne, tudva azt, hogy a magyar nyelv nem rendelkezik ekkora lexikális repertoárral a hótapasztalat megnevezésére, és a szóképzési eljárásai is másmilyenek. Ha konkrét költészeti alkotásban gondolkodunk, Gunnar D. Hansson *A Lomonoszov-hátság* című, az „arktikus poétika” felvázolására kísérletet tevő verskötete nagy hatással volt rám, mert igazán komplexen adott számot a megmagyarítás paradoxális eseteiről. A fülszöveg tanulságai szerint Hansson részt vett egy hathetes északi-sarki expedíción, az Odin nevű jégtörő hajón, amely a mintegy 1800 kilométeres Lomonoszov-hátságon végzett geológiai kutatásokat. Mit is engedne a nyelv elmondani az összefüggő, visszhangtalan, szinte láthatatlan fehérségről? A megtorpanásait. De mielőtt eljutna ide, egy ideig Hansson az Északi-sarkot tematizáló mitológiai, szépirodalmi és tudományos művek segítségével és ezekhez képest próbál beszélni. Aztán amikor megtörténik a metaforikus értelemben vett kilencvenedik fokon való átjutás, történik valami más is: „A kilencvenedik szélességi fokon a líra az egyetlen műfaj télen-nyáron.”; „Kiötlött képek. Igen. Egész jégsivatagra való. Az imagista költészet helye. Csak tudnám, mire jó. Itt. S majd otthon. Két foka a jég peremén. Üvegcseresznyék a fehér szalvétán.” Az releváns antropológiai tapasztalat, hogy mely szavak kerülnek be egy versbe, de az nem indokolt, hogy minden költeménybeli szót és szerkezetet kivezzünk valamilyen antropológiai tapasztalatra – különösen itt és most. Nincs olyan szem és olyan dioptriájú szemüveg, ami láthatná a megmagyarázhatatlan, humanizálhatatlan, összefüggő fehéret. Van is róla „valós” tapasztalat, és nincs is. Verssorokon keresztül szerezhethünk róla versnyelvi bizonyosságot, ami másfajta érzéki bizonyosság. Itt a költészet hasonló dilemmákat nyit meg, mint amikről beszélgetésünk elején szót ejtettünk néhány különccséggel. Az arktikus poétika nem teszi lehetővé például a közvetlenül vonatkozatható idő-, illetve térfogalmak használatát, más szerkezetű világkép megalkotására készlet, és így egy megváltozott felépítésű nyelvvel szembe-sít. Ez az imaginárius költői nyelv, aminek „anyanyelve” Hansson esetében a svéd, a magyar nyelvre, annak grammatikájára, szintaktikájára, alkátára, ha szabad így mondanom, temperamentumára épül rá, ha fordításban olvassuk. Számomra az volt a fő kérdés itt a megmagyarítás vonatkozásában, hogy az arktikus poétika mennyire integrálódik, s ha nem, hogy tud

kikülönülni a magyar nyelv lehetőségei közül. Az már csak friss hó a jégpáncélon, hogy az olvasó képtelen végigtanulni, ha türelmesen és kedvvel olvas, ennek a nyelvnek a – rossz szóval élve – jelentéseit, vagyis Hansson szövege erős sugalmakkal él, hogy belépünk e szimbolikus rendbe, és ott elbeszélhessünk egymás mellett. Kicsit hasonló, tériszonyszerű érzése lehet az embernek, mint amikor azt olvassa, hogy egy bizonyos „kérdő” és egy bizonyos „japán” arról beszélget, hogy a „ku” szó az égbolt ürességét, az „iki” a világló elragadtatás csendjének lobogását, a „koto” a szólító csendesség tiszta elragadását „jelenti”. Hát persze, megint Heidegger. De nagyon hosszú és rögzös az út az útban a nyelvhez, a megmagyarításhoz – közben sok-sok a pislogás.

Ha jól emlékszem, egyik versedben kilenc kifejezést használsz a köd színére. Gondolkoztam, miért épp ennyit. Mi dönti el nálad, hogy meddig mehetsz el? Tudnál írni olyan verset, amit ma szinte senki nem értene, harminc év múlva viszont már könnyen integrálódhatna? Ha igen, mi tart vissza?

Záporozó fehér pigment, tejfehér, gyolcsfehér, cukorfehér, alabástromfehér, kókuszfehér, angyalfehér, orchideafehér, hermelinfehér. Ha ezen szavak alapján kellene fantomrajzot készítenie valakinek a ködről, bajban lenne. És a vers további 129 szava és különféle összefüggései is inkább ahhoz nyújthatnak „kapaszkodót”, hogy hogyan lehet elvegyülni a ködben, ha leereszkedett. Elmenni benne. Engem általában addig érdekel egy szépirodalmi szöveg, addig megyek el, ameddig felfokozott, intenzív, sőt erotikus érzékiséget érzek benne. Az erotika itt elsősorban nem erotikus témát, hanem a szavak és képzetek érzéki surlódásait takarja. Takarja, mint egy paplan. A Blatnica patak olvadásáról írt, korábban már diskurzusba vont, mindösszesen háromszáztizenkét igéből álló szövegemet tartom ebben az értelemben a legerotikusabbnak, feltételezhetően mégis kevés olvasó olvassa kedvtelve és sokadszorra, ami teljesen érthető is. Rövid időn belül három alkalmon, három nagyon más irodalmi közegben adtam elő: Kolozsváron, Debrecenben, végül Budapesten. Meglepetésemre Kolozsváron rezonáltak rá a legkevésbé. Ha egyszer úgy emlékeznének a verseimre, mint a szépen éneklők között fellépő talányos süketnéma kórusra, azt szeretném.

———— Daniela Danz

MÉHNEMZETSÉG AVAGY A JÓ ÁLLAM

olyan reggel lesz mint ma amikor jönnek:
államtalan hóméhek óriási vággyal
mindenre ami édes kövér bundázatukat a fagyos
úttól beborítva jönnek a behavazott
szolármezők fölött jelölik a téli ég alatti
útjukat ringass el csukd le szemhéjaim hopp
kopogó nyelvüket már a falakban hallod
és a rádióadások mögött is – sosem szállhat le
közülük egy sem csak hozzák terhüket egyre
az erre kitalált gépekbe hagyják kibérelni magukat
problémás környékekre elszállítatni sztrájkokat
törni és öreg érzelmes állami méhek akaratát
akiket egy szigorúbb tél elpusztít majd úgyis

SZÉKELY ÖRS fordítása

Nora Zapf

(KENTAUR ÉJSZAKA ELŐTT)

Ember, sivatagod
kitér előled. Álmodban
tapogatók nyúlnak
arcok felé végig,
el akarnak tűnni
a területről. Sok
fakorona ír be,
mint látóhatárt a szemekre. És
a durván hámozott Föld is néha Hold,
néha kerítés mögé beszorított rög.

Trójában ló voltál csupán, a centuriók a bozótba kötöttek, Khe-
irón, de fekete lyukakat olvasni le a távolban, mint ahogy most
ők teszik a CERN-nél, ehhez semmi köze Hérának. Ez rágalom
lenne. Déli kígyók mellett fekszel vízben. Tartás: semmi agancs.
Tűzhelyeid megvédenek a világvárosoktól, ők kiszámolókat
hallgatnak (továbbá hosszú, növekvő fülek). És elővárosok, lee-
resztve hagyva a gyeplőt, mert patáik – ezek a magasra állított
sarkok – alatt háború tanyázik.

SZÉKELY ÖRS fordítása

JÜLICH – GREVENBROICH – ERKELENZ

Energikus háromszög, a levegőből színtelen és lapos,
bomlik ki a földre. Félelmet keltően kék kontrasztot
ad hozzá a művelet attribútuma, a szabadtéri ég,
a munkásruhák, az eljövő tengerek (Európa legnagyobbjai).

Ülepítők tolják peremre a földmélyt. Az elidegeníthetetlen,
az üres unalmasan ásít. A megsemmisített felületek
szélén álltunk, a hatalmi ágak szétválasztása előtt –
kotrógépekre és szalagokra (a világ legnagyobbjai).

Hatalmas széntelegek vágják magukat még egyszer uralkodói
pózba: ami a harmadkorban erdő volt, feketén áll és hallgat.

Mi, a földtörténet röviden csillogó kövületei, riadókészültségben,
port lélegzünk be, porfüggönyöket falunk be,
melyek a szellemfalvakban még mindig beszegezett ablakok
mögött lógnak, lassan járkálunk a lebontott szegély mentén,

mint az áttelepített temetők. Az új csövekbe fehér permet
emelkedik, megnyugtató szitalás – holdbeli táj
nyeli le nyelvünk. A fátyol mögötti rést csak félig
látni, mialatt mi magunk visszük végig a szénülés folyamatát,

a napi magas nyomás alatt csendes kamerák teli fekete
nappal, könnyű elfűteni, erdőkoncentrátum.

SZÉKELY ÖRS fordítása

Megjelent német nyelven: *Geliehene Landschaften Lehrgedichte und Elegien*. Suhrkamp Verlag Berlin, 2016.

A KÖLTŐNŐ

Nem leszek a világ nagy költőnöje.
Forradalmakat sem énekelek meg, és oltárokon sem tartok majd misét,
meztelen keblekkel nem gyújtom fel a barikádokat, szüzességemmel nem
váltok meg kis nemzeteket;
az ifjak nem lesznek titokban öngyilkosok értem,
idegen rabszolgákat sem vetnek az oroszlánok közé miattam;
nem ajánlanak nekem ódákat, eposzokat és szonetteket,
képmásomat nem sokszorosítják millió példányban
fényképeken és bélyegeken;
nem születek valakinek az oldalbordájából vagy a tenger habjaiból,
s az árnyékom sem bukkan elő rejtélyesen
egy homályos szentháromság mögül,
mint valami kis Lilithé;
nevemet nem látom viszont illusztrált kötetekben vagy lexikonokban,
sem divatlapokban vagy újságokban.
Majdnem egy fél évszázadot megéltem már, túlhaladtam a végzetes koron:
kaptam az emberektől hideget-meleget,
és még mindig furcsállom, hogy élek?
Még mindig nem néztem igazán szembe a valóság
hájas háziasszony-arcával?
Még mindig nem szoktam meg a szexet, a halált,
a hús egyenruháját?
Nézem meztelen testemet, ezt a melleket és örvényeket
tartalmazó skatulyát,
melyből mától csak magamról fogok beszélni,
már nem beszélhetek másról, csak magamról,
már nem tudok másról beszélni, csak magamról,
ahogy látom magam, millió cserépben megsokszorozódva,
melyek folyton folynak az utcán,
és nem emlékeznek semmire.
Ismét megtanulok kötni, mosni, stoppolni,
gyermeket nevelni, bevásárolni, főzni,
úgy teszek, ahogy más akarja, ahogy más szokta,

hallgatok majd és elfelejtem,
hogy a föld létezését kellett volna megemésztennem,
összebékítenem a hegyeket a völgyekkel / a szigeteket összeházasítanom
az óceánokkal,
jó szóval nyugtatnom a fekete lyukakat és a csillagképeket /
kontinenseket varrnom össze egymással
az északot déllel összebogoznom / összevegyítenem a keletet a nyugattal
megnevelnem a delfineket, a tölgyeket, a gerlicéket és a liliomokat
hogy ne féljenek tőlünk / hogy szeressenek,
a terrorból, a gyűlöletből és a káoszból
új, kellemes, kényelmes drogot kellett volna kivonnom,
elképzelnem a múltat, leírnom a jövőt.
Meg kellett volna jegyezniem mindent,
amire ti soha nem jöttetek rá,
agyammal újjáépítenem mindazt, ami mindannyiunkban elszakadt,
megromlott,
kitakarítanom a dinozauruszokat meg a hiénákat korhadt pincéinkből,
gyermeki és archaikus agyhártyánk csillagos égboltjára vetítenem őket.
Új és jobb formáját kellett volna tervezniem és szülnöm
magunknak.
Mindent elfelejtetek én is. Magam nélkül hagylak titeket.

DEMÉNY PÉTER fordítása

Magyari Sára

A NÉGYKEZESTŐL A KÖTÉLTÁNCIG

BESZÉLGETÉS ŞERBAN FOARŢĂ KÖLTŐVEL ÉS
GÁBOS ILDIKÓ MŰFORDÍTÓVAL

Şerban Foarţă költő, irodalomkritikus, író, egyetemi tanár, irodalmi titkár, majd színházigazgató, több rovat vezetője. Gábos Ildikó pszichológus, műfordító. Önök köré egy egész irodalmi műhely szerveződött itt Temesváron. Hogyan indult ez el? Melyek voltak a mérföldkövek?

Ş. F: A mi „irodalmi műhelyünk” program és programálás nélküli, tulajdonképpen egyszerű, rövidebb-hosszabb, relaxált vagy dinamikus, olykor viharos, „szaktársi” találkozásokból áll. Ez természetesen nem zárja ki a festőket, karikaturistákat, színészeket, énekeseket stb. sem.

G. I: ...Na meg a reál tudományok szakembereit sem.

Ş. F: Persze, mivel a feleségem először fizikát végzett, csak a forradalom után, mikor már lehetett, akkor végezte el a pszichológiát. Nem hiányozhattak sem a matematikusok, fizikusok, pszichológusok, pszichiáterek és pszichoterapeuták sem, akik közül néhányan írnak is. De nem volt semmiféle formális, hivatalos kezdet, minden csak úgy jött magától, spontánul. A mérföldkövek elsősorban affektív alapúak voltak, az a bizonyos *Wahlverwandtschaft*, mint Goethe mondja, azaz lelki rokonság, de a „szelektív affinitás” is szerepet játszott. Tehát semmi didaktikus vagy akadémikus szellem. Nincsenek európai projektjeink, ösztöndíjakért sem versengünk, és sajnos túl sok irodalmi vagy tudományos jellegű magazin sincs. Így hát lassan mi is, mint a legtöbben, áttértünk a virtuális szférába, habár ebben ott van az a bizonyos amatőr „valami” is.

Min dolgoznak most külön-külön, illetve együtt?

Ş. F: Én már jó pár éve a kötéláncosok egyfajta kézikönyvén dolgozom, de még nincs készen, úgy tűnik, az én esetemben a kötélt, amelyen járnak, a végtelenbe nyúlik! Aztán egy festményalbumon Nicolae Tzone költő ba-

rátom kérésére, aki egyben a bukaresti Vinea Kiadó igazgatója is, mert mondhatnám, amolyan „vasárnapi festő” is vagyok.

G. I: Persze, *csak* négy egyéni kiállítással!

Ş. F: A technikám szerény, mivel sosem tanultam festeni, de elméleti alapom azért van, fordítottam is pár ilyen jellegű könyvet, viszont a kritikusok dicsérték a színérzékemet. Szeretek festeni, kikapcsol, de a festés nekem inkább hobbi. Ezért is az *Observator Cultural* irodalmi magazinban havonta „megversesítem” Tudor Banuş grafikusművész csodálatos rajzait.

Egyébként szerettem volna zongorista lenni, tanultam is zongorázni tizenegy éven keresztül, de aztán az én zongorám feketébb lett, mint Ady Endre fekete zongorája.

G. I: Jelenleg nem vágtam nagy fába a fejszémet, vagyis regénybe, csak Szabó T. Anna pár novelláját fordítottam nemrég a *Poesis International* és a *Helion* irodalmi lapoknak. Dragomán György Mircea Struţeanu fotóművész öt fotója alapján írt elbeszéléseinek fordításán pont most dolgozom. Ez egy érdekes könyv része lesz majd, és ha a múzsa néha homlokon csókol, én is írok elbeszéléseket. Jelenlegi közös munkánk (mert verset csakis együtt fordítunk, a „perfect team”, ahogyan egyesek neveznek: enyém a nyers fordítás, Şerbané meg a... többi) egy, Böszörményi Zoltán válogatott verseiből összeállított kötet, amely valószínűleg ennek az évnek a végén fog megjelenni.

Ş. F: Ebben a percben pedig ezen az interjún is – amit volt olyan kedves kérni tőlünk – együtt dolgozunk!

A Látó induló rovatának címe Prokrusztész műhelye. Számomra ez olyan többletjelentéseket vet fel, mint a sablonokba, kánonokba való behelyezkedés, de az egységes mérce kérdését is, majd a lehetőség megteremtését és annak eljátszását. Mit tartanak a legnagyobb eredményüknek, sikerüknek? Mesélnének-e a kudarcokról is, a kihívásokról, a lehetőségvesztésről?

Ş. F: Az élet tele van kihívásokkal, lehetőségekkel, melyeket néha elveszítünk, és kudarcokkal is, amelyeket zsebre kell vágnunk. Mondhatnám, hogy valósággal egy fatális játék az egész, attól kezdve, hogy a világra jövünk, és amíg örökre le nem hunyjuk a szemünket. Ebben a hedonista világban, mivel általában nem vagyunk sztoikus szellemben nevelve, sokszor nehezen viseljük el ezt. De én szeretem a kihívásokat, volt is elég, például George Perec regényének fordítása franciából, a *La disparition*, amelyben egyáltalán nincs „e” betű, sem a francia, sem a román változatban! Aztán Victor Hugo, Raymond Queneau és Stéphane Mallarmé verseinek lefordítása, ez utóbbit maga Emil Cioran is nagyon dicsérte egy hozzám írt le-

velében. Anavi Ádám úgynevezett „kecskerímei” is provokáltak mindkettőnket, mint ő maga mondta volt: „a lefordíthatatlan vers provokál!”.

G. I: Én adnék is egy kis ízelítőt: *A feleség helyes kezelése: Kezeld formálisan nejed, / S tartsd meg normálisan fejed. (Aplićă-i o formală normă, / spre-a te păstra-n normală formă.)*

Ş. F: Ami a lehetőségvesztést illeti, 1971-ben politikai okokból, vagyis „rossz dosszié” miatt elvesztettem egy Herder-ösztöndíjat Bécsbe, amelyre az az évi Herder-díj nyertes, Franyó Zoltán ajánlott, és amely, ki tudja, milyen lehetőségeket nyújtott – vagy nem nyújtott – volna.

A saját művemem illetően mondjuk, hogy a *Holorímetek*, melyek sajnos tényleg lefordíthatatlanok, és a *Hexacordost*, vagyis a Biblia összes zsoltárának versbe foglalását tartom nagy kihívásnak, és mondjuk sikernek is, már a megírásukat illetően. De végül is mi a siker? Sok olvasó, dicséret, díjak, pénz?

G. I: Mindez egy rakáson! (*Nevet*) Számomra a nagy provokálás és mondhatnám elég nagy siker is Dragomán György *A fehér király* című regényének fordítása volt. Kissé szerénytelenül fogalmazva, szerintem ez egyaránt Dragomán és az én remekművem is.

Milyen helyi, regionális és országos irodalmi csoportosulásokkal tartják a kapcsolatot? Milyen közös projektjeik vannak?

Ş. F: Az említett alkalmi találkozókön kívül nem nagyon van kapcsolatunk más irodalmi csoportosulásokkal, főleg mert – tudtommal egypár generációs csoporton kívül – ezek nem nagyon léteznek nálunk.

G. I: Vagy mi nem vagyunk valami jól informálva. De, gondolom, mint másoknak is, művész-baráti körünk van.

Temesvár 2021-ben Európa kulturális fővárosa lesz. A város megmutatkozni készül. Van-e arra lehetőség, igény, valamilyenfajta törekvés, hogy a helyi irodalmi élet is megmutatkozzék? Ebben Önöknek van-e szerepe?

Ş. F: Egyelőre nincs semmiféle szerepünk. De lehet, hogy majd lesz. Ami engem illet, nincs szervezési tehetségem (ehhez a hölgyek sokkal jobban értenek). Másrészt meg, gondolom, hogy a jövőendő kulturális főváros programjában nem a helyi irodalmi élet bemutatása lesz a legfontosabb, ha nem másért, már csak a nyelvi gátlások (?), korlátok (?) miatt is.

G. I: Szerintem még túl korai erről nyilatkozni, nem ismerjük a programot, egyelőre a várost szépítik, az első benyomás számít.

Ş. F: De egész biztos, hogy sok előadás, fesztivál, koncert meg mindenféle happening lesz, mint minden ehhez hasonló alkalommal.

Elöttem van Șerban Foarță és Eszteró István Concertino című kötete, benne négy- és hatkezes fordítások. De korábban már fordították Anavit, Böszörményit. Hogyan kerültek kapcsolatba a temesvári, bánsági magyar költőkkel?

Ș. F: Még a kezdet kezdetén szerettem volna magyar költőket, mint Ady Endre, József Attila, Radnóti Miklós, románra fordítani. A katonaságban volt egypár magyar kollégám, próbálkoztunk is, de aztán mégsem lett belőle semmi, mert véget ért a katonaság. De ha már van egy magyar feleségem, az más. Muszáj kihasználni! (*Nevet*) Igaz, régebben kihasználtam volt már Kurunczy Lajos barátomat is, az első feleségem – aki sajnos már eltávozott közülünk – kollégáját. Vele fordítottam Krúdy Gyula *Kötél-táncosnőt szeretni* című elbeszélését, amelyből egy részlet benne lesz a fentebb említett könyben is. Aztán Mandics Györgynek, aki szintén a barátom, pár versét is ültettem át románra, az ő segítségével. Egyébként Gyuszival sok affinitásunk van, például az, hogy mindketten könyvet írtunk Ion Barbu költőről. Anavi Ádám verseskötete pedig a legelső közös fordításunk, egy amolyan „vers-párba” eredménye. Neki sikerült lefordítani a lefordíthatatlant: *A bayonne-i bajonett balladája* (Balada baionetei din Bayonne) című versesmet. Egy szép napon a postaládánkban találtunk rá. Természetesen nem maradhattunk adósok, és ez így ment heteken át, míg könyv lett belőle.

G. I: Nagyon jó játék volt, élveztük! Tehát eleinte csak verseket fordítottunk a férjemmel közösen magyarból, sőt később németből is, például Joachim Ringelnatz humoros verseit, aztán az Anavi-verseskötet sikere után a Polirom Kiadó megkért, hogy fordítsam le Dragománt. Ez volt az első regényem, elég lassan ment, sokat babráltam vele. Utána „szájról szájra járt a hír”, az egyik siker meg újabb munkát és talán további sikereket is vonzott. A többi (Böszörményi Zoltán, Pongrácz P. Mária, Bárányi Ferenc, Balázs F. Attila és még sokan mások) valahogy már magától jött. Például Mersdorf Ilona, aki itt született, de Budapesten él, és akinek a dokumentumregényét (*Erről nem beszéltünk*) tavaly fordítottam, úgy talált rám, hogy az interneten olvasott egy részletet *A fehér királyból*, nagyon megtetszett neki, és egyszerűen felhívott telefonon.

Mennyire ismerik a kortárs magyar irodalmat, ezen belül a romániai magyar irodalmat?

Ș.F: Sajnos én alig ismerem, elsősorban azért, mert igen szerény a magyar nyelvtudásom. A kortárs magyar irodalomról Ildikó mesél nekem, ami meg a romániai magyar irodalmat illeti, nemrég olvastam a két románul megjelent antológiát, az erdélyi prózaírókét, E. Ferencz Judit fordításában,

és a költőkét, melyet Andrei Dósa fordított. Mindkettő szép, jó munka, érdekes művek, friss, új hangok.

G. I: De fordítottunk mi is egy keveset, például Orbán János Dénes, Láng Zsolt, Karácsonyi Zsolt, Papp Attila Zsolt, Bálint Tamás műveiből, hogy csak néhány nevet említsek.

Ş. F: Néhányukat személyesen is ismerjük, mint a fiatal, tehetséges Mihók Tamást, aki egyaránt ír románul és magyarul is, emellett pedig jó fordító. Jelenleg megviruló virtuális kapcsolatban vagyok Demény Péterrel is, egymást fordítjuk: én ugyancsak négykezesen, mint akkoriban Eszteró Istvánnal, míg az Ön által említett könyv elkészült. Egyébként Eszterónak mindig az volt a jelszava, hogy mindent le lehet fordítani.

G. I: Be kell vallanom, hogy sajnos régebben a kortárs magyar irodalmat nem nagyon ismertem, mert ritkán jutottam magyar könyvekhez. De mióta 2007-ben a Balatonfüredi Magyar Fordítóház vendégei voltunk – pont Nádasdy Ádám verseskötetén dolgoztunk –, számomra megváltozott a helyzet. Órák hosszat az ottani könyvtárat bújtam, igyekeztem bepótolni a mulasztást. De a legjobban tavaly ismertem meg a PIM rendezte Magyar Irodalom Műfordítóinak budapesti találkozóján, mivel a kiadók versengtek, hogy a magyar írók műveit bemutathassák nekünk. Sok íróval személyesen is találkozhattunk, beszélgethettünk. És nagyon sok műfordítót is megismertem, csak ámultam, hogy milyen sokan fordítanak magyar irodalmat, és hogy a számunkra „exotikus” nyelvek képviselői is jelen voltak: kínai, japán, finn, lett stb. Persze ez jórészt a kiadók és a PIM fordítástámogató irodájának az érdeme. Jól jönne nálunk is egy ilyenfajta nagyvonalú rendezvény, mivel kevés kivétellel a román irodalom még alig ismert a határainkon túl.

Amik Annamária — György Andrea

HOMUNCULUS HUNGARICUS

RAKOVSZKY ZSUZSA: CÉLIA. MAGVETŐ KÖNYVKIADÓ,
BUDAPEST, 2017.

GyA: A *Zulejka kinyitja a szemét* című regény után ünnepélyesen megfogadtuk, hogy soha többé nem klikkelünk női sorsokat bemutató könyvekről, s most tessék, itt a *Célia*. Mintha megtalálnának minket ezek a szövegek. Bár Rakovszky Zsuzsa művének éppen az a különlegessége, hogy férfi nézőpontot kínáló éregény, amelynek a középpontjában egy anya és a lánya áll. Női szerző teremt férfi narrátort, de mennyire sikerül ezt hitelesen megvalósítania? Ráadásul jól érzékelhető, hogy a narrátor világnézete és az írónőé között jelentős a távolság.

AA: Nőies hangja ellenére, vagy talán éppen emiatt, hiteles, hiszen a bölcsész férfiak valóban hajlamosabbak a nőket jellemző árnyaltsággal vagy éppen tekervényességgel gondolkodni. Például egy mérnökről nem fogadnánk el ugyanezt a képet. Tipikus az, ahogyan Ádám az értelmiséginek a seftelőkkel szembeni kritikájával lenézi féltestvérét, aki kétes forrásokból biztosítja jólétét, miközben ő alkalmi munkákból éldegél.

GyA: Ádám, a középkorú szabadúszó szingli soha el ne készülő regényén dolgozik a mamahotelban, az értelmiségi lúzer prototípusa, aki pontosan érzékeli életvitele tarthatatlanságát, de képtelen változtatni rajta. Egy nagyra nőtt csecsemő, aki nem mer kötődni, éles nyelvű, jó humora és fejlett öniróniája van. Lelki sivárságát és folytonos szorongását szexszel oldja.

AA: Lazasága, amellyel fiatal diákja iránt felébredt felszínes vonzalmát kezeli, undorító is tud lenni. Egy női olvasó számára kényelmetlen, ahogy Humbert Humbertre emlékeztető kujonsággal figyeli a tanítványa vállát.

GyA: Irtózik a felelősségtől, az elköteleződéstől, úgy látja, hogy minden nő szemrehányó tekintettel nézi, az anyjától kezdve a szeretőkéig.

AA: Az elköteleződéstől való elzárkózás nemcsak benne, hanem Zsani-ban is megfigyelhető, ráadásul sokkal mélyebben, nemcsak a kapcsolatok, hanem bármiféle érték, elv szintjén is. Egyetlen elköteleződése az elköteleződés mellőzése. Zsani ezt tudatosan űzi, Ádám talán nem.

GyA: Mégis empátiát érzek iránta, annyira találók a megjegyzései, annyira pontos a világról alkotott diagnózisa. Emlékezetes személyleírásokat készít, a nőket például állatokkal azonosítja: Zsanettnak, aki folyton szipog, náthás, piros az orra, és szemrehányó hangon beszél, parányi egérorra és mulatságosan elálló fülei vannak, Nikinek menyétkearca van.

AA: A nők, akiket a macsónak nem nevezhető narrátor szemén keresztül látunk, szinte mind nevetségesek. Ott van Heni, a labilis idegzetű szerető, a rendszeres szakításaival és visszatéréseivel. Pontosítok: talán mégsem mindenben hiteles a narrátor, a férfiak általában nem olyan intenzív elemzők s megfigyelők, mint Ádám. Ettől függetlenül, nagyon élvezetesek a féloldalas bekezdésbe sűrített gondolatfolyamai, például az, amelyikben seperc alatt feltárul a képzeletében a jövő, ha Henit választaná. Mindentudó kilátástalanság.

GyA: Átala lépünk be egy értékvesztett, szomorú, boldogtalan világba, ahol a pénz az isten. Itt kigyúrt, lófarkas spekulánsok, ravasz válóperes ügyvédek, minden hájjal megkent ingatlanosok suhannak terepjáróikon, és infantilis, egzaltált és főleg passzív értelmiségiek keresik önmagukat egy élethen át pszichológusuk segítségével. A fiatalok legnagyobb vágya az, hogy valóságshow-sztárok legyenek, senki nem szeret gondolkodni, virágzik az ezotéria, hódítanak a szekták.

AA: A szereplők mindenben kortársaink. Minden kapcsolat zavaros, ott a féltestvér, a féltestvér féltestvére, elvált szülők, meg a „kisvállalkozói lét mindenféle sötét bugyrát” megjárta emberek, ex-titkárnők, kishivatalnokok. Jellemző rájuk az egyre változatosabb (s butább) formákat öltő szellemi, főként ezoterikus útkeresés. Rakovszky hozzáértéssel mutatja be ezek terjesztőinek a meggyőző, kifejezésmódjukban értelmesnek ható, ám teljesen üres, minden valódi logikai összefüggést nélkülöző érveit. S az angyalimádó csöcselék könnyedén lehúzza a gyökértelen értelmiségit.

GyA: Érdekes, hogy Ádám tudatosan nem akar kapcsolatba lépni a múlttal, nem akar emlékezni, nem kötik érzelmek a tárgyakhoz, édesanyja halála után kidobja az összes családi dokumentumot, a családi fotókat is, kacatnak ítélve őket, elvégre anyagi értékük nincs.

AA: A fényképek gyakran felbukkannak a történetben. Többször olvashatunk leírásokat főként Céliáról készült fotókról, de a fénykép élességével

ábrázol ott is, ahol nem fotókat ír le. A párbeszédnek elevenek, helyenként az élő beszédre jellemző hiányos szerkesztéssel, akadozásokkal. A regény tónusa a témától függően erőteljesen változik. Míg a narrátornak öccsével, angyalmániás ügyfelével vagy Zsanettel való találkozásait élesen realista kritikával tűzdelt tudatfolyam-passzusok mutatják be, a pozitív (mellék)sze-replőkkel való érintkezéseknél megnyugvás érezhető, a mondatok rövidebbé válnak, szinte lírai szépségűek a képek, és nevetségességtől mentesek a dialógusok.

GyA: A regény groteszk jelenettel, Ádám és az idősoththonból megszö-kött öregasszony közös karácsonyozásával zárul, amikor ösztönösen a múlt-ban megélt szentesték rituáléját rekonstruálják. Ugyanakkor gyökerei után kutatva, korlátok után vágyódva vonul be a szektába Célia, hogy családot kapjon, ahol pontos szabályok szerint él. Várható volt ez a befejezés.

AA: Amíg a végére nem értem, szinte szórakoztató volt a lenyűgöző nyelvezet, a finom társadalomkritika. Viszont Célia előkerülésekor és a vég-kifejletkor, amit az író fájdalmas realizmussal alakított ki, megdöbben-tem, hogy ez nem vicc.

GyA: Tanmese ez, egy balul sikerült kísérlet története. A szerzőt az ér-dekli, hogy mi lesz a sorsa egy huszonegyedik században előállított homun-culusnak. Zsani, alkimista kortársunk, laboratóriumi körülmények között hozza létre és neveli fel lányát, így annak nincsenek gyökerei, semmiféle csa-ládi hagyománnyal nem szembesül, következésképpen nincs identitása sem.

AA: Megkockáztatom, hogy ez nem csupán egy balul sikerült kísérlet bemutatása, amelynek eredménye egy sajnálatos véletlen. Mivel az ábrá-zolt világ annyira sarkított, írói szándékot sejtek mögötte. Rakovszky ép-pen azt láttatja, hogy *eleve* kudarcra ítélt az „alternatív családforma”, amely szándékosan apa és családi gyökerek nélkül gondolja el gyermeke nevelését, aki végül inkább a szektát választja, ahol fix pontokat talál. Már a regény elején megtudjuk, hogy Célia a közönséges, kispolgári normalitásra vágyik. Még ijesztőbb, hogy ez nem egy disztópia, amelynek a túlkapasai evidensek, hanem a modern valóság, amelyben élünk.

GyA: Rakovszky esélyt sem ad szereplőinek, eleve halálra ítéli őket, meg-nehezítve a velük való együttérzést, így a regény társadalomkritikája egy-oldalúnak hat. Számomra Zsani a legellenszenvesebb szereplője a regény-nek, olyan, mintha a 18. századból felejtették volna itt. Meggyőződése, hogy az ember eredendően jó, racionális lény, akit rosszá a társadalom tesz, sze-rinte minden problémát meg lehet oldani egy őszinte beszélgetéssel. Bár hisz a józan észben, belőle az teljességgel hiányzik. A legfélelmetesebb talán

az, hogy semmiféle önreflexióval nem rendelkezik. Az anyák általában gyöt-rődnek, hogy mit rontottak el a gyereknevelés során, de ő nem. Egy túlsá-gosan karikatúraszerűre rajzolt erőszakos figura.

AA: Azért nem annyira monokróm a róla alkotott kép. A kissé nevet-séges, konvencióktól irtózó, magából a női magazinok emancipálnői frá-zisait ontó anya képe megindító, amikor beszámol az anyasága első éveiről, amelyekről a narrátor lemaradt.

GyA: Bár ez egy budapesti regény, a történet a világ szinte bármely nagy-városában lejátszódhatna, ahol plázák, McDonaldsok, pizzázók, masszázs-szalonok, swingerklubok, bérházak, presszók vannak. Rakovszky Zsuzsa szinte teljesen felismerhetetlen, jellegtelen arcát mutatja meg a városnak. Nem a Lánchíd vagy egyéb giccsessé reklámozott látványosságok hiányoz-nak ebből az alternatív Budapestből, hanem a szépség és a személyesség.

AA: Fizikai és morális szépségnek csak nyomait találjuk. Inkább a mel-lékszereplők, a statiszták tűnnek fel pozitív fényben, például a törekeny, ki-finomult öregasszony, aki próbál megküzdeni az emeleti lakásába vezető lépcsőfokokkal. Meg Célia, az értékvesztett makro- és mikrotársadalom ál-dozata. A szöveg líraisága az ő ábrázolásukban fokozódik.

GyA: A szereplők számára a plázázás teszi elviselhetővé a létet, oldja a masszív szorongást. A pláza, ez a steril, személytelen belső tér, a regény ki-tüntetett színhelye és a narrátor kedvence: „Bevallom, szeretem ezeket a fantasztikus kis játékvárosokat, amelyeket füst és koromlepte üvegplafon zár el az űr dermesztő és felfoghatatlan sötétjétől, akárcsak gyerekkorunk kartonpapír városait, vasútjait és állatfarmjait.”

AA: Mint Paul Bowlesnál az *Oltalmazó ég*, amely a fölötte meghúzó-dó sötétség ellen védi a krónikus *ennui*-ben szenvedő alant levőket. Ádám szerint „az élet folyamatos védekezés a fenyegető unalom ellen”. A pláza-társadalom számára a reklámokkal tarkított üvegfal ez az oltalmazó ég, ame-lyen túl nincs semmi.

TALÁLT VERS

Marin Sorescu

(1936 – 1996)

PILÁTUS

Ha a víz nem feketül meg egészen,
A kézmosásban semmi öröm sincs,
Mondta Pilátus,
Midőn szappanhabbal sikálta ujjait.

Időközben Jézus kicsúfoltatik, és
Mégfeszítettik,
Hogy fészkelődne a keresztfán,
Akárha jázminágyás illatában,
Hogy ecettel oltsa szomjúságát,
Hogy kimúljon egy nagyot kiáltva,
Hogy feltámadjon harmadnapon,
Hogy felmenjen a mennybe.

Időközben a keresztfát eltüzelik,
A keresztshadakat szétforgácsolják,
És az emberi nemzetek között elmélyülő
Repedésekből fullasztó füst tör elő
Gomolyogva, puskafergeteg támad,
Új hajnalt hirdet a sugárzás salakja.

És végül
A víz egyre mocskosabban csordogál,
A történelem folyik tovább a maga medrében,
Poncius Pilátus pedig megelégedetten
S hatalmasan növekvő élvezettel
Továbbra is mossa kezeit.

KOVÁCS ANDRÁS FERENC fordítása

NÉVJEGY

Értelek? Tökéletesen emlékszem.
Mindent emlékszem.
Jól emlékszel rá?
Igen, igen! És a végig emlékszel?
A végig emlékszem. Válasoltam = el megértettem.
=> a látó olvasónak egy reményes ember sorai,
K. R.

Lapunk állandó támogatói:

Aranka György Alapítvány, Nemzeti Kulturális Alap,
Communitas Alapítvány, Bethlen Gábor Alap

A szerkesztőség székhelye: Marosvásárhely, Tusnád u. 5. sz.; Postacím: 540027 Târgu Mureș, str. Tușnad 5, vagy Of. P. 1. C. P. 89; Telefon: 0040-(0)265-267091; 0040-(0)365-801946; Telefax és üzenetrögzítő: 0040-(0)265-267087; E-mail: lato@lato.ro; Kiadóhivatal: 540028 Târgu Mureș, str. Primăriei 2. Kéziratokat nem őrünk meg és nem küldünk vissza. Nyomta az Alutus Rt., Csíkszereda. Igazgató: Hajdú Áron. Belföldi előfizetés egy évre 96, fél évre 48, negyedévre 24 lej. Külföldi olvasóinknak egy évre 35 EURO, tengerentúlra 45 USD. Előfizetéseket a szerkesztőségben veszünk föl.

ISSN 1220-5982